

Äitiemme synnit -

Al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuuden ulottuvuudet julkisessa keskustelussa

Johanna Lahtela

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalitieteiden laitos

Turun yliopisto

Toukokuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LAHTELA, JOHANNA: Äitiemme synnit - Al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuuden ulottuvuudet julkisessa keskustelussa

Pro gradu-tutkielma 74s., 6 liites.

Sosiologia

Huhtikuu 2021

Kymmenet tuhannet ihmiset ympäri maailmaa ovat matkustaneet Isisin alueille Syyriaan ja Irakiin. Isisin vallan romahdettua monet valtiot ovat joutuneet pohtimaan, mitä tulisi tehdä äärijärjestön toiminnassa olleille kansalaisilleen. Iso osa on palannut itsenäisesti kotimaihinsa, mutta varsinkin naisia ja lapsia on siirretty leireihin, kuten al-Holiin. Euroopassa ja muissa länsimaissa terrorismin torjunta on ollut 2000-luvulla tärkeä puheenaihe. Suomessa terrorismia on pidetty ulkopuolisena, suomalaisuuteen kuulumattomana uhkana. Keväällä 2019 uutisoitiin, että al-Holin leirillä oli kymmenkunta suomalaisnaista lapsineen. Tästä seurasi kiivas keskustelu siitä, minkälaisiin toimenpiteisiin tilanteessa tulisi ryhtyä.

Tässä pro gradu tutkielmassa tarkasteltiin sitä, miten yhteiskunnan ylimmän tason käymässä julkisessa keskustelussa kuvataan al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuutta. Tutkimuskysymyksenä oli: *Miten al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuutta rajataan julkisessa keskustelussa?* Tutkimuksessa käytettiin laadullista sisällönanalyysiä. Analyysin apuna käytettiin inklusiivisen kansalaisuuden käsitettä ja sen neljää ulottuvuutta, jotka ovat oikeus, tunnustaminen, itsemääräämisoikeus sekä solidaarisuus. Inklusiivinen kansalaisuus tarkastelee ihanteellista kansalaisuutta ja mukaan ottavampaa yhteiskuntaa voidaan niiden ihmisten näkökulmasta, jotka ovat tavalla tai toisella olleet suljettuina yhteiskunnan ulkopuolelle. Tutkimusaineisto koostui 95:stä Ylen ja Helsingin Sanomien artikkelista, joissa poliitikko, tutkija, viranomainen tai asiantuntija kommentoi jollain tapaa leiriläisten tilannetta.

Keskustelussa tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat lapsen etu ja oikeudet sekä kansallinen turvallisuus. Sekä naisten että lasten kansalaisuus rajattiin vain oikeudelliselle tasolle jäsenyydeksi valtioon. Perusteena kansalaisuuden rajaamiselle oli naisten vapaaehtoinen lähtö Isisin alueille. Tämän ajateltiin merkitsevän yhteiskunnan sekä jaettujen arvojen hylkäämistä. Tässä keskustelussa kansalaisuutta ei sidottu lainkaan perinteisesti suomalaisuutta määrittäviin tekijöihin, eli etnisyyteen tai kieleen.

Asiasanat

Kansalaisuus, inklusiivinen kansalaisuus, terrorismi, lapsen oikeudet

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Kansalaisuus.....	3
2.1. Kansalaisuuden ulottuvuudet	3
2.2. Lasten kansalaisuus ja lasten oikeudet.....	5
2.3. Suomalaisuus, eurooppalaisuus ja itämainen toinen.....	7
3. Terrorismi.....	10
3.1. Terrorismi ja yhteiskunta	10
3.2. Yhteiskunnan suhtautuminen terroristeihin ja vierastaistelijoihin.....	13
3.3. Isis	18
3.4. Isisin länsimaalaiset naiset ja heidän lapsensa	19
3.5. Ääri-islamistinen toiminta Suomessa.....	23
4. Tutkimusasetelma	25
4.1. Tutkimuskysymykset	25
4.2. Aineisto	25
4.3. Menetelmät ja analyysin kuvaus	27
5. Inklusiivisen kansalaisuuden ulottuvuudet al-Hol keskustelussa	28
5.1. Keskustelun kuvaus.....	28
5.2. Oikeus	31
5.3. Tunnustaminen.....	42
5.4. Itsemääräämisoikeus	50
5.5. Solidaarisuus	61
6. Johtopäätökset.....	64
7. Lähteet.....	70
Liite 1 Aineistoluettelo.....	75

1. Johdanto

Loppukeväästä 2019 suomalaisen median täytti uutisoinnit Koillis-Syyrian al-Holin pakolaisleiriltä. Leiri oli tarkoitettu Islamilaisen valtion (*engl. the Islamic State of Iraq and Syria*) eli Isisin taistelijoiden perheenjäsenille. Al-Holin oloja on kuvailtu kammottaviksi. Leirillä oli kymmeniä tuhansia paikallisia ja vierasmaalaisia taistelijoiden perheenjäseniä. Heistä lähes kaksi kolmasosaa oli alle 12-vuotiaita lapsia. Lapset kärsivät leireillä erilaisista taudeista, kylmästä ja aliravitsemuksesta, osalla oli vammoja pommitusten jäljiltä (Cook & Vale 2019, 34). Vuonna 2019 leirillä raportoitiin kuolleen yli 500 ihmistä, joista 371 oli lapsia (STT 2020). Suomalaisten mielenkiinnon herätti tieto, että 11 suomalaisnaista ja heidän 33 lastaan pidettiin al-Holin leirillä. Leirillä olevista suomalaisnaisista yli puolet oli kantasuomalaisia. He ovat alun perin kotoisin eri puolilta Suomea. Osa lapsista oli matkustanut perheidensä kanssa Syyriaan. Suurin osa suomalaislapsista oli kuitenkin syntynyt Isisin kalifaatissa, ja he olivat iältään alle 6-vuotiaita. (Sillanpää 2019.) Sekä Ylen että Helsingin Sanomat ovat haastatelleet leirillä olevia naisia.

Uutisoinnin jälkeen lähti käyntiin vilkas julkinen keskustelu siitä, mitä näille suomalaisille naisille ja heidän lapsilleen tulisi tehdä. Osan mielestä ketään heistä ei pitäisi missään nimessä päästää Suomeen, osa auttaisi vain lapsia. Harvat halusivat auttaa myös naisia. Vastaavaa keskustelua käytiin valtioissa ympäri maailmaa, sillä Isisin alueelle matkusti kymmeniä tuhansia ihmisiä. Ennen Isisin kalifaatin luhistumista huomio oli pitkälti lähteneissä miehissä, sillä heidän oletettiin osallistuneen raakoihin taisteluihin. Lisäksi valtaosa kotimaihinsa palanneista oli miehiä. Viimeisten taisteluiden jälkeen suurin osa Isisin miehistä oli joko kaatuneet taisteluissa tai vangittuina. Jäljelle oli jäänyt tuhansia naisia ja lapsia, jotka siirrettiin Syyrian kurdijoukkojen hallinnoimille leireille. Kytkös terrorismiin tekee näistä naisista ja lapsista ongelmatapauksia varsinkin länsimaissa. Vaikka he eivät ole yhtä selkeästi vierastaistelijoita tai terrorismiin osallisia, ovat he silti asuneet vuosia Isisin alueella. Terrorismin vastustamisen ollessa yksi tärkeimmistä poliittisista aiheista viime vuosina, ei monenkaan länsimaan hallitus ole ollut valmis vapaaehtoisesti hakemaan omiaan kotiin, vaikka kansainväliset sopimukset velvoittavat valtioita huolehtimaan kansalaisistaan. (Cook & Vale 2019, 30-33.)

Al-Holin tapaus tuo uusia näkökulmia niin terrorismista kuin kansalaisuudestakin käytyyn julkiseen keskusteluun. Julkista keskustelua arvioidessa tulee ottaa huomioon konteksti, jossa keskustelu käydään. Länsi-eurooppalaisten valtioiden sisällä ajatukset terrorismista ja kansalaisuudesta sisältävät samanlaisia elementtejä. Kuitenkin jokaisen valtion omat historialliset ja yhteiskunnalliset

ominaispiirteet määrittävät sitä, minkälaista keskustelua käydään ja mistä seikoista on olennaista keskustella. (Bowen, Bertossi, Duyvendak & Krook 2013, 7.) Yhdysvaltoja vastaan vuonna 2001 tehtyjen terrori-iskujen jälkeen varsinkin ääri-islamilaiseen terrorismiin on liitetty ajatus terrorismista äärimmäisenä pahuutena. Yhdysvallat alkoi käyttää äärimmäistä pahuutta retoriikkana puolustaessaan terrorismin vastaista sotaansa, ja siitä se on levinnyt muualle länsimaihin. (Pulkinen 2004, 48.) Terrorismia pidetään Suomessa tyypillisesti ei-suomalaisena ja ulkoa tulevana uhkana (Malkki & Sallamaa 2018, 871). Terrorismia ollaan oltu suorastaan haluttomia yhdistämään suomalaisuuteen. Oman viiteryhmän jäsenten tekemiä väkivaltarikoksia pidetään harvemmin terrorismina, kun taas toiseen ryhmään kuuluvan tekemät rikokset mielletään helpommin terroristisiksi rikoksiksi. Tämän lisäksi oman viiteryhmän väkivaltarikoksia pidetään yksilöiden tekeminä yksittäistapauksina, kun taas toisen ryhmien vastaavia tekoja selitetään ryhmään liittyvillä ominaisuuksilla. (D’Orazio & Saleyhan 2018, 1019.) Suomessa kansalaisuus on pitkään merkinnyt yhteenkuuluvuutta ja samankaltaisuutta. (Nivala 2006, 42-43.) Länsimaissa kansallisen yhteenkuuluvuuden tunne on siirtynyt yhä enemmän etnisistä piirteistä kulttuurisiin seikkoihin. ”Meitä” ja ”heitä” erottaa yhteensovittamattomiksi koetut eroavaisuudet kulttuureissa. (Gullestad 2002, 59-60.) Itämaisuus ja islam esitetään eurooppalaisuuden vastakohtana, eikä niiden nähdä kykenevän sopuisaan yhteisloon.

Terrorismiin ja Isisiin liittyvä keskustelussa päähuomion ovat vieneet aikuiset. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, miten ääri-ideologian ympäröimässä yhteisössä kasvaneisiin lapsikansalaisiin suhtaudutaan. Lasten kansalaisuus poikkeaa aikuisten kansalaisuudesta, sillä heillä on rajatut oikeudet ja velvollisuudet. Heidät nähdään kuitenkin tärkeänä osana tulevaisuuden yhteiskuntaa. (Lister 2007, 54.) Lasten vajavaisen kansalaisaseman vuoksi on nähty tarpeelliseksi suojata heitä universaaleilla oikeuksilla. Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen lapsen oikeuksista ratifioineiden valtioiden tulee huomioida lapsen oikeuksien toteutuminen kaikessa päätöksenteossa. Sopimuksen peruspilareiksi on nostettu oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen, oikeus syrjimättömyyteen, oikeus tulla kuulluksi sekä lapsen edun ensisijaisuus. (Yleiskommentti No. 5 2003, kohta 12).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miltä al-Holin leirillä olevien suomalaisten naisten ja heidän lastensa kansalaisuutta rajataan julkisessa keskustelussa. Kansalaisuutta tarkastellaan laajempänä kokonaisuutena inklusiivisen kansalaisuuden käsitteen kautta. Käsite kuvaa kansalaisuutta ihanteellisessa olomuodossa sellaisten ihmisten näkökulmasta, jotka ovat yhteiskunnan ulkopuolella (Kabeer 2005, 3). Inklusiivisen kansalaisuuden ulottuvuuksien avulla päästään tarkastelemaan minkälaisia ominaisuuksia naisille ja lapsille annetaan keskustelussa. Keskustelussa naisten ja lasten

oletettuja ominaisuuksia peilataan ihanteellisena pidettyyn kansalaisuuden kuvaan. Tutkimuksessa käytetään termiä ”kantasuomalainen”, kun puhutaan kansalaisista, joiden sukujuurten oletetaan olevan Suomessa. Näin pyritään tarkastelemaan sitä, onko etnisyydellä merkitystä tässä kansalaisuuskeskustelussa.

2. Kansalaisuus

Kansalaisuuteen sisältyvät laillinen status, oikeudet, poliittinen ja muu yhteiskunnallinen osallistuminen sekä kuulumisen tunne (Bloemraad, Korteweg, & Yurdaku 2008, 154). Kansalaisuus laillisena statuksena tuo kansalaisille oikeuksia, ja valtio on velvollinen huolehtimaan oikeuksien täyttymisestä. Kansainväliset sopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus, sekä valtioiden kansalliset lait asettavat valtioille laillisen vastuun kansalaisten oikeuksista huolehtimiselle. Oikeuksien toteutumisella ja yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuuksilla on yhteys vahvaan kuulumisen tunteeseen ja lojaliteettiin. (Ahmed 2016, 113.)

Kansalaisuuskeskustelua tulee tarkastella aina kunkin valtion ja aikakauden kontekstissa. Esimerkiksi Yhdysvaltojen kansalaisuuskeskustelu kytkeytyy vahvasti orjuuden, rodun ja maahanmuuton teemoihin, kun taas Britanniassa kansalaisuuskeskustelun ytimessä on kansalaisuuden ja luokkarakenteen välinen jännite. (Isin & Turner 2007, 7.) Suomessa kansalaisuus yhdistyy vahvasti kansalliseen yhteisöön ja etnis-kielelliseen yhteneväisyyteen (Nivala 2006, 42).

Kansalaisoikeudet syntyvät vuorovaikutuksessa valtion kanssa, kun kansalainen osallistuu yhteiskunnan toimintaan velvollisuuksilla, kuten työllä tai perheen perustamisella. Kansalaisen toiminta oman kansakunnan hyväksi on yksi kansallisen yhteenkuuluvuuden perustoista. (Nivala 2006, 42.) Ihmisoikeudet sen sijaan ovat jokaiselle kuuluvia oikeuksia, eikä niihin kuulu mitään velvollisuuksia. Kansalaisen ihmisoikeuksien ajatellaan toteutuvan sitä paremmin, mitä vakaammasta valtiosta on kyse. Ihmisoikeuksien loukkauksia tapahtuu useimmiten sodissa tai diktaattoreiden vallan alla. Valtion sisäiset oikeuselimet ovat ylläpitämässä kansalaisten ihmisoikeuksien toteutumista. (Isin & Turner 2007, 12-13.)

2.1. Kansalaisuuden ulottuvuudet

Modernin kansalaisuuden tutkimuksen taustalla on useimmiten englantilaisen sosiologin T.H. Marshallin näkemys kansalaisuudesta poliittisina, sosiaalisina ja kansalaisoikeuksina. Kansalaisen poliittiset oikeudet koskevat mahdollisuutta poliittiseen valtaan joko asettumalla ehdokkaaksi poliittiseen virkaan tai äänestämällä. Sosiaaliin oikeuksiin kuuluvat muun muassa oikeudet

koulutukseen, työntekoon ja perheen perustamiseen. Sosiaaliin oikeuksiin osallistamalla kansalaiset antavat myös oman panoksensa valtiolle esimerkiksi verojen ja uusien kansalaisten syntymän muodossa. Verovaroja voidaan myös uudelleenjakaa muille kansalaisille sosiaalietuuksina. Kansalaisoikeudet koostuvat erilaisista liberaaleista yksilönvapauksista, kuten sananvapaudesta ja sopimusvapaudesta. (Marshall 1992 [1949], 8.)

Usea liberaali valtio on siirtynyt monikulttuurisuuden ihannoinnista turvallisuuden, sosiaalisen koheesion ja integraation painottamiseen. Terrorismin aikakaudella Euroopan valtiot ovat nähneet turvallisuuden olevan tärkeintä toimivan yhteiskunnan ylläpitämiseen. Euroopan turvallistamispolitiikka onkin jättänyt siirtolaiset, turvapaikanhakijat ja pakolaiset yhteiskunnan ulkopuolelle. Vaikka moni väestön ikääntymisestä ja matalasta syntyvyydestä kärsivä Euroopan valtio hyötyisi maahanmuuttajista työvoimana ja tulevaisuuden kansalaisina, etenkin muslimimaista tulevia karsastetaan. Maahanmuuttajien ei nähdä tuovan Marshallin kansalaisuusmallin mukaista panosta yhteiskuntaan, vaan he pikemminkin kuluttavat yhteiskunnan varoja. Myös maahanmuuttajien kaksoiskansalaisuutta on yhä enemmän alettu pitämään uhkana yhteiskunnan turvallisuudelle, sillä se jakaa kansalaisen lojaliteetin kahden valtion välille. Kansalaisuus onkin enenevässä määrin menettämässä universaaliuuttaan. Kansalaisuuden määrittelyt ovat yhä enemmän sidoksissa kansaan ja sen etnisiin sekä uskonnollisiin määrittelyihin. (Isin & Turner 2007, 10-11.)

Marshallin kansalaisuusmalli on saanut kritiikkiä siitä, että se ei ota huomioon kansalaisten keskinäisiä eroja ja epätasa-arvoa. Marshall on kirjoittanut mallinsa 1900-luvun puolivälin Englannissa, joten se keskittyy luokkien välisiin eriarvoisuuksiin jättäen muun muassa sukupuolen ja etnisyyden teemat huomiotta. Mallissa näkyy myös vallalla ollut keynesiläinen talousajattelu, joka näkyy esimerkiksi verojen uudelleenjakona. Sotien jälkeen työ- ja talouselämän muutokset, eriarvoisuuksien esille nostaminen ja globalisaatio ovat muuttaneet yhteiskuntien rakennetta huomattavasti. Kansalaisuustutkijat ovatkin nähneet tarpeelliseksi syventää ja laajentaa Marshallin kansalaisuusmallia. (Isin & Turner 2007, 5,8-9.)

Uudempi kansalaisuustutkimus painottaa pelkkien laillisten oikeuksien sijaan laajempaa ja elettyyn elämään linkittyvää katsantotapaa kansalaisuudesta. Merkitykselliseksi nousevat seikat, kuten normit, arvot, kuulumisen tunne sekä identiteetti. Vaikka kansalaisuutta pidetään universaalina käsitteenä, todellisuudessa kansalaiset ovat eriarvoisissa asemassa keskenään. Inklusiivisen kansalaisuuden käsite on syntynyt globaalien etelän feministisissä ja postkolonialistisissa kansalaisuustutkimuksissa. (Lister 2007, 50-52.) Se kuvaa ihanteellista kansalaisuutta ja mukaan ottavampaa yhteiskuntaa niiden ihmisten näkökulmasta, jotka ovat tavalla tai toisella olleet suljettuina

yhteiskunnan ulkopuolelle (Kabeer 2005, 3). Inklusiivinen kansalaisuus ymmärtää yksilön oikeudet ja tämän tunnustamisen yhtä tärkeiksi seikoiksi (Lister 2007, 51). Inklusiivisessa kansalaisuudessa on neljä ulottuvuutta.

- Oikeus (*justice*) käsittelee sitä, milloin on oikeudenmukaista kohdella eri ihmisiä samalla tavalla ja milloin eri tavalla.
- Tunnustaminen (*recognition*) ymmärtää jokaisen ihmisen synnynnäisen arvon mutta myös tunnustaa ja kunnioittaa ihmisten erilaisuutta.
- Itsemääräämisoikeus (*self-determination*) antaa ihmisille oikeuden määrätä omasta elämästään ja tehdä valintoja.
- Solidaarisuus (*solidarity*) tuo ihmisille samaistumisen tunteita muita kohtaan ja auttaa toimimaan yhdessä muiden kanssa heidän tavoitellessaan oikeutta ja tunnustamista. (Kabeer 2005, 3-7.)

Kolme ensimmäistä ulottuvuutta kuvastavat vertikaalista kansalaisuussuhdetta kansalaisen ja valtion välillä, kun taas solidaarisuuden ulottuvuudessa näkyy horisontaalinen kansalaisten keskinäinen suhde (Lister 2007, 51).

2.2. Lasten kansalaisuus ja lasten oikeudet

Kansalaisuus ja sen tuomat oikeudet liitetään useimmiten kuuluvaksi aikuisille eikä niinkään lapsille. Lasten kansalaisuuteen vaikuttaa heidän vanhempiansa laillinen asema tietyssä valtiossa. Monet kansalaisuuden tuomat oikeudet ja velvollisuudet on rajattu lapsilta pois ja lapsia kutsutaankin usein ”tulevaisuuden kansalaisiksi”. Koska lapset eivät työtä tekemällä tai muilla tavoin tuo omaa panostaan yhteiskunnan toimintaan, eivät he myöskään voi olla täysiä kansalaisia. (Lister 2007, 54.) Lapset eivät voi äänestää eivätkä he ole oikeutettuja käyttämään sananvaltaansa aikuisten tavoin. T.H. Marshallin mukaan lapset eivät ole kansalaisia, mutta esimerkiksi koulutuksessa tulee ottaa huomioon heidän tuleva asemansa kansalaisina (Marshall 1992 [1949], 16). Ulkoryhmiin kuuluvia lapsia määritellään usein ryhmän jäsenyyden kautta. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lastenrahasto UNICEF totesi tutkimuksessaan vuonna 2015, että Suomessa turvapaikanhakijalapsia pidetään ensisijaisesti turvapaikanhakijoina, ei lapsina. Tutkimuksen mukaan lapsen oikeuksien sopimuksen yliveraisuus kansalliseen maahanmuuttoa säätelevään lainsäädäntöön nähden ei toteudu turvapaikanhakijalapsia koskevissa asioissa. (UNICEF 2018, 79-81.)

Lasten ajatellaan olevan kuitenkin sellaisessa asemassa, että he tarvitsevat laajemmat universaalit oikeudet kuin aikuiset. YK:n lapsen oikeuksien julistus toteaa lasten tarvitsevan erityistä suojelua ja

huolenpitoa. Lapsen oikeuksien sopimus suojelee lapsen oikeuksia ja edistää lapsen edun toteutumista. Se ei vain anna lapselle oikeuksia, vaan asettaa lisäksi viranomaisille velvollisuuksia. Sopimus perustuu länsimaiselle näkemykselle lapsesta itsenäisenä toimijana sekä lapsuudesta kasvun ja kehityksen elämänvaiheena. (Pulkkinen 2018, 8.) Suomi on ratifioinut sopimuksen. Tämä tarkoittaa, että sopimuksen artiklat ovat lakitasoisina käytössä ja velvoittaa valtiota toimissaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen neljä yleisperiaatetta ovat oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen, oikeus syrjimättömyyteen, lapsen edun ottaminen ensisijaisesti huomioon sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi (Yleiskommentti No. 5 2003, kohta 12). Yleisperiaatteet tulee ottaa huomioon kaikkien muiden sopimuksen artikloiden tulkinnoissa ja niiden täytäntöönpano on ehdotonta.

Lapsuuden universaali määrittely on vaikeaa, sillä siitä on vaihtelevia käsityksiä eri maissa ja kulttuureissa. Kansainvälisessä lainsäädännössä lapsuuden ikäraja on vaihdellut 15 ja 18 ikävuoden välillä (Rosen 2009, 84). Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä on pidettävä lapsina, paitsi kun lapseen sovellettavat lait määrittävät täysi-ikäisyyden saavutettavan aikaisemmin (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1. art.). Lapsen asemaa arvioidessa tulee ottaa huomioon, että lapset ovat ensisijaisesti lapsia. Sopimuksen ratifioineissa maissa siis lapsuuden rajan tulisi olla yksiselitteinen. mutta tämä ei pidä käytännössä paikkaansa. Lasta koskevien käsitysten moninaisuus ilmenee esimerkiksi suomalaisessa kansallisen lainsäädännön lapsikuvan pirstaleisuutena. Raja siinä, milloin lapsi on tarpeeksi kypsä toimimaan itsenäisesti tai milloin heitä pitää erityisesti suojella, vaihtelee. (Pulkkinen 2018, 22.)

Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee, minkälaiset kasvuolosuhteet lapsella tulisi olla. Viranomaisten lapsia koskevissa toimissa ja päätöksissä lapsen edun tulee olla ensisijaista. Hyvinvoinnille välttämättömän suojelu ja huolenpito on taattava. Samalla kuitenkin pitää ottaa huomioon vanhempien oikeudet ja velvollisuudet lasta kohtaan. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 3. art.) Perheen merkitys on lapselle tärkeä kasvuvaiheessa. Lasta ei tulisikaan erottaa vanhemmistaan, ellei se ole toimivaltaisten viranomaisten mielestä lapsen edun mukainen ratkaisu. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 9.art.) Myös Suomen perustuslaissa turvataan oikeus perhe-elämään, sillä perhe-elämän suojan katsotaan olevan osa yksityiselämän suojaa (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020, 17). Lapsi on kuitenkin perheestään erillinen yksilö, eikä häntä tule syrjiä tai rangaista muiden perheenjäsenten aseman, tekojen, mielipiteiden tai vakaumuksen vuoksi (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 2.art.).

Jos lapsi joutuu huonon kohtelun tai aseellisen selkkauksen uhriksi, pitää hänen fyysisestä ja psyykkisestä toipumisestaan huolehtia. Toipumisaikaisen elinympäristön tulee edistää hänen

terveyttään, ihmisarvoaan ja itsekunnioitustaan. Lisäksi tulee huolehtia lapsen sopeutumisesta yhteiskuntaan. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 39. art.) Myös lakia rikkonutta tai lain rikkomisesta syytettyä lasta tulee kohdella tavalla, joka kunnioittaa hänen ihmisoikeuksiaan ja -arvoaan. Rikoksesta syytettyä lasta tulee pitää syyttömänä, kunnes hänet on lain mukaan todettu syylliseksi. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 40. art.) Tämä ei silti tarkoita sitä, etteikö lasten tekemiä rikoksia tulisi selvittää.

Yleissopimuksen lisäksi Suomi on ratifioinut kaikki kolme valinnaista lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjaa. Yksi näistä on valinnainen lisäpöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin. Kyseisen lisäpöytäkirja nostaa asevoimiin värvättävien henkilöiden vähimmäisikärajaa 18 vuoteen yleissopimuksessa käytetyn 15 vuoden sijaan. Jo Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 38. artiklassa painotetaan, että valtioiden tulee ehkäistä ja estää lasten käyttö aseellisessa toiminnassa. Kyseinen artikla on sopimuksen ainoa, jossa valtioiden pitää ryhtyä *kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin* joidenkin tiettyjen tavoitteiden sijasta. Tämän lisäksi valtioiden tulee antaa aseelliseen toimintaan liittyneille lapsille apua toipumiseen sekä yhteiskuntaan uudelleen sopeutumiseen. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin.) Sopimusten sanamuodossa lapset eivät itse toimijoina osallistu aseelliseen toimintaan, vaan aikuiset käyttävät heitä sodankäynnin välineinä.

2.3. Suomalaisuus, eurooppalaisuus ja itämainen toinen

Kansakunnat ovat sosiaalinen konstruktio, jotka ovat rakentuneet omissa yhteiskunnallisissa ja historiallisissa konteksteissaan. Benedict Andersonin mukaan kansakunnat ovat kuviteltuja yhteisöjä. Niitä luovat yksilöt, jotka käsittävät itsensä jonkun yhteisön osaksi. (Anderson 1983, 6.) Suomalaisen kansakunnan rakentaminen alkoi Venäjän vallan aikana 1800-luvun lopulla. Erilaiset kielen ja kulttuurin korostamisen toimenpiteet loivat poikkeuksellisen vahvan yhteyden Suomen kansalaisuuden ja etnisen suomalaisuuden välille. Jopa suomenkielinen sana ”kansalainen” poikkeaa muista eurooppalaisista vastineista yhdistäen valtion jäsenyyden kansakunnan jäsenyyden kanssa. Edelleenkin Suomessa kansalaisuus ja kansaan kuuluminen ovat vaikeasti erotettavissa. (Nivala 2006, 42-43.) Eurooppalaisuus ja länsimainen valkoisuus kiteyttävät ajatuksen suomalaisuudesta, ja ne toimivatkin niin samaistumisen kohteina suomalaisen yhteiskunnan sisällä kuin normatiivisina vaatimuksina yhteiskunnan jäseniksi pyrkiville. Kansalaisen identiteetin määritelmät poissulkevat tiettyjä yksilöitä ja ryhmiä, vaikka nämä jo asuisivat maassa. (Keskinen, Näre & Tuovi 2015, 3.) Suomalaisuuden kuva on hyvin homogeeninen, eikä vieraiksi miellettyjä hyväksytä ”oikeiksi” suomalaisiksi. Valkoisuudesta poikkeava ulkonäkö tai aksentilla puhuttu suomen kieli on mielletty

soveltumattomuudeksi kuviteltuun suomalaisten joukkoon. Romanivähemmistön nimittäminen ”mustalaisiksi” on esimerkki siitä, miten suomalaisten ryhmään kuulumattomiksi koettuja määritellään valkoisuuden puuttumisen kautta. (Toivanen 2014, 194.) Suomalaisen kuvitellun kansan keskeisiä piirteitä valkoisuuden lisäksi ovat sukupuolten tasa-arvo, seksuaalivähemmistöjen hyväksyminen sekä protestanttinen työetiikka (Keskinen 2018, 158).

Suomalainen valkoinen identiteetti ei ole tullut itsestäänselvyytenä. Muut kansakunnat eivät ole aina nähneet suomalaisuutta kuten olisi haluttu. Rotuteoreettinen ajattelu 1800- ja 1900-luvuilla ei pitänyt suomalaisia eurooppalaisina tai skandinaavisina, vaan itäisinä ja slaavilaisina. Varsinkin 1900-luvun puolivälissä luokittelu ”keltaista rotua” edustaviksi mongoleiksi aiheutti mielipahaa suomalaisissa. 1900-luvun loppupuolella kansainvälisessä keskustelussa suomalaisia alettiin mieltää läntisenä ja pohjoismaisena kansana (Toivanen 2014, 194).

Kansalaisuuskäsitykset eivät ole sukupuolten suhteen neutraaleja. Kansalaisuuden määrittelyillä on vaikutusta eri sukupuolten asemaan ja oikeuksiin kansalaisina. Historiassa kansalaisuus on lähtenyt miesten kansalaisoikeuksista, ja naisten kansalaisuus on saattanut olla jopa sidottuna avioliittoon. Naimisiinmeno ulkomaalaisen miehen kanssa merkitsi tällöin kansalaisuuden menettämistä. Miesten ja naisten sosiaalisen kansalaisuuden välillä on myös eroja, jotka rakentuvat paikallisemmin. Esimerkiksi pohjoismaisessa hyvinvointimallissa naisten oletetaan osallistuvan ansiotyöhön, kun taas Keski-Euroopan malli tukee miesten roolia elättäjänä ja naisten äiteinä sekä huolenpitäjinä. (Urponen 2012, 293-296.) Naiset ja naisen ruumis saavat usein nationalistisissa diskursseissa roolin kansallisen identiteetin symboleina (Griffin & Braidotti 2002, 229). Tästä hyvä esimerkki on Suomen neito, joka edustaa puhtautta ja viattomuutta. Naisten tehtävät kansalaisina niin kotona kuin muuallakin yhteiskunnassa liittyvät vahvasti äitiyteen sekä huolenpitoon. Naisten oletetaan synnyttävän uusia kansalaisia ja siirtävän kansallista kulttuuria eteenpäin. Äitiyden velvoitetta kuitenkin rajaa vaatimus vahvistaa kansallisen yhteisön rajojen ylläpidosta ja vahvistamisesta. Tämä tarkoittaa naisten seksuaalisuuden ja lisääntymisen hyväksyttävyyden määrittelyä. Kansalliset yhteisöt sanelevat mikä isän kansalaisuuden tulisi olla ja kuinka monta lasta tulisi synnyttää. (Urponen 2012, 300.)

Vaikka tieteellinen rotuoppi ei olekaan enää hyväksytty puheenaihe, on menneisyyden neuvottelut rodusta jättäneet jälkensä suomalaisen identiteetin rakentamiseen. (Leinonen 2017, 220-221.) Suomalaisuuden rodun, etnisyyden ja valkoisuuden määritelmistä ei olla haluttu juurikaan puhua julkisesti, lukuun ottamatta äärioikeistoryhmiä (Toivanen 2014, 194). Yleisesti Euroopassa rotu ei enää ole merkittävin kuviteltujen kansallisten ryhmien välisten erojen määrittäjä, vaan keskustelu on

siirtynyt käsittelemään kulttuurisia eroja. Oman viiteryhmän ulkopuolelle tahdotaan jättää ne, joiden kulttuurin ajatellaan olevan sovittamattomissa omaan kulttuuriin kanssa. (Gullestad 2002, 59-60.)

Ryhmiä ei synny yksinään tyhjiössä, vaan kuvataksemme ”meitä” tarvitsemme ”niitä”. Toisin sanoen toisia ryhmiä, joista erottaudutaan. Euroopasta eli lännestä käsin on tehty eroa itään ja islamiin. (Bassil 2018, 82.) Eurooppalainen identiteetti alkoi muotoutua renessanssin ja löytöretkien aikakaudella 1500-luvun paikkeilla. Tuolloin maailmaa alettiin nähdä kaksijakoisesti läntenä ja muuna maailmana. Eurooppalaisten eli länsimaalaisten ajateltiin asuttaneen samoja Keski-Euroopan seutuja jo vuosisatoja ilman ulkopuolisten kansojen vaikutusta. Länsi ja eurooppalaisuus nähtiin ainutlaatuisina ja muista kansakunnista erinomaisuudellaan erottuvina. Eurooppalaisuuden ydinominaisuuksia olivat muun muassa vapaus, laki, rationaalisuus, kehitys, kekseliäisyys, tiede ja yritteliäisyys. Samaan aikaan Euroopan maiden poliittinen ja taloudellinen valta muillakin mantereilla vahvistui ja sitä perusteltiin eurooppalaisten kansakuntien ylivertauudella muihin verrattuna. Muilta kansoilta puuttuivat eurooppalaisten luontaiset ominaisuudet, mikä teki muista heikkoja ja kehittymättömiä. Modernin lännen vastakohtana oli primitiivinen itä. Itämaisiin eli orientaalisiiin, kansoihin kuuluivat niin Ottomaanit ja toiset islaminuskoiset kansat kuin muutkin aasialaiset, joskus myös afrikkalaiset. Näihin kansoihin alettiin liittää perustavanlaatuisina ominaisuuksina niitä negatiivisia piirteitä, joiden ei ajateltu kuuluvan eurooppalaisuuteen. Itä nähtiin siis villinä, epärationaalisenä ja kehityskyvyttömänä. (Lockman 2010, 56-62.)

Niin eurooppalaiseen identiteettiin kuin vieraaseen muslimiinkin liitetyt ominaisuudet on mielletty muuttumattomina ja pysyvinä. Länsimaissa orientalistisia stereotyyppioita käytetään yhä edelleen kuvaamaan islaminuskoisia ja tämä näkyy muun muassa tavassa, jolla länsimaissa kuvataan Lähi-Idässä tapahtuvia levottomuuksia. (Bassil 2018, 92-93.) Tällainen ajattelutapa kuvastaa primordialismia, jossa tiettyjen etnisten tai kansallisten identiteettien ajatellaan olevan ikiaikaisia ja osa luonnollisia inhimillisiä piirteitä. Vaikka tieteessä primordialistista ajattelua ei enää juurikaan näy, on se edelleen yleistä maallikkojen puheissa. Tämän lisäksi poliitikot voivat käyttää käsitystä ikiaikaisista identiteeteistä saavuttaakseen omia tarkoitusperiään. (Juusola 2019, 131-133.) Länsimaissa muiden kuin kristittyjen uskonnollisuutta pidetään hyvin homogeenisena. Muslimien välistä eroa uskonnollisuudessa ei juurikaan tunnusteta, vaan kaikkien ajatellaan uskovan samoisiin ideologioihin ja suorittavan samanlaisia uskonrituaaleja. (Roald 2004, 12.)

Suhtautuminen muslimeihin on kiristynyt länsimaissa entisestään Yhdysvaltojen 9/11 terrori-iskujen jälkeen. Varsinkin näkemykset sukupuolesta ja seksuaalisuudesta ajatellaan olevan täysin erilaiset idässä ja lännessä (Keskinen 2018, 158). Länsimaissa musliminaiset asetetaan usein uhrin asemaan,

kun heitä kuvaillaan muslimimiesten alistamiksi. Islam naisvihamielisenä uskontona on noussut etenkin Skandinaviassa merkittäväksi islaminvastaiseksi argumentiksi. (Roald 2004, 63.) Islaminuskoisten ja eurooppalaisten arvojen ajatellaan olevan yhteensopimattomissa. Tällainen ajattelutapa asettaa eurooppalaiset muslimikansalaiset vaikeaan tilanteeseen. Heidät joko nähdään vieraina tai heidän tulisi hylätä uskontonsa. (Bowen ym. 2013, 1.) Islamiin kääntyneet länsimaalaisten kertomuksissa he tuntevat olevansa ”meidän” ja toisena pidetyn ”niiden” välissä. Tilanteesta riippuen he itse kokevat kuuluvuutta niin valtaväestöön kuin muslimivähemmistöönkin (Roald 2004, 234). Ruotsissa islamiin kääntyneet naiset ovat kertoneet kokeneensa syrjintää pukeutuessaan huiviin. Hiukset tai kasvot peittävä vaate piilottaa ruotsalaisenkin kuvitellun kansan ulkoisen tunnusmerkin, eli valkoisuuden. Näkyvä uskonnollinen vaatetus uudelleen kategorisoi naiset osaksi toisena pidettyä ryhmää. (Jakku 2018, 277-278.)

3. Terrorismi

Terrorismia käsitteenä käytetään laajasti mediassa, politiikassa sekä arkisissa keskusteluissa. Terrorismista puhumisella on niin psykologisia kuin poliittisiakin vaikutuksia. Silti terrorismille ei ole onnistuttu löytämään yhtä yhtenäistä määritelmää. (D’Orazio & Saleyhan 2018, 1017.) Syitä tähän on monia. Ensinnäkin kyseessä on erittäin monimuotoinen ilmiö, eikä ole olemassa vain yhdenlaista terrorismia. Toiseksi terrorismiin liittyy vahva poliittinen, moraalinen ja tunneperäinen lataus. Useimmiten terrorismi kuvataan väkivallan tekona tai sen uhkana ja sillä tavoitellaan poliittisia tai uskonnollisia vaikutuksia. Vaikka terrorismiin liittyy väkivalta, sen päämääränä ovat enemmänkin psykologiset vaikutukset kuten pelko ja kauhu, kuin materiaallinen tuho. (Malkki 2003, 3-5.) Ystävien ja vihollisten erottelu toisistaan on poliittinen teko. Terrorismin täsmällisen määritelmän puuttuminen mahdollistaa sen, että terroristi ja vihollinen voidaan määritellä tapauskohtaisesti omien poliittisten tarkoituksien kautta. (Friedrichs 2006, 70-69.)

3.1. Terrorismi ja yhteiskunta

Terrorismia on ollut olemassa jo historian alkua ajoista lähtien muodossa tai toisessa, mutta terrorismin tutkimuksessa on lähestulkoon keskitytty vain 1960-luvun jälkeiseen aikaan. Terrorististen tekojen määrä kasvoi 1960-luvulla, minkä ajateltiin johtuvan toisen maailmansodan ja siirtomaiden itsenäistymisen jälkeisen ajan valtapoliittisesta asetelmasta. Terrorismin motiivit olivat lähestulkoon poikkeuksetta poliittiset. Poliittinen terrorismi toimii yhteiskunnan sisällä. Sen tarkoituksena on herättää huomiota tai painostaa muuttamaan jotakin epäkohdaksi koettua yhteiskunnallista seikkaa. Muut yhteiskunnan jäsenet nähdään mahdollisina oman asian kannattajina. Tämän arvellaan rajoittavan poliittisen terrorismin kuolonuhrien määrää, sillä liiallinen tuho vaikeuttaa kannattajien

saamista ja yleistä neuvotteluasemaa. Poliittisen terrorismin motiivina nähdäänkin olevan mahdollisimman suuren huomion tavoittelu suuren uhrimäärän tavoittelun sijaan. Kylmän sodan aikana suurvallat pyrkivät välttelemään tavanomaista sodankäyntiä, jotta konfliktit eivät eskaloituisi. Tämä antoi terroristiryhmille mahdollisuuden saada tukea esimerkiksi Neuvostoliitolta. Medialla oli jo 1960-luvun ”terrorismiaallossa” iso merkitys. Yhä nopeammat ja laajat viestintämahdollisuudet edesauttoivat pienten terroristiryhmien viestin välittämistä laajalle, kun media raportoi iskuista. Terrorismin nähtiin koskettavan erityisesti liberaaleja demokraattisia valtioita, sillä niissä oli suurempi yksilöiden toimintavapaus ja sääntelemätön lehdistö, jotka helpottivat terroristista toimintaa. Terroristien ajateltiin pitävän esikuvinaan palestiinalaisjärjestöjä sekä 1940- ja 1950-luvuilla kolonialistisia hallituksia vastaan taistelleita ryhmiä. (Malkki 2003, 4-5.)

1970- ja 1980-luvuilla vallitsevina terrorismin muotoina pidettiin vasemmistolaisterrorismia sekä nationalistista tai etnisperusteista terrorismia. Tähän on liitetty ajatus isomman organisaation jakautuminen pienempiin, maan alla toimiviin, soluihin. Solut ovat rahoittaneet toimintaansa lunnasrahoilla ja muulla rikollisella toiminnalla. Tämän lisäksi jotkut ryhmät ovat saaneet aseita ulkopuolisilta tahoilta, kuten valtioilta tai muilta terroristiryhmiltä. 1980-luvun lopulla vasemmistoterrorismi alkoi hiipua ja painopiste siirtyi enemmän oikeistoterrorismiin. Oikeistoterrorismiryhmät olivat heikommin organisoituja ja iskut vähemmän suunnitelmallisia kuin vasemmisto- ja nationalistiterroristeilla. Jotkut heikot valtiot käyttivät oikeistoterrorismia sodan korvikkeena iskeäkseen voimakkaampaan valtioon. Käsitys terrorismista oli kuitenkin yleisesti se, että ryhmien tai valtioiden tarkoituksena oli aikaansaada jonkinlaista poliittista muutosta iskujen aiheuttaman julkisuuden ja pelon avulla. (Malkki 2003, 5-6.) 70-luvun poliittisessa terrorismikeskustelussa valtiot useimmiten olivat halukkaita omaksumaan sellaiset terrorismin määritelmät, jotka sisälsivät niiden poliittisten vihollisten toimet, kun taas ystävällisten tahojen toimia tahdottiin katsoa lempeämmin (Friedrichs 2006, 77). Uudentyyppiset iskut New Yorkin World Trade Centeriin 1993, Tokion metroon 1995 ja Oklahoman liittovaltion rakennukseen 1995 herättivät toden teolla keskustelun terrorismin muutoksesta. Uudessa postmodernissa terrorismissa nähtiin kolme merkittävää muutosta entiseen. Uskonnollisuus oli jälleen yleistynyt terrorismin motiivina, ryhmien organisoitumisen tavat olivat muuttuneet ja iskuista oli tullut tuhoisampia, eli kuolonuhrien määrä oli kasvanut verrattuna iskujen määrään. (Malkki 2003, 6-7.)

Uskonnollisen terrorismin huomio on vahvasti muslimiryhmittymissä, mutta muidenkin vakaumusten ja lahkosten edustajia on terrori-iskujen takana. Iskuja ovat tehneet muun muassa äärikristityt ja sikhit. Toisin kuin poliittisessa terrorismissa, uskonnollisen terrorismin motiivit eivät rajoitu vain selkeärajaisiin poliittisiin tai sosiaalisiin tavoitteisiin, vaan terrorismin nähdään olevan

osa suurempaa hyvän ja pahan välistä sotaa. Vaikka uskonnollisen terrorismin perimmäiset tavoitteet ylittävät kansallisvaltioiden rajat, voi mukana olla myös lyhyen tähtäimen poliittisia tavoitteita. Näin myös uskonnollisia terroristeja voi rajoittaa kannattajakuntaa ja yleistä neuvotteluasemaa koskevat tekijät. Poliittisen terrorismin pyrkiessä julkisuden saamiseen, pyrkii uskonnollinen terrorismi vaikuttamaan symbolisella tasolla. Uskonnollinen terrori ei yritä vaikuttaa mihinkään ulkopuoliseen kuulijakuntaan, kuten hallitukseen tai muihin kansalaisiin. Heidän tekonsa yleisönä on uskonnollinen yhteisö itsessään sekä jumala. Uskonnollisten terroristiryhmien näkemys suhteestaan yhteiskuntaan oli erilainen, kuin mihin oli aiemmin totuttu. Poliittiset terroristiryhmät näkivät itsensä osana yhteiskuntaa ja terrorismin keinona korjata yhteiskunnallisia vikoja. Uskonnolliset ryhmät sen sijaan ajattelevat itsensä yhteiskunnan ulkopuolisina ja pyrkimyksensä suurempana, kuin vain järjestelmän muuttamisena. Tämä näkemys omasta suhteesta yhteiskuntaan ja sen muihin jäseniin vaikuttaa myös siihen, minkälaisia iskuja terroristit ovat valmiita tekemään. Yhteiskunnan ulkopuolelle jättäytyminen tarkoittaa myös yhteiskunnan moraalin ja normien ulkopuolelle jättäytymistä, eivätkä kansakansalaisia välttämättä ajatella vertaisina, vaan mahdollisina vihollisina. Tämän vuoksi uskonnolliset terroristit voivat olla valmiita hyväksymään lähestulkoon rajattoman väkivallan hyvin laajaa väkijoukkoa vastaan. Uskonnollinen terrorismi tarjoaa siis poliittista terrorismia helpommin oikeutuksen suuremmalle kuolonuhrien määrälle. (Malkki 2003, 7-9.) Uskonnollisia terroristiryhmiä yhdistää niiden näkemys valtioista vihollisina (Kivikoski 2020, 21).

Syyskuussa 2001 terroristiryhmä al-Qaidan useat samanaikaiset iskut Yhdysvalloissa surmasivat lähes 3000 ihmistä. Uhrien määrä oli poikkeuksellisen suuri verrattuna aiempiin lähihistorian terroritekoihin. Aiemmin on tehty iskuja, jotka ovat pyrkineet merkittävän suureen uhrilukuun siinä kuitenkaan onnistumatta. Esimerkiksi vuoden 1993 WTC-iskut olisivat voineet viedä hengen kymmeniltä tuhansilta ihmisiltä. 9/11 iskuissa ennennäkemätöntä olivat myös useiden iskujen samanaikaisuus, resurssien määrä sekä mittavan suunnitelman salassa pitäminen pitkän aikaa. (Malkki 2003, 18.) 9/11 iskuista tuli raja, joka erotti ”uuden” ja ”vanhan” terrorismin toisistaan. Silloinen EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana sanoi lausunnossaan uuden terrorismin edustavan eksistentiaalista uhkaa EU:lle ja sen jäsenvaltioille (Baker-Beall 2014, 212-213).

”Sotaa terrorismia vastaan” (*war on terror*) on pidetty tarkoituksellisena poliittisena taktikointina. EU ei ottanut suoraan Yhdysvaltojen retoriikkaa käyttöön, vaan on käyttänyt hieman lievempää ilmaisua ”taistelu terrorismia vastaan” (*fight against terror*). Terrorismin vastaisen sodan narratiivissa keskiössä on ulkoinen uhka, jota on tehokkainta vastustaa aseellisesti armeijalla. Terrorismin vastaisen taistelun narratiivi puhuu sisäisestä uhasta, joka talttuu parhaiten

rikosoikeudellisin keinoin. (Baker-Beall 2014, 213.) Yhdysvallat käytti terrorismin vastaisen sodan retoriikkaa oikeuttaessaan sotilaallista hyökkäystään ensin Afganistaniin ja myöhemmin Irakiin. Hyökkäyksen kuvailtiin yhtäältä olevan itsepuolustusta terrorismia vastaan ja toisaalta ihmisoikeuksien ja vapauden viemistä Afganistaniin (Lazar & Lazar 2007, 60-61).

Al-Qaida edusti yli vuosikymmenen länsimaissa näkyvää terrorista uhkaa. Isisin voimakas nousu Syyrian sodan melskeistä tuli yllätyksenä niin Irakin turvallisuusjoukoille kuin länsimaillekin. Sekä Yhdysvaltojen tekemä hyökkäys Irakiin kuin Syyrian sotakin olivat luoneet järjestölle sopivan tilan, jossa laajentua. Muutamassa vuodessa ISIS valloitti noin kolmanneksen Irakista ja Syyriasta. Vuonna 2014 Isis julisti perustaneensa islamilaisen valtion, kalifaatin. Järjestö alkoi menettää alueitaan eri koalitioiden hyökkäyksissä yhtä nopeasti, kun oli niitä saavuttanutkin. Tämän vuoksi Isis muutti taktiikkaansa ja alkoi yllyttää seuraajiaan tekemään iskuja länsimaihin. (Fawaz 2017, 1-8.) Ulkovaltojen johtajien poliittisena strategiana on ollut kieltää Isisin kalifaatin asema oikeana valtiona. Mediassa kalifaatti ja länsimaihin tehdyt iskut ovat herättäneet valtavasti huomiota. (Caló, Malet, Howie, & Lentini 2020, 728.) Isis menetti maaliskuussa 2019 viimeisen palasen kalifaatistaan, Baghouzin (Cook & Vale 2019, 30).

3.2. Yhteiskunnan suhtautuminen terroristeihin ja vierastaistelijoihin

Terrorismia ei voi pitää neutraalina kuvailevana käsitteenä. Terrorismin käsitteestä on 1970-luvulta lähtien tullut poliittinen väline, jolla voidaan tuomita muita moraalisesti ja oikeudellisesti. (Malkki & Sallamaa 2018, 863.) Ennen 2000-lukua terrorismiin ei liitetty tiettyä etnisyyttä tai uskontoa, sillä terrorismi oli pääosin poliittista ja sitä esiintyi eri puolilla maailmaa. Terroristille alkoi muodostua selkeä identiteetti 9/11 terrori-iskujen jälkeen ja identiteetti on vahvistunut Isisiin ja Euroopassa tapahtuneiden terrori-iskujen myötä. Länsimaissa terrorismin identiteetti liitettiin henkilöihin, jotka ulkonäön perusteella voisivat olla arabeja tai kotoisin Lähi-Idästä. Terrorismiin ei yhdistetty pelkästään islamin uskoa, vaan terroristien ajateltiin myös näyttävän muslimeilta. Näin terroristista on tullut länsimaissa vieras toinen, ulkopuolelta tuleva tuntematon uhka. (Ahmed 2018, 100–101.) Muslimiterroristin identiteetti jatkaa vuosisatoja vanhaa orientalistista ajattelua siitä, että muslimit ovat perustavanlaatuisesti erilaisia ihmisiä, kuin länsimaalaiset. Terroristidiskurssissa on hyödynnetty näitä samoja stereotyyppioita, kuin myös homogeenista ajattelua islamista uskontona. (Bassil 2018, 82-85.) Tällaisesta terroristin kategorian luomisesta voi olla seurauksena se, että yleistä turvallisuutta aletaan priorisoida uhkaavina koettujen yksilöiden ihmisoikeuksien kustannuksella (Fangen & Kolås 2016, 416).

Terrorismin vastainen politiikka ja keskustelu ei kosketa ainoastaan suoraan terroristisiin tekoihin syyllistyneitä tai niistä epäiltyjä henkilöitä. 2000-luvulla terrorismin vastainen sota ja arabikevät ovat aiheuttaneet moniin islaminuskoiisiin maihin niin kansainvälisiä kuin sisäisiä aseellisia konflikteja. Näiden aseellisten konfliktien keskelle on matkustanut tuhansia ihmisiä ympäri maailmaa, joko auttaakseen paikallisia uhreja tai osallistuakseen itse aseellisiin toimiin. (Malet & Hayes 2018, 1617.) Vierastaistelijasta on muodostunut vuoden 2001 jälkeen terroristin alakategoria, ja tällä on ollut vaikutus muun muassa monien maiden lainsäädäntöihin (Li 2010, 357). YK määrittelee vierastaistelijaksi henkilön, joka matkustaa vieraaseen valtioon osallistuakseen aseelliseen koulutukseen tai väkivaltaisiin tekoihin (YK 2014). Vierastaistelijoiden ilmiö ei ole uusi eikä se rajoitu pelkästään uskonnollisiin ideologioihin. Espanjan sisällissodassa taistelleet lienevät tunnetuimpia 1900-luvun vierastaistelijoita. Kansainliitto neuvotteli Espanjan sisällissodasta kotimaihinsa palaaville taistelijoille mahdollisuuden kotiinpaluun, rahallisen avustuksen sekä armahduksen. (Malet & Hayes 2018, 1623.)

Terroristeiksi luokiteltujen teot nähdään muita rikoksia tuomittavampina ja heitä kohtaan pidetään oikeutetumpana käyttää mittavampia vastakeinoja. (D’Orazio & Saleyhan 2018, 1017.) Yleinen suhtautuminen terroristeihin ja vierastaistelijoihin sekä heihin liittyvät toimenpideratkaisut ovat riippuvaisia siitä, miten heitä määritellään ja kuvaillaan julkisissa keskusteluissa. (Fangen & Kolås 2016, 428.) Onkin tärkeä tarkastella sitä, minkälaista kuvaa terrorismista Euroopan Unionin vallitsevissa diskursseissa luodaan. Terrorismin vastaisen taistelun diskurssissa terrorismi esitetään tunnepitoisena rikoksena ja väkivallan tekona. Terrorismi tahdotaan yhdistää valtion ulkopuolelta tulevaan uhkaan, eikä valtion sisäiseen. Näissä keskusteluissa terrorismi näyttäytyy uutena ja muuttavana ilmiönä. EU:n identiteettiin liitetään sellaisia käsitteitä, kuin vapaus, tasa-arvo sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Terrorismi näyttäytyy näitä käsitteitä vastaan rikkovana toimintana. (Baker-Beall 2014, 220-222.) Länsimaisten valtioiden paine terrorismin vastaiseen politiikkaan on kasvanut uuden vuosituhannen edetessä. Sellaistenkin valtioiden, joissa terrorismin uhka ei ole juurikaan kasvanut, oletetaan muuttavan terrorismin vastaisia lakejaan ja toimintatapojaan. (Malkki 2016, 342.)

Kuten muissakin länsimaissa, Suomessa ideologisesti motivoituneita väkivallantekoja mielletään terrorismiksi yleensä silloin, kun tekijä on kytkeytynyt ääri-islamiin. Terrorismi on mielletty hyvin ei-suomalaiseksi ilmiöksi. Valkoisten suomalaisten tekemistä väkivaltaisista iskuista käydyn keskustelun ominaispiirteitä ovat muun muassa halu maltilliseen kriisiviestintään sekä tekojen määrittely sosiaalisten ongelmien kautta. (Malkki & Sallamaa 2018, 871–875.) Syyskuun 2001 terroristi-iskuilla oli vaikutus myös suomalaiseen politiikkaan. Ennen tätä terrorismista puhuttiin

hyvin vähän eduskunnassa, koko aiemmalla vuosikymmenellä terrorismi oli mainittu eduskunnan aloitteissa yhteensä neljä kertaa. Yksistään vuonna 2001 terrorismi mainittiin jo 19 kertaa, ja sen jälkeen asia on ollut vuosittain useampaan kertaan esillä. Näkyvyyden lisääntymisestä huolimatta Suomen toimet terrorismin vastustamisessa olivat 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ulkopuolisesta paineesta lähtöisin, muun muassa erilaisten EU-direktiivien sisällyttämistä valtiolliseen lainsäädäntöön. Lähestymistapa yhdisti ulkopoliittikan perinteistä roolia hyvänä yhteistyökumppanina valtion sisäiseen kriisiviestintään, jossa on yritetty olla huolestuttamasta kansalaisia turhaan. 2010-luvun taitteessa toimet saivat yhä vaikutteita kansainvälisestä yhteistyöstä, mutta samalla alkoi näkyä muutosta kohti itsenäisempää terrorismin vastaista politiikkaa. Suojelupoliisi alkoi tuoda näkemystään terrorismista julkiseen keskusteluun. Tällöin käytiin myös ensimmäiset oikeudenkäynnit terrorismirikoksista syytettyjä vastaan. Suomalaisen median kiinnostus kotimaiseen terroriuhkaan heräsi vuoden 2013 paikkeilla, kun kymmeniä ihmisiä matkusti Suomesta Irakin ja Syyrian konfliktiin. Aiheesta käyty poliittinen keskustelu muuttui samoihin aikoihin. Aiempi konsensushenkisyys mureni, kun perussuomalaiset kritisoivat hallitusta riittämättömistä toimista terrorismin suhteen. Matkustus terroristisessa tarkoituksessa kriminalisoitiin vuonna 2016. (Malkki 2016, 347-354.)

Tiukentuneen turvallisuuskeskustelun vaikutus on yletynyt vierastaistelijoiden ja terrorismista epäiltyjen kansalaisuuteen. Syyrian sodasta palaavien satojen länsimaalaisten uskotaan muodostavan kotimaihinsa nukkuvia terroristisoluja. Osa valtioista on laatinut lakeja, joilla voidaan poistaa kansalaisuus vierastaistelijoilta, osa valtioista ei tahdo kotiuttaa kansalaisiaan edes rikosoikeudenkäyntejä varten. (Malet & Hayes 2018, 1617.) Kansalaisuuslakeja on muutettu varsinkin kaksoiskansalaisten kohdalla. Esimerkiksi Ranska ja Iso-Britannia ovat jo vahvistaneet lain, jonka mukaan Isisin toimiin osallistuneelta kaksoiskansalaiselta voidaan poistaa kansalaisuus. (Fangen & Kolås 2016, 427-428.) Australiassa kansalaisuus voidaan viedä jopa 14-vuotiailta lapsilta tai terroristeiksi epäiltyjen henkilöiden lapsilta. (Capone 2017, 170.) Suomessakin kansalaisuuslakia muutettiin huhtikuussa 2019. Kansalaisuuden voi menettää, jos on syyllistynyt sellaiseen terrorismirikokseen, josta ankarin tuomio on vähintään kahdeksan vuotta vankeutta ja joka kohdistuu Suomen elintärkeitä etuja kohtaan. Lisäksi henkilöllä tulee olla toisen valtion kansalaisuus sekä selkeät siteet toiseen kansalaisuusmaahan. (Sisäministeriö 2019.) Kansalaisuuden menettäminen ei kuitenkaan vähennä radikalisoitumista, vaan pikemminkin lisää sosiaalisia jännitteitä. Kansalaisuutensa menettäneet aikuiset usein ajautuvat sellaisiin maihin, joissa heidän radikalisoitumistaan ei voida tai haluta hallita. Kansalaisuuden riisuminen lapselta voi johtaa siihen, että tämä jää täysin vaille oikeuksia ja palveluita. Lasten kohdalla heidän oikeutensa ja kehityksensä tulisi asettaa etusijalle, ja näin katkaista radikalisaation ylisukupolvisuutta. Osa länsimaista ei ole

tyytynyt torjumaan palaajista aiheutuvaa uhkaa vain kotimaansa rajojen sisäpuolella. Isisin vallan murentuessa sen joukkojen eliminointi muuttui yhä tärkeämmäksi. Sekä Yhdysvaltojen että Ison-Britannian korkeassa asemassa olevat turvallisuusviranomaiset ovat julkisesti toivoneet joukkojensa tappavan vierastaistelijoiksi lähteneet oman maansa kansalaiset. (Cook & Vale 2018, 34; 44.)

Palanneita vierastaistelijoita odottaa pääsääntöisesti kotimaassaan joko vangitseminen, uudelleenintegraatio tai eliminaatio yhteiskunnasta esimerkiksi kansalaisuuden riisumisen muodossa. Yleisesti ottaen tavalliset kansalaiset maasta riippumatta kannattavat palaavien vierastaistelijoiden vangitsemisrangaistuksia. Vangitsemiseen liittyy kuitenkin ongelmia, sillä radikalisoitumisen on todettu leviävän voimakkaasti vankiloissa. Länsimaisissa poliittisissa keskusteluissa parhaaksi ratkaisuksi kotimaisten terrori-iskujen ehkäisyyn on tarjottu vierastaistelijoiden kotimaahan paluun epäämistä ja konfliktin keskelle jättämistä. (Malet & Hayes 2018, 1625.) Palanneiden vierastaistelijoiden suunnitellut tai tekemät terrori-iskut tapahtuvat pääsääntöisesti hyvin lyhyen ajan sisällä paluusta kotimaahan. Palanneiden vierastaistelijoiden riski syyllistyä terroritekoihin kotimaassaan on korkeimmillaan ensimmäiset viisi kuukautta paluun jälkeen. Tämän jälkeen todennäköisyys iskujen tekoon laskee nopeasti. (Malet & Hayes 2018, 1633-4.) Suorat terroririkokset eivät kuitenkaan ole ainoa palaajista aiheutuva huolenaihe. Ideologiaa kannattavat palaajat saattavat toimia kotimaassaan avainaktivisteina, jotka muodostavat ympärilleen verkostoja toisista kannattajista sekä toimivat yhdyshenkilöinä muiden maiden jihadististen toimijoiden välillä. (Malkki & Saarinen 2018, 82.)

Terroristisia rikoksia tehneiden todennäköisyys rikosten uusimiselle vaikuttaa olevan pienempi, kuin muiden rikollisten. Syyt palaavien vierastaistelijoiden terroristisiin rikoksiin syyllistymiselle ovat moninaisia. Osalla on jo palatessaan rikosaikeita, toiset uudelleenradikalisoituvat palaamisen jälkeen. Toisaalta vaikuttaa siltä, että moni vierastaistelijaksi lähtenyt tahtoo mieluummin olla kansainvälinen kapinallinen kuin kotimainen terroristi. Tämä osaltaan on ehkä yksi syy, miksi Syyriasta palanneista hyvin harva on enää kotimaassaan tehnyt terrori-iskuja. Terrorististen rikosten uusimisen ehkäisyyn tehokkainta vaikuttaa olevan tarkasti suunniteltu psykososiaalinen tuki. (Malet & Hayes 2018, 1618;1624-5.) Vaikka väkivaltaisen ekstremismin torjunta on vuodesta 2001 lähtien ollut valtioiden tavoitteena, maailmassa on edelleen hyvin vähän terrorijärjestöjen aikuisille jäsenille tarkoitettuja deradikalisatio-ohjelmia, lapsista puhumattakaan (Capone 2017, 183). Uudelleenintegraatio-ohjelmat Tanskassa ja Ruotsissa on nähty toimivina, mutta niiden poliittinen kannatus on pientä ja ne nähdään liian helläkätisenä kohteluna (Malet & Hayes 2018, 1625).

Ankarampi suhtautuminen terrorismiin koskee myös lapsia. Lastenkin kohdalla toimenpiteet riippuvat siitä, miten heistä puhutaan ja minkälaisissa aseellisissa konflikteissa he ovat olleet mukana. Rikosoikeudellisten rangaistusten suosiminen terrorismiin liitetyissä tapahtumissa on osaltaan summentaneet osallistuvien lasten tapauksessa uhrin ja toimijuuden rajaa. Terroristijärjestöihin kytköksissä olevia lapsia kohdellaan aikuisten tapaan turvallisuushkina, lapsisotilaat puolestaan asetetaan useimmin uhrin asemaan. Tämä tuo esiin näkemystä siitä, että terrorismijärjestöissä mukana olevia lapsia pidetään lapsisotilaita ”pahempina”. Länsimaissa terrorismiin osallistuneita lapsia rangaistaan muun muassa konfliktialueelle matkustamisesta tai terroristisen järjestön koulutukseen osallistumisesta. Tällöin kunkin maan omat rikosoikeudellisen vastuun ikäraajat vaikuttavat siihen, miten terrorismijärjestöjen toimintaan osallistuneita lapsia kohdellaan. (Capone 2017, 171-174.) Kansainvälisten sopimusten valossa lasten värväminen ja käyttäminen aseellisissa konflikteissa on yhtä tuomittavaa, oli sitten kyse armeijoista tai terroristijärjestöistä. Terroristisista rikoksista epäiltyjen lasten kohdalla rankaisujen priorisoiminen sosiaalisen uudelleenintegraation ja kuntouttavan toiminnan sijaan on ristiriidassa Lapsen oikeuksien sopimuksen artikloiden 39 ja 40 kanssa. (Capone 2017, 174; 184.)

Terrorismia ja vierastaistelijoita käsittelevässä tutkimuksessa on nähty tarpeelliseksi luokitella lapsia tarkemmin ikäryhmittäin. Oletuksena on ollut, että mitä vanhempi lapsi on kyseessä, sitä suurempi hänen toimijuutensa ja osallisuutensa terroristisessa toiminnassa on ollut. Terrorismin vastaiset toimijat saattavat nähdä vain ”nuorimmat lapset” eli 0–9-vuotiaat ensisijaisesti uhreina. Sitä vanhemmilla lapsilla olisi tilanteessaan jonkinlaista toimijuutta. Toimijuutena nähdään lasten todennäköisesti kokema jonkinlainen aivopesu ja koulutus, tai mahdollinen osallistuminen varsinaiseen aseelliseen toimintaan. Cook ja Vale ehdottavat raportissaan Isisin alueella olleille lapsille kolmea ikäkategoriaa: vauvaikäiset (0-4v.), lapset (5-14v.) ja teini-ikäiset (15-17v.). Näistä vain teini-ikäisten ryhmällä olisi iän tuomaa kykyä tehdä itsenäisiä päätöksiä toiminnastaan. Tutkijoiden mielestä he ovat hyvin mahdollisesti voineet itse tehdä valinnan alueelle lähtemisessä ja siellä tekemissään toimissa, vaikka näihin liittyisikin jonkinlaista manipulointia tai pakottamista. (Cook & Vale 2018, 30.)

Lasten rooli terroristisessa toiminnassa voidaan nähdä myös toisin. YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto (UNODC) suosittelee, että terrorismiin kytkeytyviä lapsia pidettäisiin ensisijaisesti uhreina. Jokainen alle 18-vuotiaana aseelliseen toimintaan osallistunut on joutunut vääryyden kohteeksi, sillä yhdenkään alaikäisen värväytymistä ei voida todella pitää vapaaehtoisena. Lasten uhrin aseman tunnustaminen tekee heidän kokemansa vääryydet näkyviksi. Tämä ei poista lasten syyllisyyttä rikokseen, vaan se mahdollistaa heidän rikostensa erittelyn aikuisten tekemistä

rikoksista. Pelkästään rangaistuksiin tähtäävällä näkökannalla voi olla haitallisia vaikutuksia lasten uudelleenintegraatioon. (UNODC 2017, 40; EPRS 2018, 58.)

3.3. Isis

Isis edustaa globaalia sektaarista jihadismia. Sektarianismi tarkoittaa uskontokuntaan liittyvää kollektiivista identiteettiä, jolloin yksilö tai ryhmä määrittelee itsensä ja muut uskontokuntaan kuulumisen kautta. Sektaarisilla yhteisöillä on oma käsityksensä historiasta sekä siitä, keitä ystävät ja viholliset ovat. (Juusola 2019, 128.) Isisin näkemys omasta uskonnontulkinnastaan ainoana puhtaana ja oikeana on muihin jihadistisiin liikkeisiin verrattuna tiukka. Muslimit, jotka eivät seuraa ryhmän ankaraa uskonnontulkintaa, luokitellaan yhtä lailla vihollisiksi, kuin muun uskoisetkin. Näin ryhmä näkee uskonnollisesti perustelluksi käyttää väkivaltaa myös muita islaminuskoisia vastaan. Isisin ideologiasta poikkeavan tekee lisäksi se, että parhaimpina muslimeina nähdään etulinjassa taistelevat. Näin ylin auktoriteetti on ryhmällä sotilailta, eikä taisteluiden ulkopuolisilla uskonnollisilla tai poliittisilla johtajilla. (Malkki & Saarinen 2019, 50-51.)

Syyriaan ja Irakiin Isisin alueille on matkustanut arviolta 50 000 vierasmaalaista henkilöä ympäri maailmaa. Näistä noin 6 500 on ollut naisia. (Cook & Vale 2019, 31.) ISIS:in houkuttelevuuden syyksi on arveltu muun muassa länsimaisten muslimien kokemaa vierauden tunnetta ja hyväksynnän puutetta. Terrorismin vastainen diskurssi ja sen synnyttämä vieraan muslimiterroristin identiteetti ovat vaikuttaneet islaminuskoisten kansalaisten kuuluvuuden tunteeseen ja siten myös lojaaliuteen. Euroopasta ja muualta länsimaista on nähty tuhansien ihmisten lähtevän Syyriaan Isisin hallitsemille alueille etsimään kuuluvuuden tunnetta kansalaisuuden ulkopuolelta. (Ahmed 2016, 122-123.) Isis on teologiassaan korostanut, että entisen elämän synnit voidaan pyyhkiä pois taistelemalla Allahin puolesta. Tämän on ajateltu vetoavan etenkin nuoriin, joilla on elämänhallintaongelmia tai rikostaustaa. Lisäksi naiset ovat saaneet uuden ja muista jihadistisista liikkeistä näkyvämmän roolin. Viestintäteknologian kehittyminen on mahdollistanut Syyrian sisällissodan välittymisen kuvin ja videoin ympäri maailman, sekä vierastaistelijoiden rekrytoimisen sosiaalisen median avulla. (Malkki & Saarinen 2019, 52; 60.)

Lasten näkyvä ja järjestelmällinen käyttö aseellisessa toiminnassa poikkeaa muiden vastaavien järjestöjen toiminnasta. Esimerkiksi Taliban kieltää värvanneensä lapsia toimintaansa, sillä heidän säännöstönsä mukaan taisteluun voivat osallistua vain ne, joilla on jo parta alkanut kasvaa. (Capone 2017, 179.) Useimmiten lapsia käytetään aseellisissa konflikteissa aikuisten miesten sijaan vasta viimeisenä vaihtoehtona. Isis on ottanut lapset taistelemaan miesten rinnalle heti alusta lähtien. (Bloom, Horgan & Winter 2016, 31.)

Vierastaistelijoista tuhannet ovat jo matkustaneet takaisin kotimaihinsa. Osa länsimaista lähteneistä on palannut kotimaahansa melko nopeasti lähtönsä jälkeen, kun taas toiset ovat saaneet sotilaallista koulutusta ja osallistuneet aseelliseen toimintaan. Länsimaissa tehtyjen Isis-iskujen takana on useimmiten olleet sellaisia henkilöitä, jotka ihannoivat järjestön ideologiaa, mutta jotka eivät ole koskaan olleet Syyriassa. Hyvin harva Syyriasta palannut on syyllistynyt terroristisiin rikoksiin länsimaihin paluunsa jälkeen. Esimerkiksi Belgiassa on tapahtunut suhteellisen paljon Isisiin liittyviä terrori-iskuja, mutta sielläkin tekijöistä kolme kertaa enemmän on järjestöä ihannoivia itsenäisiä toimijoita, kuin Syyriasta palanneita vierastaistelijoita. Yksi syy vähäiseen Syyriasta palanneiden tekemien iskujen määrään on palanneiden odotettua alhaisempi määrä. Ilmeisen moni Syyriaan matkannut on ollut haluton matkustamaan takaisin kotimaahansa, ja onkin mieluummin jäänyt Syyriaan, matkustanut edelleen jonnekin toiselle konfliktialueelle tai piiloutunut johonkin toiseen maahan. (Malet & Hayes 2018, 1623-4.)

3.4. Isisin länsimaalaiset naiset ja heidän lapsensa

Naisia alkoi matkustaa enenevässä määrin konfliktialueelle vuonna 2014, kun Isis julisti perustaneensa kalifaatin. Isisin alueella olevista vierasmaalaisista 13% oli naisia vuonna 2018. Lähdön motiivit ovat olleet hyvin vaihtelevia. Kalifaatin vetovoimatekijöinä ovat olleet muun muassa ideologiset syyt, halu elää konservatiivista islamintulkintaa noudattavassa yhteiskunnassa, matkustaminen aviomiehen vuoksi tai aviomiehen löytääkseen, seikkailunhalu tai jopa halu saada koulutusta sekä terveydenhuoltoa. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on myös saattanut olla lähtömaissa koettu syrjintä sekä penseä suhtautuminen konservatiiviseen elämäntapaan. (Cook & Vale 2018, 21-22; 26.) Perheen emotionaalinen merkitys sekä heidän asettamansa konkreettiset esteet, kuten passin piilottaminen, olivat merkittävämpiä lähdön estäjiä länsimaisille naisille, kuin yhteiskunnalliset toimenpiteet (Hoyle, Bradford & Frenett 2015, 39).

Naisten osallistuminen islamististen ääriliikkeiden toimintaan on ollut Euroopassa viime vuosina kasvava trendi. Osallisuuden kasvua on ollut nähtävissä varsinkin Isisiin liittyen. (Malkki & Saarinen 2019, 83.) Euroopassa naisia on osallistunut terrori-iskujen suunnitteluun ja toteutukseen. Myös alaikäisiä tyttöjä on osallistunut tällaiseen toimintaan muun muassa Saksassa ja Ranskassa. Naisten rooli terroristisessa toiminnassa on silti edelleen miehiä vähäisempi. (Nyström 2020, 77.)

Kalifaatin lähteneet vierasmaalaiset lapset voidaan karkeasti jakaa kahteen ryhmään: niihin, jotka ovat itse värväytyneet syystä tai toisesta mukaan, sekä niihin, jotka ovat tulleet vanhempiensa mukana. (Capone 2017, 177.) Vierasmaalaisista arvioitiin vuonna 2018 12% olevan lapsia. Lisäksi moni muualta matkustanut nainen on saanut lapsia konfliktialueella. Lasten lukumäärää on vaikeampi

arvioida kuin aikuisten, sillä lähtömaat ovat vaihtelevasti rekisteröineet heidän lähtöään eikä paikan päällä syntyneiden määrästä ole tarkkaa tietoa. Isisin hallinnoimilla alueilla on virallisen tiedon mukaan syntynyt ainakin 730 lasta, mutta epäviralliset arviot liikkuvat tuhansissa. Olisi kuitenkin väärin puhua alaikäisten kohdalla ”vapaaehtoisesta” lähtemisestä. Itsenäisesti matkustaneet alaikäiset ovat tiettävästi olleet yli 15-vuotiaita. (Cook & Vale 2018, 29-30.) Itsenäisesti lähteneiden teinikäisten radikalisaatioprosessi on joissain tapauksissa ollut hyvinkin lyhyt, vain muutamia viikkoja. Lähtö konfliktialueelle onkin saattanut tulla täytenä yllätyksenä heidän perheenjäsenilleen. (Weggemans, Bakker & Grol 2014, 103.)

Isisin alueilla naisilla ja miehillä on ollut tietyt, toisistaan eroavat roolit. Miehillä varattiin taistelija- ja julkisen elämän roolit, kun taas naiset huolehtivat yksityisestä elämästä kodin piirissä. Naisten keskeisin rooli on ollut olla vaimo ja äiti. Naiset kuitenkin houkuttelivat toisia naisia lähtemään kalifaatin alueelle, osallistuivat rahankeruuseen sekä levittivät propagandaa. Heidän lähtömotiivinsa ovat usein vaikuttaneet siihen, minkälaisia toimijoita heistä on alueella tullut. Isis on ensimmäinen jihadistinen ryhmä, joka on antanut myös naisille roolin aseellisessa toiminnassa. Järjestöllä on muun muassa naisten moraalipoliisi al-Khansa, joka jakaa väkivaltaisia rangaistuksia. (Cook & Vale 2018, 27-8.) Naiset yleisesti ovat juhlistaneet miesten tekemiä väkivaltaisuuksia, kuten vääräuskoisten teloituksia. Vain harva on kuitenkaan ilmaissut halunsa liittyä itse suoraan taistelutoimintaan. (Hoyle, Bradford & Frenett 2015, 32.)

Lasten elämästä Isisin kalifaatissa tiedetään verrattain vähän, sillä alueelle eivät ole ulkopuoliset päässeet havainnoimaan eikä kotimaihinsa palanneita, usein traumatisoituneita, lapsia ole juurikaan haastateltu. Lasten rooli Isisin propagandassa on olla tulevaisuuden ideologian vartijoita ja islamistisen valtion rakentajia. Pienet lapset nähdään kaikkein puhtaimpina olentoina, sillä vääräuskoiset tavat eivät ole heihin vielä vaikuttaneet. Isis onkin panostanut lasten ideologiseen indoktrinaatioon. Kalifaatissa on myös lasten kohdalla noudatettu Isisin yleistä linjaa sukupuolirooleista. Poikien, eli ”leijonan pentujen” kasvatus on tähdännyt tulevaan rooliin taistelijana, kun taas tyttöjä, eli ”helmiä”, on valmisteltu äideiksi ja vaimoiksi. Tytöt ovat saaneet muutakin koulutusta, kuin vain kodinhoidon opetusta, vaikka koulutkin ovat olleet tiukasti sukupuolittain eriytyneitä. Isisin koulujen opinto-ohjelmat ovat vahvasti painottuneet järjestön äärimmäisen uskonnontulkinnan ja sharia-lakien opettamiseen. Kalifaatissa tytöille sopiva avioitumisikä on ollut 9 vuotta. Monet tytöt ovat joutuneet naimisiin huomattavasti vanhempien miesten kanssa. Monilla onkin voinut alaikäisenä olla yhtäaikaaisesti orvon, lesken ja äidin roolit. Arviolta noin 2000 poikalasta on käynyt läpi Isisin koulutusohjelman, joka on edennyt ideologian opettamisesta kohti aseellista taisteluoopetusta. Koulutus on sisältänyt muun muassa pommien ja

aseiden käsittelyä sekä vihollisvankien teloituksia. Koulutuksen tavoitteena on ollut väkivallan käytön normalisointi. Lapsia on käytetty niin etulinjan taisteluissa, teloituksissa, kuin itsemurhaiskuissa sekä ihmiskilpinä. Lasten suorittamaa väkivaltaa, kuten teloituksia, on kuvattu ja käytetty järjestön propagandana. Heitä on käytetty myös väkivallattomassa propagandassa houkuttelemaan muita liittymään Isisiin. Kuten aikuistenkin kohdalla, pojat ovat olleet visuaalisessa propagandassa näkyvämmässä osassa kuin tytöt. (Cook & Vale 2018, 32-33.) Lasten aivopesussa perheillä ja varsinkin äideillä on ollut merkittävä rooli. Äideille on jaettu materiaalia, kuten satuja marttyyreista, joiden avulla järjestön ideologiaa on siirretty aivan pienillekin lapsille. (Capone 2017, 179.) Nuorimmat väkivaltaisiin tekoihin osallistuneet lapset ovat olleet alle 5-vuotiaita. (Cook & Vale 2018, 30.)

Länsimaisten naisten kotiinpaluun syinä ennen Isisin vallan murentumista olivat muun muassa aviomiehen kuolema tai lapsen syntymä (Hoyle, Bradford & Frenett 2015, 39). Isisin menetettyä viimeisetkin alueensa, palaaajien määrä on selvästi kasvanut. Maailmanlaajuisesti Isisin alueilta palanneiden henkilöiden määrää on vaikea arvioida, sillä valtiot rekisteröivät tietoja eri tavoin. Varsinkaan naisten ja lasten paluuta ei välttämättä rekisteröidä lainkaan. Vuonna 2019 palanneista 8% oli naisia ja 20% lapsia. (Cook & Vale 2019, 31–32.) Pakeneminen Isisin alueelta on ollut todennäköisesti naisille vaikeampaa kuin miehille, sillä naiset eivät ole voineet matkustaa ilman miessaattajaa. Oletettavasti iso osa vierasmaalaisista naisista on jäänyt Syyriaan tai Irakiin. Naisten paluuta hankaloittaa heidän epäselvä roolinsa, sillä he eivät täytä YK:n määritelmää vierastaistelijoista. Konfliktialueelle lähteneiden henkilöiden kotimaat ovat pääasiassa olleet halukkaita jättämään kansalaisensa Syyriaan ja Irakiin. Monet maat toivoisivat Syyriaan ja Irakiin lähteneiden kansalaistensa joutuvan paikallisten oikeusistuimien eteen tuomittaviksi. Tämä on herättänyt huolta paikallisten toimijoiden kuormittumisesta sekä terrorististen toimijoiden katoamisesta. (Cook & Vale 2018, 41; 46-49.) Isisiin liittyneitä naisia on kuvattu joko naiiveina jihadi-morsiamina, jotka ovat miesten huiputtamina lähteneet matkaan tai aktiivisina turvallisuusuhkina. Suhtautuminen naisten paluuseen riippuukin paljon siitä, miten heidän tilanteensa on kehystetty. Keskusteluissa, joissa naisia on pidetty turvallisuusuhkina, on hyvin vähän poliittista tahtoa ja yleistä hyväksyntää naisten kotiinpaluulle. Sen sijaan uhreiksi ja ymmärtämättömiksi kehystettyinä naisia ollaan halukkaampia kotiuttamaan ja kuntouttamaan. (Cook & Vale 2019, 31.)

Kotimaihinsa palanneista lapsista on vähemmän tietoa kuin aikuisista. Tämän lisäksi alaikäisten kategorisointi on osoittautunut hankalaksi. Osa lapsista on ehtinyt täysi-ikäistyä ja useat tytöt ovat itse saaneet lapsia asuessaan konfliktialueella. Isisin menetettyä viimeisetkin alueensa monet maat ovat alkaneet kotiuttaa alaikäisiä kansalaisiaan. Lapset palaavatkin enenevässä määrin avustettuina

itsenäisen paluun sijaan. Kotiuttamisia on kehystetty viattomien pikkulasten pelastusoperaatioiksi. Kaikkein haavoittuvampien kotiuttamiselle on usein helpointa saada poliittinen konsensus. Tämä lähestymistapa luo ”viattomuuden hierarkian”, jossa kaikkein avuttomimpana pidettyjen auttamista priorisoidaan. Esimerkkinä tästä voidaan pitää Norjan päätöstä palauttaa vain viisi orpolasta kaikista konfliktialueella olevista 40 alaikäisestä kansalaisestaan. Lasten kotiuttamisen kompastuskivenä on ollut se, tulisiko heidät erottaa Isisiin liittyneistä vanhemmistaan. Vaikka vanhemmat ovat toimineet väärin viedessään lapsensa konfliktialueelle, saattaa erottaminen aiheuttaa lisää traumaa lapsille. Varsinkin länsimaissa konfliktialueilta palaamiselle on asetettu esteitä, jotka vaikuttavat myös lapsiin. Muun muassa Tanska kieltäytyy myöntämästä automaattisesti kansalaisuutta lapsille, jotka ovat syntyneet konfliktialueella Isisin toiminnassa mukana olleille tanskalaisille vanhemmille. (Cook & Vale 2019, 32.)

Tuhansia vierasmaalaisia naisia ja lapsia on edelleen vangittuina Irakissa tai kurdien ylläpitämällä leireillä Syyriassa. Irak tuomitsi vuonna 2018 yhteensä 616 vierasmaalaista Isisin jäsenyydestä. Näistä vain 42 oli miehiä. Naisia tuomituista oli 466, lapsia 108. Irakissa pidettyjä oikeudenkäyntejä on pidetty ihmisoikeuksien vastaisina ja osalle tuomituista on jaettu kuolemanrangaistus. Nuorimmat Irakin vankiloissa olevat lapset ovat joutuneet sinne vanhempiansa mukana. Vastoin kansainvälisiä lakeja, Irak pitää kaikkia yli 9-vuotiaita vastuullisina toimistaan Isisin riveissä. Ainakin 108 poikaa ja 77 tyttöä on tuomittu osallisuudesta terroristiseen toimintaan. Pisimmät alaikäisille annetut rangaistukset ovat olleet 15 vuotta vankeutta. Lapsiin kohdistuvasta kidutuksesta ja pakotetuista tunnustuksista on raportoitu Irakissa sekä kurdien hallitsemilla alueilla. Irak on tarjoutunut pitämään oikeudenkäyntejä myös Syyrian leireillä oleville Isisin jäsenille. Lasten ja naisten osuus on suhteettoman suuri myös Syyrian leireillä. Yksin al-Holin leririllä oli vuonna 2019 4 000 vierasmaalaista naista ja 8 000 vierasmaalaista lasta, kun koko Syyriassa on vangittuna noin 1 000 vierastaistelijoiksi epäiltyä miestä. Leirien oloja on kuvailtu surkeiksi ja niiden pelätään aiheuttavan vaaraa lasten kehitykselle. Rekisteröimättömät ja kansalaisuudettomat konfliktialueella syntyneet lapset voivat jäädä leireillä ilman apua tai palveluja. Sadat leirin vierasmaalaisista lapsista ovat orpoja tai erossa vanhemmistaan. Valtioiden haluttomuus ja hitaus lasten kotiuttamisessa edelleen laiminlyövät lasten oikeuden hyvinvointiin ja kehitykseen. Vaikka leireillä olevat vierasmaalaiset naiset ja lapset on erotettu irakilaisista ja syyrialaisista, ei heillä ole minkäänlaista deradikalisaatioon tähtääviä palveluita. Edelleen radikaalia ideologiaa kannattavat naiset voivat siis levittää sitä toisille naisille ja lapsille. (Cook & Vale 2019, 33-34.)

Isisin kalifaatissa asuneita naisia ja lapsia sekä Euroopassa oleskelevia naisaktivisteja pidetään useimmiten olennaisena osana Isisin tulevaisuutta. Tässä kontekstissa he edustavat turvallisuusuhkaa.

(Nyström 2020, 82.) Kalifaatista palaavista lapsista on puhuttu muun muassa tikittävinä aikapommeina. Tämä lähestymistapa esittää myös lapset turvallisuushkana ja asettaa heidät entistä haavoittuvaisempaan asemaan sekä saattaa hankaloittaa lasten uudelleenintegraatiota ja kuntoutusprosessia. (Cook & Vale 2019, 32.) Länsimaisten valtioiden uskotaan haluavan neutralisoida palaajista aiheutuvaa uhkaa tiukentuneella lainsäädännöllään. Tällöin rangaistuksia tullaan soveltamaan kaikkiin palaajiin heidän lähtönsä motiiveista tai iästään riippumatta. (Capone 2017, 175.) Deradikalisatio-ohjelmissa tulisi ottaa huomioon niin naisten kuin lastenkin erityisyys terroristijärjestöjen jäseninä. Naisten aiheuttama uhka on erilaista, kuin miesten. Naiset eivät osallistu aseelliseen toimintaan, vaan tukevat iskuja muulla tavoin, kuten yllyttämällä. Uhkaavimpia ovat ne naiset, jotka eivät ole sosiaalisessa mediassa eikä heidän mielenliikkeitään muutenkaan tiedetä (Hoyle, Bradford & Frenett 2015, 37-39). Lasten kohdalla olisi tärkeää ottaa huomioon se, miten Isisin aivopesu on tapahtunut monella eri tasolla (Capone 2017, 183).

3.5. Ääri-islamistinen toiminta Suomessa

Ääri-islamistinen terroristinen aktivismi on saapunut Suomeen myöhemmin ja pienemmässä mittakaavassa, kuin muualle Eurooppaan. Ensimmäiset toimijat ovat olleet aktiivisia lähtömaidensa aseellisissa konflikteissa, kuten Somaliasta kotoisin olevien tukitoiminta al-Shabaabin hyväksi. Vaikka liikehdintä on edelleen Suomessa varsin vähäistä Länsi-Eurooppaan verrattuna, on se silti muuttunut 2010-luvulta lähtien. Tällöin ääri-islamistisen toiminnan ympärille on alkanut muodostua useampia verkostoja, ja toimintaan on liittynyt yhä enemmän ihmisiä. Muutoksen syynä on pääasiassa kiinnostus Irakin ja Syyrian konflikteihin. Toiminnan fokus on näin siirtynyt kotimaiden konflikteista globaaliin jihadismiin. (Malkki & Saarinen 2019, 63-64; 69; 78.)

Länsimaissa islamiin kääntyneet edustavat hyvin pientä osaa muslimiyhteisöstä. Jihadistisissa verkostoissa käännyntäisten osuus on kuitenkin suhteellisesti suurempi, kuin voisi kokonaismäärän perusteella olettaa. (Schuurman, Grol & Flower 2016, 3.) Sama ilmiö on nähtävissä suomalaisissa verkostoissa. Pääkaupunkiseudulla Roihuvuoren moskeijassa on kokoontunut joukko muslimimaiden konflikteista ja niihin liittyvästä jihadistisesta toiminnasta kiinnostuneita käännyntäisiä. (Malkki & Saarinen 2019, 76.)

Vuonna 2020 Suomessa oli 390 terrorismin torjunnan kohdehenkilöä, joista suurin osa on radikaalin islamilaisen terrorismin kannattajia. Kohdehenkilöiden määrä kaksinkertaistui 2010-luvulla. Tämä liittyy Syyrian ja Irakin konfliktin vierastaistelijoihin ja muuhun tukitoimintaan. (Sisäministeriö 2020, 24.) Noin neljäsosalla terrorismin torjunnan kohdehenkilöistä on vierastaistelijakokemusta tai aseellista terroristista koulutusta (Malkki & Saarinen 2019, 82). Henkilöt, joiden ajatellaan voivan

ryhtyä tekemään terroristisia rikoksia, voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä on kiinnittynyt vahvasti uskonnolliseen ideologiaan ja pitävät sen vuoksi väkivallan käyttöä oikeutettuna. Toisen ryhmän jäsenillä on useasti rikostaustaa, ja he ovat vain löyhästi kiinnittyneitä uskonnolliseen ideologiaan. Toisella ryhmällä on madaltunut kynnyksensä käyttää väkivaltaa ja äärijärjestöt, kuten Isis, tarjoavat oikeutuksen ja kontekstin väkivallalle. (Sisäministeriö 2018, 17.)

Ääri-islamistiseen terrorismiin liittyvä toiminta Suomessa on hyvin vaihtelevaa. Suomessa tapahtuva toiminta on pääasiassa väkivallatonta. Tällaista toimintaa on esimerkiksi radikalisointi, rekrytointi, yllytys, jihadistisen aineiston luominen tai levittäminen sekä varainkeruu. Usein toiminnan eri väkivallattomat muodot ovat yhteydessä toisiinsa. Väkivaltaista toimintaa ovat matkustaminen vierastaistelijaksi tai tukemaan toimintaa konfliktialueelle, matkustaminen koulutusleireille sekä väkivaltaiset iskut. Suomen ensimmäinen ja tällä hetkellä ainoa terroristiseksi teoksi luonnehdittu isku tapahtui 18.8.2017, kun marokkolainen turvapaikanhakija Abderrahman Bounane puukotti useampaa henkilöä Turussa. Kaksi uhreista kuoli. Bounane toteutti ja myös todennäköisesti suunnitteli iskun yksin. Hänellä ei vaikuta olleen vahvoja kytköksiä suomalaiseen ääri-islamistiseen verkostoon, mutta verkossa olevalla jihadistisella aineistolla näyttää olleen häneen jonkinlainen vaikutus. Iskua ei todennäköisesti oltu suunniteltu kovin tarkkaan ja se tehtiin lyhyen harkinnan jälkeen. Isis ei ole ottanut Turun iskua nimiinsä. Tämä saattaa johtua siitä, että tekijä jäi poikkeuksellisesti henkiin iskun jälkeen. (Malkki & Saarinen 2019, 104.)

Suomesta Syyriaan ja Irakiin konfliktialueelle on matkustanut vuosien 2012-2016 välisenä aikana yli 80 viranomaisten tunnistamaa henkilöä. Heidät on luokiteltu vierastaistelijoiksi. (Sisäministeriö 2020, 24.) Kaikki eivät ole lähteneet Isisin riveihin, vaan konfliktialueella on toiminut useita muitakin ryhmittymiä, kuten Rawti Shax (Malkki & Saarinen 2019, 100). Lähtöhalu konfliktialueelle on selvästi vähentynyt Isisin aseman alettua heikentyä. Naisia konfliktialueelle on lähtenyt parikymmentä ja heidän mukanaan noin kolmekymmentä lasta. Lapsista osa on ehtinyt tulla konfliktialueella täysi-ikäisiksi. Lähteneet naiset ovat olleet vaihtelevan ikäisiä, mutta suurin osa on ollut alle 30-vuotiaita. Suomesta lähteneiden naisten ja miesten välillä on ollut jonkin verran eroja, suurempi osa naisista oli Suomen kansalaisia kuin miehistä. Lisäksi suhteellisesti isompi osa naisista oli käännynnäisiä. Matkaan lähteneillä naisilla ei pääosin ollut aiempaa rikostaustaa. Osa heistä on osallistunut Isisin propagandan levittämiseen. (Sisäministeriö 2018, 27-28.) Suurin osa naislähtijöistä on ollut taustaltaan somaleja ja kantasuomalaisia käännynnäisiä. Pääosin naiset ovat matkustaneet konfliktialueelle miehensä kanssa, tosin jotkut ovat lähteneet matkaan yksin. Jotkut naiset ovat vaikuttaneet aktiivisesti myös muiden aikuisten perheenjäsenien päätökseen lähteä konfliktialueelle. Osa konfliktialueelle lähteneistä naisista tiedetään osallistuneen aktiivisesti verkoston toimintaan

muun muassa levittämällä propagandaa ja esiintymällä Isisin julkaisuissa. (Malkki & Saarinen 2019, 97; 103.) Heinäkuuhun 2019 mennessä ainakin 43 henkilöä oli palannut konfliktialueelta Suomeen. Näistä 2 oli lapsia, naisten lukumäärästä ei ollut tietoa. (Cook & Vale 2019, 36.)

Sisäministeriön vuoden 2020 väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksen mukaan Syyrian ja Irakin konfliktialueilla väkivallan ja propagandan keskellä pitkään asuneiden mahdollinen paluu Suomeen aiheuttaa huolta viranomaisissa. Erityistä huolta tulevaisuuden kannalta aiheuttavat terrorismiin kytkeytyneiden henkilöiden lapset. Tilannekatsauksen mukaa juuri lapset edustavat tulevaisuutta ja ideologista jatkumoa. Suomen viranomaiset ovat tämän vuoksi valmistelleet toimia, joilla terroristijärjestöihin kytkeytyneiden lapset voidaan integroida takaisin yhteiskuntaan. Sisäministeriö arvioi, että Syyriasta palaavat voivat aiheuttaa lyhyen ja pitkän välin terroristista uhkaa suoraan tai välillisesti. Toisaalta palaavat itse voivat joutua viharikosten uhreiksi. (Sisäministeriö 2020, 25.)

4. Tutkimusasetelma

4.1. Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella sitä, minkälaiselta al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuus näyttää yhteiskunnan ylimmiltä tasoilta katsottuna. Tutkimuksessa pohditaan, millaista terrorismin ja kansalaisuuden yhdistävä keskustelu on suomalaisen yhteiskunnan valtaa pitävällä tasolla. Tutkimuskysymys on:

Miten al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuutta rajataan julkisessa keskustelussa?

Tutkimuskysymykseen vastaamisessa käytetään inklusiivisen kansalaisuuden käsitettä. Inklusiivisen kansalaisuuden ulottuvuuksien avulla tarkastellaan muun muassa sitä, minkälaisia oikeuksia, ominaisuuksia ja tunteita al-Holin suomalaisnaisiin ja heidän lapsiinsa liitetään sekä miten nämä vaikuttavat heidän kansalaisuuteensa. Kansalaisuutta tarkastellaan tässä tapauksessa ylhäältä alaspäin.

4.2. Aineisto

Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten valtaapitävistä asemista al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuutta määritellään. Valtaapitävien puheet potentiaalisista terroristeista vaikuttavat siihen, miten heidät muuallakin yhteiskunnassa nähdään. Ennen kaikkea keskusteluissa luotu kuva

vaikuttaa kansalaisyhteisöiden ja terrorisminvastaisten toimien herkkään tasapainoon. (Fangena & Kålas 2016, 415.)

Uutisten uskottavuuteen lukijoiden silmissä vaikuttaa se, miten totuudenmukaisina niiden julkaisijoita pidetään. Yleisradiota (Yle) ja Helsingin Sanomia pidetään luotettavimpina valtakunnallisina uutislähteinä. Tuttuihin ja perinteisiin pidettyihin uutislähteisiin luotetaan myös verkkoympäristössä. (Matikainen, Ojala, Horowitz & Jääsaari 2020, 19-20; 32.) Aineisto kerättiin Ylen ja Helsingin Sanomien nettisivuilta. Keräykseen käytettiin apuna kyseisten uutissivustojen hakukoneita sekä näistä hakutuloksista löytyneitä linkkejä toisiin artikkeleihin. Hakusanoina käytettiin muun muassa ”Isis”, ”Syyria” sekä ”al-Hol”. Tutkimuksessa käytetty aineisto on julkista. Analyysissä aineiston lähteet on merkitty. Tutkielman liitteenä on aineistoluettelo, johon on merkitty kaikkien aineistossa käytettyjen artikkeleiden tiedot (Liite 1). Näin lukija pääsee halutessaan lukemaan aineistona käytetyt artikkelit kokonaisuudessaan.

Aineisto koostuu 95 artikkelista, joissa poliitikko, tutkija, viranomainen tai asiantuntija kommentoi al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa tilannetta. Aineistoon valittiin kaikki hakuvaiheessa löydetty artikkelit, jotka täyttivät nämä kriteerit. Kolumnit, mielipidekirjoitukset sekä esimerkiksi analyysin nimellä kulkevat artikkelit on jätetty aineistosta pois. Pois jäivät myös sellaiset artikkelit, joissa käsiteltiin al-Holin leiriläisten palautuksia operatiivisella tasolla. Yhdessä artikkelissa on yhden tai useamman henkilön kommentteja. Aineistossa keskustelua esiintyy eri tavoin. Artikkeleissa on haastatteluja, viranomaisen päätöksiä, henkilön toiminnan kuvailua, lainauksia muusta verkkokirjoittelusta sekä eduskuntaistuntojen keskustelun kuvauksia. Joissain artikkeleissa käsitellään jonkun toisen julkaisun uutisisältöä tai televisio-ohjelmaa, kuten Ylen A-studiota. Artikkelit siirrettiin PDF muodossa NVivo-ohjelmaan NCapturea käyttäen.

Aineiston aikarajauksena on 23.5.-17.12.2019. Keskustelun aluksi katsotaan 23.5., kun Yle uutisoi al-Holin leirillä olevan yli 40 suomalaista naista ja lasta. Leirillä olevista suomalaisista oli uutisoitu ensi kerran jo alkuvuodesta, mutta tällöin aiheesta ei juurikaan kommentoitu. Tässä tutkimuksessa keskustelun loppuna on hallituksen poliittisen päätöksen välitön kommentointi eduskunnan välikysemyksessä 17.12.2019. Hallituksen linjaus asetti yhdenlaisen päätöspisteen julkisessa keskustelussa käydylle neuvottelulle al-Holin leiriläisistä.

Uutislähteiden valitseminen aineistoksi tuo mahdollisuuden tarkastella eri asemissa olevien henkilöiden mielipidettä aiheesta. Pelkän poliittisen keskustelun tarkastelu olisi ollut mahdollista esimerkiksi eduskuntaistuntoja tutkimalla, mutta näin olisi jäänyt pois asiantuntijoiden ja virkamiesten puheet. Kuitenkin on muistettava, että uutisaineisto on valmis aineisto, jonka joku muu

on kirjoittanut. Juttua tehnyt toimittaja on siis tehnyt valinnat siitä, mitä hän mahdollisesti kysyy haastatteluissa ja mitä vastauksia tai lausuntoja julkaistaan. Uutisartikkelit ovat pituudeltaan verrattain lyhyitä, joten julkaistut tekstit eivät aina välttämättä ole haastateltavan vastaus kokonaisuudessaan. Toimittaja on tehnyt rajauksia sen mukaan, mitä mieltää merkittäväksi eli julkaisun arvoiseksi.

4.3. Menetelmät ja analyysin kuvaus

Tutkimusta tehtäessä on aina valittava tietoinen näkökulma, josta käsin tutkittavaa aihetta tarkastellaan. Tämä valinta rajaa sitä, mitä on mahdollista saada selville ja tutkia. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 75-77.) Al-Holin tapausta tutkitaan tässä suomalaisen eliitin käymästä julkisesta keskustelusta käsin, erityisesti tarkastellaan erilaisten asiantuntijoiden, virkamiesten ja poliitikkojen lausuntoja. Aihetta tarkastellaan siis yhteiskunnallisten toimijoiden näkökulmasta. Muut näkökulmat, kuten kanssakansalaisten tai naisten omat näkemykset kansalaisuudesta jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimus on laadullinen ja siinä on käytetty tekstianalyysiä. Analyysimetodina on teoriaohjautuva sisällönanalyysi, jossa aineistoa ja teoriaa pyritään sovittamaan yhteen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 97). Laadullisessa tutkimuksessa analysointi tapahtuu pitkälti tutkijan näkemyksen perusteella. Tutkijan tuleekin huolehtia, ettei omat ennakkokäsitykset tai oletukset pääse vääristelemään analyysiä. Tässä tutkimuksessa analysointia sekä tulosten tulkintaa on ohjannut teoreettinen perusta. Tätä kutsutaan ”ymmärtäväksi selittämiseksi” Aineistoa on tarkasteltu juuri tietyn viitekehyksen ja tutkimuskysymyksen näkökulmasta. (Alasuutari 2011, 40.) Aineistoa luokiteltiin sen mukaan, puhutaanko siinä al-Holin pakolaisleirin suomalaisnaisista, heidän lapsistaan vai yleisellä tasolla. Inklusiiivisen kansalaisuuden ulottuvuuksia paikannettiin teemoittelemalla aineistoa. Ulottuvuuksia tutkittiin sekä positiivisten, että negatiivisten kommenttien kautta. Aineistosta ei siis etsitty vain inklusiiivisen kansalaisuuden sallivia tekijöitä, vaan myös sitä estäviä tekijöitä.

Analyysin apuna on käytetty NVivo-ohjelmaa. Nvivoon koodattiin kaksi noodipuuta. Ensimmäistä noodipuuta ”Ketä koskee” on käytetty luokitteluun. Siihen on lisätty alanoodit ”Lapset”, ”Naiset” ja ”Yleistä”. Lapsia koskevissa lausunnoissa mainittiin usein hyvin selkeästi se, että kommentin kohteena on nyt vain lapset. Naisia kommentoitiin epämääräisemmin ja luokittelussa on käytetty enemmän harkintaa. Esimerkiksi kohdat, joissa puhutaan terrorismijärjestöön liittymisestä lähdön motiivina, on koodattu ”Naiset”-luokkaan, sillä lapset ovat joko syntyneet lähdön jälkeen tai olleet liian nuoria tekemään asiasta itsenäistä päätöstä. Lisäksi ”Naiset”-luokkaan on koodattu sellaiset kommentit, joissa puhutaan aikuisista. Al-Holin leirillä ei ole aikuisia suomalaisia miehiä, joten

näissä kommentteissa viitataan juuri naisiin. Toinen noodipuu on teemoittelua varten, ja se mukailee inklusiivisen kansalaisuuden teoriaa. Noodipuun nimi on ”Inklusiivinen kansalaisuus”, ja sen alanoodit ovat ”Oikeus”, ”Tunnustaminen”, ”Itsemääräämisoikeus” sekä ”Solidaarisuus”. Nämä alanoodit kuvaavat inklusiivisen kansalaisuuden neljää ulottuvuutta. Näiden ulottuvuusnoodien alla on kussakin kaksi alanoodia sen mukaan, vaikuttaako koodattu kohta positiivisesti vai negatiivisesti inklusiiviseen kansalaisuuteen, esimerkiksi ”Oikeus+” ja ”Oikeus-”. Aineiston analyysi on tehty tarkastelemalla kutakin luokkaa eri teemoissa ja vertailemalla niiden sisältöjä. Analyysissä on myös huomioitu, miten inklusiivisen kansalaisuuden eri ulottuvuudet painottuivat aineistossa, sekä miten positiiviset ja negatiiviset vaikutukset jakautuivat ulottuvuuksissa. Koodattu aineisto on tämän jälkeen ryhmitelty ulottuvuuksittain erilaisiin kokonaisuuksiin, kuten lapsen oikeuksia käsittelevään keskustelunosaan.

5. Inklusiivisen kansalaisuuden ulottuvuudet al-Hol keskustelussa

5.1. Keskustelun kuvaus

Ketkä keskustelevat

Al-Holin suomalaisnaisia ja heidän lapsiaan koskevasta keskustelusta tuli sen kuluessa hyvin poliittinen. Keskustelun alussa keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten muodostama Sipilän hallitus oli juuri eronnut ja toimi kesäkuun 6. asti toimitusministeriönä. Tällöin vanha oppositio ei juurikaan osallistunut keskusteluun. Kesäkuussa valtaan nousi SDP:n, vihreiden, keskustan, vasemmistoliiton sekä RKP:n muodostama Rinteen hallitus. Uuden hallituksen myötä keskusteluun syntyi enemmän erimielisyyksiä. Oppositio suhtautui naisten ja osittain myös lasten kotiuttamiseen negatiivisesti. Hallituspuolueiden mielipide kesällä 2019 oli, että palaamista ei avusteta, mutta syksyllä mielipide vaihtui oikeuskanslerin lausunnon jälkeen lasten auttamisen kannalle. Naisten paluusta hallituspuolueet eivät ottaneet niin selkeää kantaa, vaan heidän kohdallaan puhuttiin myöntyvälläänkin tapauskohtaisesta harkinnasta. Hallituksen sisällä keskusta oli haluttomin leiriläisten kotiuttamiseen ja puolueen kanta olikin välillä lähempänä opposition näkemystä. Keskustelun viime hetkillä joulukuussa hallitus vaihtui Marinin hallitukseksi, mutta se ei enää vaikuttanut juuri lainkaan keskustelun kulkuun. Uusi pääministeri Sanna Marin ehti kuitenkin osallistua välikysymyskeskusteluun 17.12. Sipilän toimitusministeriöstä asiaa kommentoi pääasiassa sisäministeri Kai Mykkänen. Rinteen ja Marinin hallituksesta keskusteluun osallistuivat näkyvimmin keväällä sisäministeri Maria Ohisalo, kesällä pääministeri Antti Rinne ja syksyllä ulkoministeri Pekka Haavisto. Myös hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat kommentoivat tapausta

useamman kerran. Oppositio puolueista osallisina olivat pääasiassa puolueiden puheenjohtajat ja sekä eduskuntaryhmien puheenjohtajat.

Poliittista keskustelua kommentoivat erilaiset asiantuntijat, virkamiehet ja tutkijat. Kommentointi sisältää muun muassa toimenpide-ehdotuksia sekä sitä, miltä tehdyt tai tekemättä jätetyt toimet vaikuttavat. Keskustelussa naisten ja varsinkin lasten tilanteen kehystäminen turvallisuuskysymykseksi herätti asiantuntijoissa välillä kiivastakin vastapuhetta. Tähän osallistuivat etenkin oikeustieteilijät sekä lapsiasiavaltuutettu. Asiantuntijat kommentoivat keskustelun sisältöä ja tapahtumia pääsääntöisesti oman alansa näkökulmasta tulematta varsinaisesti kuitenkaan osalliseksi vastavuoroisessa keskustelussa poliitikkojen kanssa. Tästä poikkeuksena oli Suojelupoliisi, jonka turvallisuushka-arviota naisista ja lapsista sisällytettiin keskusteluun koko sen keston ajan. Lisäksi eri alojen asiantuntijat kommentoivat Suojelupoliisin uhka-arviota. Saman alan asiantuntijat olivat pääsääntöisesti keskenään yhtä mieltä. Poikkeuksen tekivät ajoittain terrorismitutkijat.

Mistä keskustellaan

Maaliskuun alussa raportoitiin ensi kertaa julkisuudessa al-Holin suomalaisista. CNN:n toimittaja julkaisi Twitterissä videon, jossa haastateltiin helsinkiläistä ”Sannaa” ja hänen 13-vuotiasta tyttärtään ”Sumeyaa”. (Leppänen & STT 2019.) Asia huomioitiin mediassa, mutta siitä ei juurikaan syntynyt keskustelua. Varsinainen alku keskustelun käynnistymiselle oli 23.5. Ylen tehtyä jutun paikan päällä al-Holin leirillä. Eniten huomiota herätti suomalaisten suuri lukumäärä leirillä. Suomalaisnaisia raportoitiin olevan leirillä 11 ja heillä oli yhteensä 33 lasta. Haastatteluissa naisilla oli yllään mustat niqabit, jotka peittävät täysin heidän kasvonsa. (Kuronen 2019.)

Keskustelussa on kaksi selvästi vilkkaampaa kohtaa, joista ensimmäinen ajoittui toukokuun lopulta heinäkuun puoliväliin. Tuolloin aseteltiin mielipiteitä uudessa asiassa. Kesäkuun lopulla pääministeri Antti Rinne ilmoitti, ettei suomalaisia tulla hakemaan pois Syyriasta (Rigatelli 2019.) Monet asiantuntijat kommentoivat aihetta. Yleisimpiä teemoja keskustelussa olivat lasten oikeudet sekä naisten rooli Isis-järjestössä.

Syksyllä keskustelu rauhoittui. Syyskuussa kerrottiin kahden leirillä olevan suomalaislapsen olevan orpoja (Kuronen & Ortamo 2019). Lokakuussa pohdittiin Turkin Syyrian kurdialueille tekemien ilmahyökkäysten vaikutusta al-Holin leirin turvallisuustilanteeseen sekä oikeuskansleri Tuomas Pöystin vastausta tapaukseen liittyviin kanteluihin (Rigatelli 2019).

Al-Hol keskustelun toinen kuumentuminen alkoi joulukuun alussa, kun ulkoministeri Pekka Haaviston ympärille nousi kohu. Hänen epäiltiin yrittäneen painostaa konsulipäällikköä ylittämään valtuutensa al-Holin suomalaislasten pelastamiseksi. Tämä johti lopulta opposition yhteisen välikysymyksen jättämiseen (Rigatelli 2019). Paineet poliittisen päätöksen tekemiseksi kasvoivat hallituksen ympärillä. Jopa presidentti Niinistö kertoi poliittisen päätöksen olevan al-Holin asiassa tarpeellinen. Hallitus tekikin poliittisen päätöksensä 16.12. Opposition välikysymystä käsiteltiin eduskunnassa 17.12. Joulukuun keskustelu pyöri poliittisen toiminnan ja päätöksenteon ympärillä sekä erilaisten pelastusoperaatioiden spekuloinnissa. Asiantuntijat kommentoivat nyt enemmän käytännön asioita, kuten lastensuojelun varautumista kotiuttamiseen sekä lasten ja äitien erottamisen psykologisia vaikutuksia lapsiin.

Aineisto naisia ja lapsia kommentoidaan yhtenäisenä joukkona lukuun ottamatta yhtä artikkelia, jossa asiantuntija analysoi juuri tietyn haastattelun antaneen lapsen tilannetta. Artikkeleissa itsessään saatetaan käsitellä jotakuta tiettyä naista, mutta asiantuntijat näissäkin tapauksissa kommentoivat yleisemmällä tasolla.

Taulukko 1. Kommenttien jakautuminen inklusiivisen kansalaisuuden eri ulottuvuuksissa luokittain

	Kaikki	Lapset	Naiset	Yht.
<i>Oikeus -</i>	18	43	10	71
<i>Oikeus +</i>	113	127	33	273
<i>Tunnustaminen -</i>	45	37	66	148
<i>Tunnustaminen +</i>	71	74	41	186
<i>Itsemääräämisoikeus -</i>	27	23	83	133
<i>Itsemääräämisoikeus +</i>	12	22	17	51
<i>Solidaarisuus -</i>	8	6	18	32
<i>Solidaarisuus +</i>	4	16	3	23
<i>Yht.</i>	298	348	271	917

Yllä oleva taulukko kertoo, miten kommentit jakoutuivat inklusiivisen kansalaisuuden eri ulottuvuuksissa. Taulukosta voi havainnoida, miten keskustelun painopisteen vaihtelivat sen mukaan, puhuttiinko naisista vai lapsista. Keskustelussa lapsia koskeva ja yleisellä tasolla tapahtunut puhe sai

enemmän luokitteluja. Tästä huolimatta naisten kategorisoimisella ja heidän teoillaan oli suurin painoarvo.

5.2. Oikeus

Inklusiiivisen kansalaisuuden oikeusulottuvuus käsittelee sitä, milloin on oikeudenmukaista kohdella kansalaisia keskenään samalla tavalla, ja milloin eri tavalla. Tässä keskustelussa oikeusulottuvuus nousee esiin muun muassa tavoilla, joilla perustellaan viranomaisten toimenpiteitä tai sitä, miksi leirillä olijoita pitää tai ei pidä auttaa. Esimerkiksi on oikeudenmukaista perustella auttamattomuutta sillä, että konsulipalvelulaki ei päde tässä tilanteessa, kun taas auttamatta jättäminen haluan perustuen on epäoikeudenmukaista. Keskustelussa oikeusulottuvuudesta puhuttiin pääsääntöisesti tässä hetkessä tapahtuvista oikeuksista tai niiden loukkauksista sekä lähitulevaisuudesta.

Valtaosa lapsista käydystä keskustelusta koski heidän oikeuksiaan. Pääasiassa lasten oikeudet nähtiin tärkeänä osana heidän kansalaisuuttaan. Oikeuksista oltiin halukkaimpia joustamaan silloin, kun keskusteltiin lasten ja äitien erottamisesta. Oikeuksista puhuttiin paljon myös yleisellä tasolla, kaikkia leiriläisiä koskien. Näissä kommentteissa todettiin kaikkia kansalaisia koskevien oikeuksien olemassaolo, eikä niitä juurikaan tahdottu kiistää. Leirillä olevien naisten oikeuksista keskusteltiin vähemmän. Naistenkin kohdalla oikeuksien olemassaolo vaikutti positiivisesti heidän kansalaisuuteensa. Pääosin samaa alaa edustavat asiantuntijat ja tutkijat olivat aineistossa keskenään yhtä mieltä oikeusulottuvuudesta. Terrorismitutkijoiden kesken oli erimielisyyttä siitä, onko naisten ja lasten aiheuttama turvallisuusuhka niin merkittävä, että sen tulisi vaikuttaa heidän oikeuksiinsa.

Kansalaisen oikeudet, valtion velvollisuudet

Oikeudet ovat kansalaisuuden näkyvin ulottuvuus. Kansalaisia koskevat oikeudet on kirjattu perustuslakiin. Al-Holin suomalaisnaisia ja heidän lapsiaan koskevassa keskustelussa perustuslain suoma oikeus palata kotimaahan nähtiin kaikkia koskevana oikeutena. Tätä oikeutta toistivat sekä monet poliitikot että asiantuntijat. Oikeuden todettiin koskevan yhtä lailla myös Suomen kaksoiskansalaisia.

”Olemme ilmoittaneet selkeästi, että Suomen kansalaisella, oli ulkomailla tapahtunut mitä hyvänsä, on oikeus tulla Suomeen minkään sitä estämättä.”

Pääministeri Antti Rinne (de Fresnes 3.9.2019)

Keskustelussa ei ollut suoria vaatimuksia poistaa naisilta tai lapsilta heidän perusoikeuttaan palata kotimaahan. Viranomaiset avustaisivat esimerkiksi matkustusasiakirjojen hankkimisessa, jos leiriltä

onnistuttaisiin pääsemään Suomen konsulaattiin. Ulkoministeri Pekka Haavisto kuitenkin totesi joulukuussa, että tarvittaessa hallitus voi estää suomalaisten tuomisen kotimaahan (Helsingin Sanomat 4.12.2019).

Oikeuksista keskustellessa merkittäväksi näkökulmaksi nousi se, minkälainen vastuu Suomella on kansalaisistaan ja minkälaiseen apuun vastuu velvoittaa. Vahvin velvoite nähtiin syntyvän perustuslain sekä kansainvälisten sopimusten, kuten lapsen oikeuksien sopimuksen kautta.

”Lasten edun valvominen ja lasten elämän suojeleminen ovat perustavanlaatuisia velvoitteita sekä meidän perustuslaissa että ihmisoikeussitoumuksissa. Velvoite kohdistuu valtiovaltaan. Se on ensisijainen ja menee ennen muuta lainsäädäntöä. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten kannalta on tärkeää, että perhe pysyy yhdessä.”

Kansanedustaja Eva Biaudet (RKP) (Pilke & Uosukainen 12.12.2019)

Eri alojen tutkijat muistuttivat Suomen velvollisuuksista oikeusvaltiona. Varsinkin oikeustieteilijöiden mielestä Suomella on korostunut velvollisuus turvata kansalaistensa perus- ja ihmisoikeudet. Velvollisuutta lisäsi leirillä olevien haavoittuvainen asema sekä kurdihallinnon kansainvälisen tunnustuksen puute. Vastauksissa vaihteli, tarkoittaako tämä velvollisuus mahdollisesti Suomeen auttamista, oikeusturvan toteutumisesta huolehtimista mahdollisessa oikeudenkäynnissä vai materiaalisen avun toimittamista leirille. Oikeusalan asiantuntijat korostivat kansalaisten oikeutta konsuliapuun, joka tarkoittaisi vähintään kansalaisten avustamista turvaan kriisialueelta. Ulkoministeri Pekka Haaviston (vihr.) käsityksen mukaan konsuliapu ei koskisi ulkomaille pysyvästi muuttaneita suomalaisia (Paananen 28.6.2019).

Kesäkuussa pääministeri Antti Rinne kertoi Suomella olevan perustuslain perusteella oikeudellisesti sitova velvollisuus auttaa myös naisia (Sajari 21.6.2019). Lokakuussa oikeuskansleri totesi ratkaisussaan, että valtioneuvosto ja ministerit olivat toimineet siihen asti lain mukaisesti kotiuttamisasiassa. Kuitenkin perus- ja ihmisoikeudet puoltaisivat ainakin lasten kotiuttamista al-Holin leiriltä. (STT 10.10.2019.) Ratkaisu ei varsinaisesti sisällyttänyt naisia juridisen velvoitteen alle, mutta ei myöskään täysin poissulkenut sitä. Naisten auttamista vastustavat kavensivat puheillaan naisten kansalaisuuden oikeudellista ulottuvuutta. Naisilla ei oman toimintansa vuoksi nähty olevan yhtäläisiä oikeuksia muiden suomalaisten kanssa.

”Kumman oikeudet ovat tärkeämmät, niidenkö, jotka vapaaehtoisesti jättivät kotimaansa ja lähtivät tukemaan islamilaista valtiota? Vai tavallisten kansalaisten oikeus turvallisuuteen, jonka leireiltä palaavat mahdolliset terroristit voivat vaarantaa?”

Kansanedustaja Pia Kauma (kok.) (STT 6.7.2019)

Poliittisista toimijoista kokoomus, perussuomalaiset, kristillisdemokraatit sekä Liike Nyt suhtautuivat kielteisimmin naisten auttamiseen. Oikeutta konsuliapuun ei naisilta selväsanaisesti kielletty, vaan kerrottiin, ettei naisia tahdota auttaa, heitä ei saisi tuoda Suomeen tai ylipäätään al-Holin leirin aikuisia ei tahdota Suomeen.

”Meillä ei ole mitään syytä auttaa heitä.”

Kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo (Konttinen 23.5.2019)

Lasten auttamiseen suhtauduttiin myötämielisemmin. Vain muutama oli valmis suoraan epäämään avun kaikilta lapsilta. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän puheenjohtaja Päivi Räsänen kertoi suhtautuvansa varauksella myös lasten auttamiseen, vaikka pitikin lasten suojelemista tärkeänä (Kauppinen 26.6.2019). Monet poliitikot ja osa terrorismitutkijoista piti lasten auttamista huonona asiana, jos samalla jouduttaisiin auttamaan myös lasten äitejä. Auttamishaluun vaikutti myös lasten ikä. Pikkulapsia oltiin valmiimpia auttamaan kuin teini-ikäisiä.

”Koska heitä ei käytännössä voida erottaa, niin silloin ei tuoda Suomeen kumpikaan. Turvallisuusriskit ovat liian suuret. Lapsi on myös suhteellinen käsite. Mielikuvat voivat olla pienistä lapsista, mutta meillähän lainsäädännössä kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia.”

Kansanedustaja Mikko Savola (kesk.) (Hartikainen & Teittinen 10.12.2019)

Suomen velvoite kansalaisten oikeuksien toteutumisesta ajateltiin olevan voimassa myös suomalaisten ollessa leirillä.

”Suomen on myös syytä vaikuttaa siten, että humanitäärinen apu tavoittaa Syyrian leireillä olevat suomalaissiviilit ja että ihmisoikeudet alueella toteutuvat.”

Kansanedustaja Kai Mykkänen (kok.) (Pilke & Uosukainen 12.12.2019)

Omien kansalaisten kotiin noutaminen nähtiin kansainvälisesti vastuullisena ratkaisuna. Ensinnäkin kurdiviranomaiset olivat pyytäneet valtioita hakemaan kansalaisensa kotiin. Toiseksi olisi vastuutonta jättää mahdolliset terrorismiuhkaa aiheuttavat ihmiset liikkumaan ympäri maailmaa ilman valvontaa.

Keskustelussa pohdittiin, voiko kansallinen turvallisuus olla tärkeämpää kuin oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluva syyttömyysolettama tai yksilön ihmisoikeudet. Vaikka leirillä olevien kansalaisuus oikeudet tunnustettiin, mietittiin samalla missä tilanteissa näistä oikeuksista voisi joutua. Varsinkin hallituspuolueiden edustajat kertovat ihmisoikeuksien kunnioittamisen olevan tärkeintä, kunhan turvallisuuskysymykset tulee huomioitua.

”Oikeusvaltioon kuuluu syyttömyysolettama, mutta myös se, että kaikkien Suomessa olevien ihmisten turvallisuus taataan. Meidän pitää siis varmistua siitä, että Suomessa ei synny edellytyksiä terroristiselle toiminnalle”

Pääministeri Antti Rinne (SDP) (Sajari 21.6.2019)

Tutkijat ja asiantuntijat nostivat esiin huolta terroristiksi leimaamisen vaikutuksesta leirillä olevien oikeusturvaan. Turvallisuusajattelu voisi uhata oikeusvaltioperiaatteen mukaista syyttömyysolettamaa ja ihmisoikeuksia.

”Koskaan ei voida tehdä sellaista linjausta, jossa ihmisoikeudet nollataan turvallisuushuolen takia. Aina pitää ottaa ihmisoikeudet huomioon ja tehdä turvallisuuslinjaus sen perusteella”

Amnestyn Suomen osaston toiminnanjohtajan Frank Johansson (Kangas 17.12.2019)

Oikeusvaltioperiaatteen mukaan kansalaisten oikeuksia, kuten oikeutta konsuliapuun, ei voida rajoittaa rangaistuksena. Oikeusvaltioperiaatteen mukaisiksi seikoiksi nostettiin myös muiden kansalaisten oikeus turvallisuuteen ja aikuisten vastuullisuus omista teoistaan.

Leirillä olevien kansalaisten oikeusturvaa heikentävänä nähtiin se, että heillä ei ole lain mukaan mahdollisuutta valittaa Suomen valtion päätöksistä tai toimista mihinkään tuomioistuimeen. Tilannetta verrattiin muun muassa Saksaan ja Hollantiin, joissa leirillä olevat kansalaiset ovat haastaneet valtion oikeuteen. Tämä kansalaisuuden heikennys ei ole sinänsä kytköksissä juuri al-Holin suomalaisnaisten ja lasten tapaukseen, vaan se koskee kaikki Suomen kansalaisia.

Ihmisoikeuksista ja niiden tuomista velvollisuuksista puhuttaessa viitattiin pääasiassa lapsiin. Naisten ihmisoikeuksia ei mainittu juurikaan. Oikeustieteilijät ja ihmisoikeusjärjestöjen edustajat painottivat, että ainoastaan naisten ja lasten kotiuttamisella vältettäisiin kansainvälisen oikeuden rikkominen. Lapsiasiavaltuutetun mielestä olisi naisten oikeusturvan vastaista, jos heitä vaadittaisiin lähettämään lapsensa Suomeen ja jäämään itse leirille.

”Näillä äideilläkin on oikeusturva sekä samat perus- ja ihmisoikeudet kuin kaikilla muillakin. Heillä on oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.”

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen (Toivonen 24.5.2019)

Keskustelijat olivat keskenään erimielisiä siitä, kuinka selkeitä lakien ja sopimusten tuomat velvoitteet ovat. Oikeusvelvoitetta ei aina pidetty ensisijaisena, vaan turvallisuusseikat tai moraali saatettiin nähdä tärkeämpinä.

”Lapsia Suomen tulee auttaa. Oikeudellisesta velvoitteesta on näköjään esitetty eriäviä näkemyksiä, mutta yhtä kaikki; moraalinen velvollisuus on ilmiselvää. Sama velvoite ei ulotu äiteihin, vaikka Suomen kansalaisina heillä on oikeus konsulipalveluihin.”

Presidentti Sauli Niinistö (Kauppinen, Pekonen & Pikkarainen 15.12.2019)

Kansalaisten joutuessa ongelmatilanteisiin ulkomailla, tarvitaan kotimaan lisäksi oleskelumaan valtion apua asioiden järjestämisessä. Al-Holin leiri sijaitsee Pohjois-Syyriassa, Syyrian kurdien autonomisella alueella. Suomi ei ole tunnustanut kurdien valtiota. Kurdihallinto on toivonut valtioiden hakevan kansalaisiaan leiriltä pois, sillä leiri itsessään on alueella turvallisuusriski. Palautukset pitäisi tehdä yhteistyössä vastaanottavan maan kanssa, sillä leirillä olijoilla ei ole tarvittavia henkilöllisyysasiakirjoja.

”Tällä hetkellä siellä ei ole valmiutta paikallisella hallinnolla viedä tätä tilannetta siihen suuntaan, että joku maa hakisi kansalaisiaan pois. Tällä ollaan vielä sellaisessa vaiheessa, että haetaan kansainvälistä yhteistyötä.”

Ulkoministeri Pekka Haavisto (Paananen 28.6.2019)

Toisen näkemyksen mukaan kurdihallinnon tunnustuksen puute oli enemmänkin tekosyy hitaaseen toimintaan kuin varsinainen este. Muiden maiden, kuten Venäjän ja Kosovon kerrottiin palauttaneen naisia sekä lapsia kotimaahan leiriltä yhteistyössä kurdiviranomaisten kanssa. Epäselkeiden vastuukysymysten vuoksi Suomella olisi korostunut velvollisuus huolehtia siitä, että suomalaiset pääsisivät turvallisiin olosuhteisiin tai heidän rikosasiansa pääsisi oikeuden käsittelyyn

Juridinen toimenpide vai poliittinen päätös

Oikeudellisten velvoitteiden epäselkeys näkyi vilkkaana poliittisena keskusteluna. Keskustelua käytiin syksyn mittaan siitä, voidaanko avustustoimista päättää pelkästään laillisiin seikkoihin nojaten, vai tulisiko hallituksen tehdä asiasta poliittinen päätös. Poliittisen päätöksen pelättiin olevan ristiriidassa Suomen lakien ja kansainvälisten sopimusten kanssa. Hallituksen mukaan oikeuskanslerin kannanotto puolsi asian selvittämistä lain perusteella.

*”Oikeuskanslerin kannanoton jälkeen päätimme, että tämä on Suomen juridinen linja-
asia. Nähtiin, että asiassa ei ole poliittista päätöstä, joka voisi tämän syrjäyttää.”*

Ulkoministeri Pekka Haavisto (vihr.) (Uusitalo 2.12.2019)

Konsuliavusta päättävä konsulipäällikkö Pasi Tuominen näki asian toisin ja kieltäytyi edistämästä asiaa virkamiestyönä. Hänen mielestään oikeuskansleri Tuomas Pöystin lokakuinen linjaus tukee ajatusta, että konsulipalvelulaki ei sovellu tähän tapaukseen. Konsulipalvelulain hengen mukaisesti

voitaisiin kuitenkin toimia, kunhan asiasta tehdään poliittinen päätös. (Manner & Teittinen 4.12.2019; Rigatelli 12.12.2019.) Tuominen kertoi pelkäävänsä jopa vankilatuomiota, jos alkaisi edistää lasten kotiuttamista ilman hallituksen erillistä poliittista päätöstä. Oikeuskanslerin itsensä mukaan linjausta voidaan tulkita eri tavoin mutta ei itse nähnyt ongelmallisena toimintatapaa, jossa virkamies tekee päätökset tapauskohtaisesti. (Sajari 6.12.2019.) Oikeustieteilijöiden mukaan päätös leirillä olevien kansalaisten kohtalosta olisi liian suuri yksittäisen virkamiehen tehtäväksi, vaikka lailliset seikat olisivatkin päätöksen perusteena.

”On olemassa vahvat argumentit sen puolesta, että asia olisi pitänyt käsitellä valtioneuvoston yleisistunnossa. Asia on herättänyt laajaa poliittista keskustelua ja kansalaisyhteiskunta vaikuttaisi olevan voimakkaasti jakautunut tässä kysymyksessä.”

Helsingin yliopiston kansainvälisen oikeuden professori Martti Koskenniemi (Sajari 11.12.2019)

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtajan Paavo Arhinmäen mielestä lakiperusteet puolsivat niin selvästi lasten hakemista vaarallisista olosuhteista, että poliittinen päätös olisi turha. Vasemmistoliiton näkemyksen mukaan hallitus ei voisi päättää jättää noudattamatta kansainvälisiä sopimuksia ja Suomen perustuslakia. (STT 13.12.2019.)

Kiivaan poliittisen keskustelun nähtiin erityisesti puoltavan poliittisen päätöksen tarvetta. Hallitus tekikin asiasta 16.12.2019 kymmenkohtaisen periaatepäätöksen. Päätöksessä painotettiin, että viranomaistoiminnalla turvataan oikeusvaltioperiaatteen, perustuslain sekä kansallisten ja kansainvälisten lakien noudattaminen. Kotiuttamisratkaisut tulee tehdä Suomen lainsäädännön nojalla. (Strömberg 16.12.2019.) Linjauksen jälkeen pääministeri Sanna Marin totesi, että poliitikkojen ei tule kuitenkaan päättää yksittäisten henkilöiden kohtaloista, vaan se on jätettävä virkamiesten vastuulle (Tikkala 17.12.2019).

Oikeus ja velvollisuus tuomioistuinkäsittelyyn

Valtion vastuuksi nähtiin sopimusten pohjalta myös saattaa rikoksista epäillyt kansalaisensa oikeuden eteen. Oikeudenmukaisena pidettiin sitä, että rikoksista epäillyt pääsisivät tuomioistuimen eteen ja syyllisiä voitaisiin rangaista. Näin toteutuisi niin yksittäisen kansalaisen oikeus reiluun oikeudenkäyntiin kuin myös laajemmin kansalaisten välinen tasavertainen kohtelu. Erimielisyyttä aiheutti se, miten ja missä kansalaiset tuotaisiin oikeuden eteen. Oikeutta voitaisiin käydä joko Syyriassa, Suomessa tai Eurooppaan perustetussa kansainvälisessä tuomioistuimessa.

”Tarvitaan jonkinnäköinen kansainvälinen tuomioistuin, jota Ruotsi muun muassa on esittänyt. Selvitetään ihmisten taustoja ja se, onko syyllistytty rikokseen. Sitten asianmukaiset rangaistukset kansainvälisen oikeuden mukaisesti.”

Pääministeri Antti Rinne (SDP) (Areva & Hemmilä 24.5.2019)

Jos oikeutta käytäisiin toisessa maassa, tulisi silloinkin, Suomen huolehtia oikeudenmukaisuuden ja inhimillisten olosuhteiden toteutumisesta. Epäilyjä herätti reilun oikeudenkäynnin toteutuminen Syyriassa. Toukokuussa silloinen sisäministeri Kai Mykkänen (kok.) kommentoi, että täysi-ikäiset leiriltä palaajat pidätettäisiin heidän saavuttuaan Suomeen, jonka jälkeen aloitettaisiin rikostutkinta (Burtsov 24.5.2019). Hallituksen vaihduttua alettiin puhua suoran pidättämisen sijaan viranomaisten käynnistävän esitutkinnan rikosasioissa, jos al-Holin leiriltä palaa suomalaisia takaisin.

Naisten auttamista vastustavat tahot ilmaisivat huolensa siitä, että naisia ei saataisi Suomen lakien mukaan rangaistua tai edes syytettyä toimistaan. Rangaistuksen mahdottomuus vaikutti negatiivisesti haluun saada naiset Suomeen. Kyseenalaista oli myös se, ovatko naiset tosiasiallisesti toimineet kansainvälisten lakien vastaisesti.

”Kansainvälisen oikeuden mukaan edes taisteluihin osallistuminen ei ole rikos, jos ei tapa siviilejä tai syyllisty muihin sotarikoksiin”

Suomen Punaisen Ristin oikeudellinen neuvonantaja Jani Leino (Frilander & Pelli 16.6.2019)

Pääministeri Antti Rinne (SDP) huomautti kesäkuussa kaikkien naisten matkustaneen laillisesti Syyriaan Suomen silloisen lainsäädännön puitteissa (Orjala & Stenroos 27.6.2019). Matkustaminen konfliktialueelle tuli rikoslaissa rangaistavaksi vuonna 2016. Al-Holin suomalaisten tapaus sai aikaan poliittista keskustelua terrorismiin liittyvän lainsäädännön muutostarpeesta. Poliittisten toimijoiden lausunnoissa näkyi kansainvälinen paine toimia tietyllä tavalla. Suomen ei haluttu toimivan poikkeuksellisesti muihin Länsi-Euroopan maihin nähden.

”Suomi ei saa päätyä tilanteeseen, jossa turvallisuusriskien kohtelu on lievempää ja lainsäädäntömme väljempää kuin verrokkimaissa”

Presidentti Sauli Niinistö (STT 5.12.2019)

Niinistön mielestä terroristijärjestöön kuulumisen pitäisi myös olla rangaistavaa. (Kauppinen, Pekonen & Pikkarainen 15.12.2019.) Valtionvarainministeri, keskustan Katri Kulmuni totesi, että Suomen lakia tulisi muuttaa, jotta kansalaisuus voitaisiin terrorismitapauksissa viedä helpommin pois. Hän ei kuitenkaan täsmentänyt, mitä lakia tulisi muuttaa ja koskisiko tämä vain kaksoiskansalaisia. (Strömberg & Toivonen 13.12.2019.) Keskustelussa ei noussut esiin tätä enempää

erottelua kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten kansalaisten oikeuksissa. Kulmunin lausunto oli ainoa, jossa mainittiin mahdollinen kansalaisuuden riisuminen rangaistuksena.

Naisten oletetut terrorismirikokset vaikuttivat siihen, tahdottiinko heille myöntää apua. Kansainvälisen oikeuden professori Martti Koskenniemi huomautti, että mahdolliset rikoksiin syyllistymiset eivät vaikuta olennaisesti Suomeen palaamisen avustamiseen, vaan poliisin tulee tutkia ne erillisenä asiana (Kauppinen & Hiilamo 20.6.2019). Naisten terrorismileiman pelättiin myös vaikuttavan lasten oikeuksien ja edun toteutumiseen. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasta ei saa syrjiä tai rangaista tämän vanhempien mielipiteiden tai tekojen perusteella.

Lapsen oikeudet ja lapsen etu

Lapsilla on haavoittuvaisen asemansa vuoksi tarve selkeämmin määriteltyihin oikeuksiin. Aineistossa valtaosa lapsiin liittyvistä kommentteista liittyi lapsen edun ja oikeuksien toteutumiseen. Lapsilta ei oltu halukkaita riistämään heidän oikeuksiaan, mutta kaikille lapsen määrittely ei ollut mieleen. Lapsen oikeuksien julistuksen ja Suomen lain mukaan kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia ja heille kuuluvat lapsen oikeudet. Suomen laissa rikosoikeudellisesti toimistaan vastuussa ovat kaikki yli 15-vuotiaat. Keskustan kansanedustaja Mikko Savolan mukaan lapsen käsite on suhteellinen, vaikka laissa lapsiksi onkin määritelty kaikki alle 18-vuotiaat (Hartikainen & Teittinen 10.12.2019). Myös kansanedustaja Päivi Räsänen pohti lapsen oikeudet ja kansallisen turvallisuuden huomioivaa ikärajaa, joka mahdollistaisi lasten auttamisen (Pilke & Uosukainen 12.12.2019). Usein apua oltiin valmis antamaan vain kaikkein nuorimmille lapsille.

Saadakseen lain suomat oikeudet, lapset tulisi voida luotettavasti todistaa suomalaisiksi. Suomen kansalaisten lapsilla on automaattisesti oikeus kansalaisuuteen Suomessa. Syyriassa sodan melskeissä syntyneitä lapsia ei ole todennäköisesti rekisteröity minnekään, eikä heillä siis ole minkään maan virallista kansalaisuutta. Yhtenä vaihtoehtona oli lasten DNA-testaus kansalaisuus-oikeuden varmistamiseksi. Entinen sisäministeri Kai Mykkänen toi esiin huolen, että testaus houkuttelisi paikalle muitakin, jotka havittelisivat perusteetta Suomen kansalaisuutta (Kauppinen & Hiilamo 20.6.2019).

Vielä keskustelun alkumetreillä toukokuussa lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen mielestä lapsen etu jäi sivuosaan al-Holin leirin suomalaisten kotouttamista koskevassa keskustelussa (Toivonen 24.5.2019). Varsinkin lasten kotiuttamista kiiruhtamista haluavat keskustelijat toivat esille lakiin perustuvan lapsen edun ensisijaisuuden kaikissa päätöksissä ja toimissa. Heidän näkemyksensä mukaan edes kansallinen turvallisuus ei voi mennä lapsen edun edelle eivätkä esimerkiksi lasten

vanhempien tekemät rikokset voi olla esteenä lapsen edun toteutumiselle. Poliittisessa keskustelussa lapsen edun ensisijaisuus muistettiin mainita tärkeänä seikkana, mutta usein sen rinnalle nostettiin myös turvallisuuskysymykset.

”Lasten oikeudet edellä mennään yhdistettynä turvallisuusnäkökulmaan.”

Sisäministeri Maria Ohisalo (STT 14.7.2019)

Leirillä olo nähtiin olevan lapsen edun vastaista sekä altistavan lapset ihmisoikeusloukkauksille. Järjestöjen edustajien ja lapsiasiavaltuutetun mukaan Suomi jätti täyttämättä kansainvälisten sopimusten mukaisen velvollisuuden huolehtia lapsen erityisestä oikeudesta suojeluun sekä edun toteutumisesta.

”Viivyttelyminen ei ole millään tavalla lasten oikeuksien sopimuksen toteuttamista, vaan rikkomista.”

Suomen Unicefin ohjelmajohtaja Inka Hetemäki (Zidan 17.8.2019)

Pahimmillaan Suomen viivyttelyn epäiltiin rikkovan lapsen oikeuksien sopimuksen 6. artiklaa, joka on myös yksi sopimuksen yleisperiaatteista. Sen mukaan jokaisella lapsella on oikeus elämään ja valtion tulee huolehtia mahdollisimman hyvistä edellytyksistä henkiinjäämiselle sekä kehitykselle. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen huomautti, että Suomella on vastuu huolehtia myös ulkomailla hätään joutuneiden suomalaislasten oikeuksista (Kuronen & Ortamo 2.9.2019). Oikeustieteilijät pohtivat, tulisiko Suomelle ja asiaa hoitaville viranomaisille rikosoikeudellisia tai virkamiesoikeudellisia seuraamuksia, jos joku suomalaislapsista kuolisi tai sairastuisi vakavasti leirillä ollessaan. Turun yliopiston akatemiaprofessori Johanna Niemi valitti YK:n lasten oikeuksien komitealle sen jälkeen, kun Antti Rinne ilmoitti, ettei hallitus aio aktiivisesti auttaa lapsia leiriltä Suomeen. Niemen mukaan Rinteen ilmoitus mahdollisti valituksen teon, sillä Suomesta oli tullut aktiivinen tekijä al-Holin asiassa. Oikeuskansleri korosti linjauksessaan ja sen kommentoinnissa lapsen edun ja oikeuksien ensisijaisuutta.

”Lapsen oikeus elämään, lapsen oikeus kehitykseen ja lapsen edun ensisijaisuus täytyy ottaa huomioon viranomaisten toimia suunnitellessa.”

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti (Pöntinen, Heiskanen & Pärssinen 3.12.2019)

Lasten kotiuttaminen ei ollut ainoa ehdotus lasten olojen parantamiseen ja lapsen edun huomioonottamiseen. Useimmiten toivottiin mahdollisuutta parantaa jollain tapaa lasten elinolosuhteita leirillä. Kansanedustaja Päivi Räsänen (kd) ehdotti lasten sijoittamista tavallisiin syyrialaisiin perheisiin (Pilke & Uosukainen 12.12.2019).

Poliittisessa keskustelussa hallitus ja oppositio syyttelivät toisiaan lasten senhetkisestä tilanteesta. Al-Holin tilannetta koskevassa välikysymyskeskustelussa kokoomuksen Paula Risikon mukaan hallituksen haluttomuus tehdä poliittista päätöstä on pitkittänyt lasten kärsimystä, kun taas vihreiden Emma Kari mielestä perussuomalaisten ja kokoomuksen linjaukset olisivat valmiita jättämään lapset leirille (Tikkala 17.12.2019). Hallitus kuitenkin kertoi huolehtivansa lasten oloista myös leirillä.

”Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa niin Suomen kuin tietysti Syyriankin hallitusta. Käytännössä se tarkoittaa tällä hetkellä sitä, että pyrimme kaikin mahdollisin tavoin pitämään huolta olosuhteista leirillä, turvaamaan asuinolot ja ruoan ja lääkkeiden saatavuuden.”

Ulkoministeri Pekka Haavisto (Paananen 28.6.2019)

Hallitus kommentoi toimivansa oikeuskanslerin linjauksen mukaisesti ja perustavansa päätöksensä lapsen oikeuksien ja edun toteutumiseen. Kymmenkohtaisessa linjauksessaan joulukuussa hallitus kertoi viranomaistoiminnan pyrkivän noudattamaan päätöksissään ihmisoikeussopimuksia, kuten lapsen oikeuksien sopimusta sekä pitämään lapsen etua tavoitteena (Luukka 16.12.2019). Eri alojen asiantuntijat näkivät tämän lapsen edun ensisijaisuuden ehdottomana ilmauksena. Seuraavana päivänä eduskunnan välikysymyskeskustelussa ulkoministeri Pekka Haavisto (vihr.) kuitenkin totesi, että painavat turvallisuussyyt voivat joissain tapauksissa mennä lasten oikeuksien edelle (Paananen, Taskinen & Nalbantoglu 17.12.2019).

Lapsen etuun ja oikeuksiin liittyvässä keskustelussa merkittävässä osassa oli se, tulisiko lapset tuoda Suomeen ilman äitejään. Kurdihallinto vastustaa äitien ja lapsien erottamista toisistaan eivätkä äidit ole suostuvaisia eroamaan lapsistaan. Oppositiopuolueiden ja keskustan poliitikot sekä osa terrorismitutkijoista olivat valmiita jättämään lapset leirille, jos heitä ei voisi erottaa äideistään.

”Lapset pitää tuoda, mutta on mahdotonta heitä tuoda, koska lapsia ei anneta pois ilman vanhempiaan, ja silloin heitä ei voi tuoda tänne. Eli lapsia ei voi tuoda vanhempien kanssa.”

Liike-Nyt puheenjohtaja Hjallis Harkimo (Sutinen & Paananen 11.12.2019)

Erottamisaikeita kritisoivat muistuttivat, että lapsen oikeus vanhempiinsa on erittäin painava periaate. Lapsen oikeuksien sopimuksen 9. artiklan mukaan lapsi voidaan erottaa vanhemmistaan vain sellaisissa tapauksissa, kun toimivaltaiset viranomaiset näkevät sen olevan soveltuvien lakien ja toimintatapojen mukaisesti lapsen edun mukaista. Vaikka naisia oltaisiinkin haluttomia auttaa, kuuluvat äidit lasten etuun. Al-Holin tapauksessa erottaminen nähtiin erityisen radikaalina toimenpiteenä, sillä äidit jäisivät edelleen kurjiin olosuhteisiin toiselle mantereelle ja vieläpä

mahdollisesti pysyvästi. Lapsen edun mukaista olisi ensisijaisesti keskittyä lasten kotiuttamiseen ja vasta sen jälkeen mahdolliseen erottamiseen lastensuojelullisin perustein.

”Minun on vaikea nähdä tässä asiassa mitään muuta ratkaisua kuin sen, että pelastamme lapset. Ja jos äidit siinä tapauksessa haluavat mukaan, niin myös heidät.”

Rkp:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Anders Adlercreutz (Kauppinen, Pekonen & Pikkarainen 15.12.2019)

Oikeuskansleri Tuomas Pöystin linjauksen mukaan olisi vaikeaa pitää laillisuusvalvonnallisesti moitittavana ratkaisua, jossa lapset tuotaisiin Suomeen ilman huoltajien suostumusta. (Rigatelli 12.12.2019). Pöystikin piti kuitenkin parempana ratkaisua, jossa perheet kotiutettaisiin ensin yhdessä ja sen jälkeen lastensuojelu pohtisi erottamisen tarvetta. Myös hallitus yhtyi tähän näkemykseen.

”Ja mikäli lasten erottaminen vanhemmistaan on mahdotonta, ratkaisut pitäisi tehdä lasten edun ensisijaisuuden perusteella. Tässä päätöksessä edellytetään, että näitä lapsia tulisi auttaa kaikin keinoin. Tämä päätös on Suomen juridinen pohja tämän asian käsittelyyn.”

Ulkoministeri Pekka Haavisto (vihr.) (Uusitalo 2.12.2019)

Joissain lausunnoissa lapsen ikä vaikutti siihen, voitaisiinko äidit ja lapset erottaa toisistaan. Vauvaikäisen ja teini-ikäisen kohdalla tulisi mahdollisesti toimia eri tavoin. Valtionvarainministeri Katri Kulmuni (kesk.) halusi löytää oikeudellisen perustan, jotta lapset saataisiin tarvittaessa erotettua äideistään (Strömberg & Toivonen 13.12.2019). Kulmunin kommentti mainittiin aineistossa useassa artikkelissa. Lasten ja vanhempien erottamisen esteenä nähtiin myös kurdihallinnon tunnustuksen puute ja Syyrian sotatila. Vaikka laki sallisikin lasten erottamisen vanhemmistaan, ei Suomella ole toimivaltaa ulkomailla. Tavallisissa olosuhteissa Suomi kykenisi huostaanottotilanteissa pyytämään toisen valtion viranomaisia toimimaan alueellaan. Suomen viranomaistaho tahtoi selvittää selkeät lakiperusteet lastensuojelun toimintamahdollisuuksille ulkomailla.

”Lähinnä on haettu lainpykälää esille siitä, mikä on laillista ja laitonta, ja mikä suotavaa.”

Sosiaali- ja terveysministeriön osastopäällikkö, ylijohtaja Tuija Kumpulainen (STT 2.7.2019)

Pääkaupunkiseudun lastensuojeluviranomaiset kertoivat varautumisestaan leirillä olevien perheiden Suomeen saapumiseen, sillä lapsista oli jo tehty lastensuojeluilmoitukset. Perheille tehtäisiin tilannearvio, mutta se nähtiin normaalina varautumisena ja muillekin helsinkiläisille kuuluvina palveluina. Mahdollisessa huostaanottotilanteessa toimittaisiin lain ja olemassa olevien käytäntöjen mukaan, kuten muidenkin Suomessa asuvien lasten kanssa toimittaisiin. (Paananen 10.12.2019.)

Kaikkien mielestä leirillä olo tai äitien ideologiat eivät olleet perusteltu syy lastensuojelullisille toimenpiteille, kuten kiireelliselle huostaanotolle. Vanhemman ideologian vuoksi tehty huostaanotto asettaisi lapset eriarvoiseen asemaan muiden lasten kanssa. Naisten palauttamista vastustavien poliitikkojen epäiltiin valjastavan lastensuojelun omia tarkoituksperiään varten.

”Eli jos ei haluta poliittisesti ottaa näitä äitejä takasin ja lähdetään ikään kuin lastensuojelusta etsimään oikeusperusteita sellaiselle päätökselle. Näin ei missään nimessä soisi meneteltävän.”

Perheoikeuden tutkijatohtori Sanna Mustasaari (Asikainen 16.12.2019)

Hallituksen kymmenkohtainen linjaus ei ottanut kantaa siihen, mitä tehtäisiin tilanteessa, jossa joku naisista kieltäytyy lapsineen palaamasta Suomeen. Tätä mahdollisuutta ei käsitelty paljoakaan koko al-Holin suomalaisnaisia ja heidän lapsiaan käsittelevässä keskustelussa.

”Yleisellä tasolla näkisin, että kiireellisen huostaanoton edellytys täytyisi tässä, koska voitaisiin katsoa, että lapsen terveys ja turvallisuus on vaarassa. - Tämänkaltaisissa tapauksissa ajattelisin, että vaikka äiti kieltäisi lasten lähdön, lapsen oikeus asettuu äidin tahdon edelle.”

Psykologiliiton puheenjohtaja Annarilla Ahtola (Hevonoja 16.12.2019)

Tässäkin tilanteessa lapsen edun nähtiin siis menevän muiden seikkojen edelle.

5.3. Tunnustaminen

Tunnustamisen ulottuvuus näkee kaikkien ihmisten synnynnäisen arvon, mutta kunnioittaa samalla ihmisten erilaisuutta. Tunnustamisen ulottuvuuden analyysissä tarkkaillaan sitä, minkälaiseen kategoriaan al-Holin leirillä olevat suomalaisnaiset ja heidän lapsensa asetetaan sekä sitä, minkälainen arvo heillä nähdään olevan verrattuna muihin kanssakansalaisiin. Paikoittain aineistossa ei voinut varmuudella sanoa, onko leirillä olijoille annettu luokittelu haastateltavan oma vai toimittajan valinta. Tällaiset kohdat on jätetty pois analyysistä. Valtaosa naisia koskevista puheenvuoroista liittyi tunnustamisen ulottuvuuteen. Puheenvuoroista hieman suurempi osa oli negatiivisia. Yleisellä tasolla olleita ja lapsia koskevia kommentteja oli vähemmän ja ne olivat useimmin positiivisia.

Ei ihan tavallisia suomalaisia

Suomalaisuuteen viitattiin, kun naisista ja lapsista puhuttiin suomalaisina, kansalaisina, suomalaistaustaisina tai Suomen kansalaisuuden omaavina. Yleisellä tasolla tai lapsista puhuttaessa

käytettiin useammin viittauksia kansalaisuuteen kuin naisista puhuttaessa. Kansalaisuuden näkyvyyttä häivytettiin käyttämällä nimityksiä ”nämä henkilöt” ja ”nämä ihmiset”.

Usein leirillä olijoista puhuttiin eri ryhmänä, kuin ”suomalaiset”. Näin tapahtui varsinkin naisten kohdalla, kun heistä epäiltiin aiheutuvan turvallisuushkaa suomalaisille. Kansanedustaja Pia Kauman (kok.) vertasi leiriltä palaavien oikeuksia ”tavallisten suomalaisten” oikeuksiin. Hän näki palaajat mahdollisina terroristeina, jotka voisivat vaarantaa muiden turvallisuuden. (STT 6.7.2019.) Perussuomalaisten Ville Tavion vertaus oli kärjistetympi, kun hän rinnasti veronmaksajat ja verenhimoisen kultin kannattajat. Veronmaksaja edustaa ihanteellista, työtätekevää kansalaista, kun taas verenhimoiseen islamilaisen kultin kannattajaan kiteytyy vieraus, vaarallisuus ja irrationaalisuus

”Käytetäänkö veronmaksajien rahaa siihen, että verenhimoisen islamilaisen kultin kannattajat saadaan takaisin Suomeen?”

Perussuomalaisten ryhmänjohtaja Ville Tavio (Welling 4.7.2019)

Kansanedustaja Tavio kertoi olevansa haluton laittamaan Isis-koulutuksen saaneita lapsia tavalliseen suomalaiseen koululuokkaan (Pilke & Uosukainen 12.12.2019). Lapsista puhuttiin naisia useammin ”tavallisina suomalaisina”. Poliittisten päättäjien haluttomuus ripeisiin avustustoimiin nähtiin merkitsevän sitä, että al-Holin leirin suomalaislapsia ei pidetty samanlaisina lapsina, kuin Suomessa asuvat lapset.

”Heitä täytyy ajatella tavallisina suomalaisina lapsina, niin on se nyt ihmeellistä, jos toimenpiteisiin ei ryhdytä.”

Kansainvälisen oikeuden professori Martti Koskenniemi (Paananen 28.6.2019)

Vaikka al-Holin leirillä olevia ei aina nähty ”tavallisina suomalaisina”, heidän keskinäisessä suomalaisuudessaan ei nähty eroja. Osa naisista on kantasuomalaisia, osa kansalaisuuden saaneita maahanmuuttajataustaisia. Muissa länsimaissa keskustelua on käyty aikuisten Isis-alueelle lähteneiden kansalaisuuden riisumisesta. Keskustelu on koskenut varsinkin kaksoiskansalaisia, mutta joissain tapauksissa kansalaisuuden poistamisen seurauksena on ollut kansalaisuudettomuus (Nyamutata 2020, 260). Onkin merkillepantavaa, että vastaavaa kommentointia ei tässä keskustelussa käyty lainkaan. Suorassa lainauksessa kaksoiskansalaisuus mainittiin vain kerran, ja tällöin Helsingin yliopiston tutkija Karin Creutz vastasi yleisökysymykseen kertomalla, että kaksoiskansalaisilla on samat oikeudet palata maahan kuin muillakin suomalaisilla (Saarikoski 4.9.2019). Syyriassa syntyneillä lapsilla ei välttämättä ole virallisesti Suomen kansalaisuutta, vaan he ovat kansalaisiksi rinnastettavia vanhemman kansalaisuuden perusteella. Lasten suomalaisuutta ei aineistossa

varsinaisesti kyseenalaistettu, mutta suomalaisuuden luotettavan varmistamisen monimutkaisuus tuotiin esiin.

”Jos lähettäisimme jonkun partion leirille, joka sanoisi, että tässä testataan suomalaiset, sinne voisi tulla vaikka tuhannen ihmisen jono. Kansalaisuustilanteet ovat sekavia, ihmisillä ei ole asiakirjoja, kaikki lapset eivät välttämättä itsekään tiedä, kenen lapsia he ovat.”

Kansanedustaja Kai Mykkänen (kok.) (Kauppinen & Hiilamo 20.6.2019)

Aineistossa leiriltä palaaville ei annettu paikkaa yhteiskunnan keskiössä, vaan heidän ajateltiin tahallisesti tai tahtomattaan hakeutuvan yhteiskunnan reunamille. Varsinkin naisten arveltiin paikantuvan todennäköisemmin osaksi jihadistista alamaailmaa kuin muuta yhteiskuntaa. Toiveikkaimpien näkökantojen mukaan naiset olisi mahdollista saada sisälle yhteiskuntaan tarvittavilla viranomaistoimilla. Kokemus yhteiskuntaan kuulumisesta vähentäisi heistä aiheutuvaa turvallisuusriskiä.

Selvä eronteko naisiin ja lapsiin tehtiin myös silloin, kun heistä puhuttiin Isis-järjestön jäsenenä. Järjestön kytköksen vahvuus vaihteli. Lievimmillään heistä puhuttiin Isis-taistelijoiden perheenjäsenenä, mutta muun muassa kansanedustaja Ville Tavio (ps.) käytti nimitystä Isis-taistelijat (Pilke & Uosukainen 12.12.2019). Kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo puhui Isis-vaimoista (Paananen 26.6.2019). Lapsiin oltiin haluttomampia liittämään Isis-nimikettä. Isis-lapsista ei puhuttu kertaakaan, vaikkakin nimitys näkyi artikkeleissa muutamaan otteeseen kirjoittaneiden toimittajien sananvalintana. Isis-liitos lapsiin tehtiin pääasiassa silloin, kun puhuttiin koko perheestä. Esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-aho kyseli, ollaanko Isis-perheitä tuomassa Suomeen (Manner & Teittinen 4.12.2019). Kytkös Isisiin vaikutti olevan henkilöä ja hänen arvoaan merkittävästi määrittävä tekijä.

”Puhumme henkilöistä, jotka ovat kytkeytyneet brutaaliin ja väkivaltaiseen terroristiseen järjestöön.”

Terrorismitutkija Juha Saarinen (Kauppinen & Hiilamo 20.6.2019)

Avustusjärjestöjen edustajat muistuttivat, että kaikki, jotka eivät osallistu konfliktialueella sotaan, ovat siviilejä.

Naisille ei aina annettu keskustelussa sukupuoleen sidottua roolia äitiyttä lukuun ottamatta. Vastuullisuutta ja ikää saatettiin korostaa puhumalla aikuisista. Naisten kotiuttamista vastustavat mainitsivatkin, että heidän osallisuuttaan tai syyllisyyttään ei pitäisi väheksyä vain naissukupuolen vuoksi.

”Keskusta tekee kaikkensa, että kaikki Isis-ihmiset saatetaan vastuuseen, olivat miehiä tai naisia.”

Keskustan eduskuntaryhmän johtaja Antti Kurvinen (Paananen, Taskinen, & Nalbantoglu 17.12.2019)

Aineistossa naisille annettiin äidin rooli yleensä silloin, kun puhuttiin myös lapsista. Heistä saatettiin puhua äiteinä silloinkin, kun heidän osallisuuttaan terroristiseen toimintaan pohdittiin tai ilmaistiin, ettei heitä tahdota Suomeen.

”Äitejä, jotka ovat menneet sinne itse osallistuakseen terroristiseen toimintaan, ei minun mielestäni pidä auttaa.”

Valtiovarainministeri Katri Kulmuni (kesk.) (Konttinen 11.12.2019)

Lasten yksilöllisyyttä ja identiteettiä käsiteltiin aineistossa lähinnä heidän Syyriassa kokemiensa traumaattisten kokemusten kautta. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen viitattiin, kun puhuttiin kiintymyssuhdehenkilön merkityksestä lapselle sekä teini-ikäisen identiteetin kehityksestä positiivisten kokemusten kautta.

Turvallisuusuhka

Al-Holin naisten näkyvin ja koko aineiston läpikulkeva identifiointi oli asema turvallisuusuhkana. Keskustelussa käytiin rajanvetoa siitä, kuinka todellinen ja suuri uhka todellisuudessa on. Se, miten uhka määriteltiin, vaikutti siihen, minkälaisia toimenpiteitä oli suotavaa tai edes mahdollista käyttää. Keskustelussa suojelupoliisin tekemä uhka-arvio nousi keskeiseen asemaan. Suojelupoliisin uhka-arvioita käytettiin suuressa osassa artikkeleita läpi koko keskustelun ajan.

”Arvioimme, että alueelta mahdollisesti palaavat naiset todennäköisesti jatkavat terroristista toimintaa, verkostoituvat keskenään ja integroituvat jälleen kotimaisiin jihadistisiin verkostoihin. Alueelta mahdollisesti palaavat lapset tarvitsevat todennäköisesti laaja-alaista tukea vuosien ajan. Jos integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei onnistu, on mahdollista, että myös heistä muodostuu ajan oloon turvallisuusuhkaa.”

Suojelupoliisin viestintäasiantuntija Minna Passi (Kerkelä & Vihalainen 11.12.2019)

Keskustelijat suhtautuivat kyseiseen lausuntoon vaihtelevalla vakavuudella. Esimerkiksi kansanedustaja Mika Niikkon (ps.) tulkitsi Suojelupoliisin lausunnon ohjeeksi, jonka mukaan al-Holinsta ei pitäisi tuoda suomalaisia takaisin kotimaahan. Passin mukaan Suojelupoliisin vastuulla on vain tehdä terrorismiin liittyvät uhka-arviot ja ulkoministeriö päättää toimintalinjauksista. (Mäntymaa 10.12.2019.) Yleisen tilannearvion lisäksi Suojelupoliisi tekee aina tapauskohtaisen

riskiarvion jokaisesta konfliktialueelta palaavasta henkilöstä (Hiilamo 12.12.2019). Oikeuskansleri Tuomas Pöysti totesi, että suomalaisten kotouttamiseen al-Holin leiriltä liittyy huomattavia sisäisen turvallisuuden ja terrorismin uhkia (Pöntinen, Heiskanen & Pärssinen 3.12.2019). Palaajien arveltiin olevan uhka Suomen kansalaisille ja muille Suomessa oleskeleville. Kokoomuksen kansanedustaja Antti Häkkänen ihmetteli 17.12. välikysymyskeskustelussa sitä, miksi leirillä olijoista tehdään turvallisuusarviot vasta heidän palattuaan Suomeen (Tikkala 17.12.2019). Paluuta vastustavat poliitikot käyttivät naisten kuvailussa muualta Euroopasta tuttua retoriikkaa, muun muassa aikapommivertailua.

”He ovat käveleviä aikapommeja, jos he tänne pääsevät”

Perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-aho (Pilke & Uosukainen 12.12.2019)

Turvallisuuspuhe käytiin pääsääntöisesti kertomalla naisten ja mahdollisesti lasten olevan uhka Suomen turvallisuudelle. Uhan uhreina olivat joko Suomen valtio tai kansalaiset. Aiheesta keskusteltiin myös ilman suoraa uhkaavuuden henkilöitymistä naisiin ja lapsiin. Tällöin esimerkiksi mainittiin, että tapaukseen liittyy turvallisuusnäkökulmia. Naisia ei luokiteltu vain yhteiskunnalliseksi turvallisuusuhaksi, vaan heistä puhuttiin myös uhkana lastensa tämänhetkiselle hyvinvoinnille.

Pääasiassa aineistossa naisista puhuttiin homogeenisena ryhmänä. Toisaalta suopeammin kotiuttamiseen suhtautuvat näkivät naisten aiheuttamassa uhdassa suurta keskinäistä vaihtelua, jonka vuoksi yksilökohtaisia arvioita pidettiin tärkeänä. Lisäksi esille nostettiin se, että Syyriasta palaavien aiheuttama turvallisuusuhka ei ole Suomessa ennennäkemätön tai uusi. Viranomaiset ovat jo vuosia varautuneet vastaaviin tilanteisiin. Lisäksi mahdollisen uhan nähtiin olevan hallittavissa naisten vähäisen lukumäärän vuoksi.

”On hyvä pitää mielessä, että me emme puhu hirveän monesta ihmisestä, eikä sellaisista jihadistisen toiminnan muodoista, joita me ei oltaisi Suomessa nähty jo aikaisemmin.”

Helsingin yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki (Asikainen 12.12.2019)

Naisten aiheuttamaa uhkaa rinnastettiin näissä puheenvuoroissa palanneiden vierastaistelijoiden aiheuttamaan uhkaan, joka on verrattain vähäinen. Suurempana vaarana nähtiin suomalaisissa vankiloissa radikalisoituneet sekä sellaiset henkilöt, jotka eivät toiveista huolimatta olleet päässeet itse taistelemaan konfliktialueella.

Keskustelussa vaihteli se, millä varmuudella leirillä olevien naisten kerrottiin olevan kytköksissä terrorismiin ja ääri-ideologiaan. Varsinkin poliitikoille jo mahdollisuus turvallisuusuhkaan tai terroristisiin tekoihin syyllistymiseen riitti määrittelemään naiset ja joskus myös lapset ei-toivotuiksi henkilöiksi.

”Ei kukaan halua vaarantaa suomalaisten turvallisuutta sillä, että tänne tuodaan mahdollisesti terroristiseen toimintaan osallistuneita ihmisiä.”

Valtiovarainministeri Katri Kulmuni (kesk.) (Kontinen 11.12.2019)

Naisten syyllisyyden ja ideologisen ajattelun määrittelemisen vaikeus itseasiassa teki heidän paluustaan vielä uhkaavamman. Ongelmaksi nousi se, ettei naisten todellisesta aatemaailmasta tai mahdollisesta ideologisesta koulutuksesta ole tietoa.

”Suomen turvallisuusviranomaisilla tai exit-toimintaa toteuttavilla kansalaisjärjestöillä ei ole mitään ihmelääkettä, jonka avulla he voivat selvittää niitä todellisia aikeita.”

Terrorismitutkija Juha Saarinen (Kauppinen & Hiilamo 20.6.2019)

Naisten kohdalla pidettiin pääsääntöisesti kuitenkin varmana, että he kannattavat Isisin ääri-islamistista ja terroristista ideologiaa. He eivät olleet vain ideologian kannattajia, vaan muun muassa silloinen sisäministeri Kai Mykkänen (kok.) totesi naisten olevan syvästi radikalisoituneita (Koivisto & Hara 28.5.2019). Vaikka he saattaisivat olla syyttömiä rikolliseen toimintaan, kytkös ideologiaan on silti olemassa.

”Korostan, ettei tarkkaa tietoa ole, mutta nämä naiset ovat olleet hyvin pitkään siellä. Heidän on ollut mahdotonta vältyä tietämästä, mitä kaikkea Isis on operoinut niiden vuosien mittaan.”

Presidentti Sauli Niinistö 2019 (Welling 4.7.2019)

Lasten kuvailtiin olevan kasvatettuja radikaaliin ajatteluun. Lapsista puhuttiin aivopesun uhreina ja arveltiin, ettei aivopesusta palautuminen olisi kovinkaan helppoa. Mahdollisena pidettiin sitä, että lapsetkin kannattaisivat radikaalia ideologiaa. Ideologiasta luopuminen näyttäytyi huomattavasti hankalammalta ja epätodennäköisemmältä, kuin sen alkuperäinen omaksuminen. Toisaalta lasten ajateltiin kykenevän omaksumaan uudenlaisen ajattelumallin aikuisia helpommin.

Naisten tilanteen yksilöllistä arviointia kannattavat tahot pitivät ideologian muodon vaihtelevuutta mahdollisempaan. Tästä näkökulmasta naisten Syyriaan lähdön motiivit olivat moninaisemmat ja äärikonservatiivisen uskontulkinnan ei ajateltu kertovan automaattisesti suhtautumisesta aseelliseen

toimintaan. Naisille todettiin olevan ehkä mahdotonta tämänhetkisessä tilanteessa puhua avoimesti ajatuksistaan. Ääri-islamilaiseen ideologiaan asennoituminen saattaisi vielä muuttua, kun naiset eivät enää olisi ankarissa leiriolosuhteissa. Leirillä ollessaankin naisten väliltä todennäköisesti arveltiin olevan keskinäistä eroa sen suhteen, kuinka radikaalia uskonnontulkintaa kukin kannatti.

Kuka on lapsi?

Lasten kohdalla heidän lapseutensa ja haavoittuvuutensa vaikeissa olosuhteissa tunnustettiin pääasiassa läpi aineiston.

”Siellä leirillä on täysin syyttömiä lapsia vaarallisissa olosuhteissa.”

Pääministeri Antti Rinne (SDP) (Heikkilä 24.6.2019)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa kaikkia alle 18-vuotiaita pidetään lapsina, eikä lapsia tule erotella omien tai vanhempien ominaisuuksien, mielipiteiden tai tekojen perusteella. Aineistossa suhtautuminen lasten keskinäiseen yhdenvertaisuuteen oli ristiriitaista. Suurin osa keskusteluun osallistuneista painotti kaikkien leirillä olevien suomalaislasten viattomuutta ja haavoittuvuutta. Kuitenkin poliittisessa keskustelussa leiriläisten kotiuttamista vastustavat tahot asettivat lapset herkästi keskenään eriarvoisiin asemiin. Iältään nuorempia lapsia oltiin halukkaampia auttamaan kuin jo teini-ikään ehtineitä. Tällainen luokittelu on tyypillistä varsinkin silloin, kun tutkimus tehdään terrorismin vastaisten toimien näkökulmasta. Keskustan hallintovaliokunnassa istuvat kansanedustajat laativat yhdessä tiedotteen, jonka mukaan vain pieniä lapsia tulisi auttaa palaamaan Suomeen. Vanhemmat ja mahdollisesti radikalisoituneet lapset voisivat palata vain, jos pystyvät siihen omin avuin. Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kurvisen mukaan kyseinen kannanotto ei edusta koko puolueen mielipidettä. (Kauppinen 26.6.2019.) Myös suojelupoliisin näkökulmasta vanhemmat lapset aiheuttaisivat vaaraa todennäköisemmin kuin vauvaikäiset. Lasten ei kuitenkaan ajateltu itse aiheuttaneen omaa tilannettaan, vaan heitä kutsuttiin joko tilanteen tai heidän äitiensä tekemien valintojen uhreiksi.

”Leirillä olevat lapset ovat sietämättömissä oloissa, ja he ovat Isis-terrorismin uhreja.”

Kansanedustaja Päivi Räsänen (kd.) (Sutinen & Paananen 11.12.2019)

Lasten ongelmallisen aseman ja vaikeiden olosuhteiden tunnustaminen ei aina tarkoittanut sitä, että lapsia tulisi auttaa. Suojelupoliisin arvion mukaan vaikeat kasvuolosuhteet lisäävät lastenkin uhkaavuuden mahdollisuuksia.

”Lapset ovat joutuneet olemaan konfliktialueella hyvin vaikeissa oloissa ja ovat altistuneet siellä väkivallalle ja propagandalle. Ajan oloon myös heistä voi aiheutua turvallisuusuhkaa, jos integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei onnistu. On todennäköistä, että palatessaan lapset tarvitsisivat pitkäaikaista tukea ja apua.”

Suojelupoliisin viestintäasiantuntija Minna Passi (Paananen 25.6.2019)

Terrorismitutkija, maanpuolustuskorkeakoulun dosentti Antti Parosen mielestä lasten näkemä väkivalta ja kokema puute on todennäköisesti traumatisoinut heidät. Tämä aiheuttaisi haasteita lasten paluulle. (Östman 14.6.2019).

Vastapuhe terrorismileimalle

Turvallisuusuhan kautta määrittely herätti keskustelussa myös paljon vastapuhetta. Kaikkien leirillä olijojen leimaamista terroristeiksi pidettiin keskustelussa erityisen vahingolliseksi. Terroristeiksi nimettyjen yksilöllistä arvoa harvoin tunnustetaan ja heiltä saatetaan viedä oikeuksia pois muihin rikoksiin syyllistyneitä helpommin.

”Helposti ajaututaan sellaisiin keskusteluihin, että leimataan ryhmiä terroristeiksi ilman yksilöllistä tutkintaa ja kielletään ihmisoikeudet, kuten vaikka kansalaisille kuuluvat oikeudet palata Suomeen. Kun käytetään tätä terrorismileimaa, on helppo unohtaa, että Suomi on oikeusvaltio ja sen tulee kunnioittaa kaikkien ihmisten ihmisoikeuksia, vaikka henkilö olisi syyllistynyt rikoksiin.”

Kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien professori Martin Scheinin (Skara 10.7.2019)

Varsinkin Suojelupoliisin lausunto naisista ja mahdollisesti lapsista uhkana kansalliselle turvallisuudelle nähtiin leimaavana. Lausuntoa paheksuvat tahot peräänkuuluttivat yksilöllisen harkinnan tärkeyttä, vaikka Suojelupoliisi kertoi tutkivansa jokaisen tapauksen erikseen. Terroristin leima olisi myös vahvasti oikeusvaltioperiaatteen mukaista syyttömyysolettamaa vastaan. Tästä näkökulmasta katsottuna pidettiin tärkeänä rikosoikeudellista tutkintaa.

Eduskunnan välikysymyskeskustelussa joulukuussa kansanedustaja Erkki Tuomioja sanoi SDP:n ryhmäpuheessaan eduskunnan ulkopuolisen keskustelun olevan surullista seurattavaa. Hänen mukaansa siellä levitetään valheita ja lietsotaan pelkoja. Samassa välikysymyskeskustelussa myös vasemmistoliiton ryhmäpuheen pitäjä Veronica Honkasalo kommentoi al-Hol keskustelun epäinhimillistävän ihmisiä ja sen tulisi loppua. (Tikkala 17.12.2019.)

Vaarana nähtiin myös perheiden ja vanhempien leimaaminen huonoiksi ideologian vuoksi. Keskustelussa lasten hyvinvoinnin vaarantumisesta ei kiistetty, mutta erimielisyyttä oli siitä, mistä asiantila johtui. Osa näki heidän äitiensä ideologian tai huonojen päätösten vaarantaneen lapset, kun

taas toisten mielestä vanhemmuus saattoi olla hyvää, mutta tilanne ympärillä huono. Osa tuomitsi leimaamisen vain lasten osalta.

”Lapsia ei pidä leimata vanhempiensa päätösten ja tekojen pohjalta.”

Pelastakaa Lapset ry:n hankepäällikkö Eveliina Viitanen (Saarikoski 4.9.2019)

Vääränlaisen aatemaailman leima ei kaikkien mielestä ollut Suomen historiassa ennennäkemätöntä. Lasten saamaa leimaa verrattiin sisällissodan punaisten puolella olleiden naisten lasten ja Lapin sodan saksalaissotilaiden lasten kokemaan halveksuntaan. Punaorpojen kanssa yhteistä oli myös se, että äitien vihan pelättiin tarttuvan heidän lapsiinsa.

Yleisellä tasolla aineistossa puhuttiin inhimillisistä seikoista, jotka tekivät tilanteen kaikille leirillä olijoille haastavaksi. Hallituksen kerrottiin yrittävän paikallistaa haavoittuvammassa asemassa olevat suomalaiset. Esimerkiksi vakavat sairastumiset tai muut henkeä uhkaavat tilanteet olivat sellaisia, joiden arveltiin vaativan toimenpiteitä. Leiriläiset kohtasivat väkivallan uhkaa niin leirin sisältä kuin ulkopuoleltakin ja leirin olosuhteiden raportoitiin muuttuvat jatkuvasti turvattommiksi. Ankarat olosuhteet otettiin usein esiin lasten kohdalla niin poliittisessa keskustelussa kuin muussakin kommentoinnissa. Naisten kohdalla uhkaava tilanne leirillä mainittiin vain, jos lapsetkin mainittiin samalla.

5.4. Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeuden ulottuvuuden kautta tarkastellaan kansalaisen toimijuutta. Itsemääräämisoikeus antaa ihmiselle oikeuden päättää elämästään ja tehdä valintoja. Aineistossa naisten ja lasten toimijuutta käsiteltiin menneessä, nykyisessä ja tulevassa ajassa. Naisten kategoriassa itsemääräämisoikeus oli tunnustamisen ohella puhutuina ulottuvuus. Naisten toimijuuden määrittely painottui vahvasti negatiivisena nähtyihin seikkoihin. Lasten toimijuudesta puhuttiin vähemmän kuin aikuisten ja puheenvuorot jakaantuivat tasaisesti negatiivisten ja positiivisten kesken. Heidän mahdollisuutensa toimijuuteen konfliktialueella ja sinne lähtemisessä nähtiin vähäisinä, mikä vaikutti positiivisesti heidän kansalaisuuteensa. Sekä lasten että naisten vapaa toimijuus tulevaisuudessa tarkoittaisi merkittävää terrorismin uhkaa. Tämän vuoksi heidän itsemääräämisoikeuttaan tulisi kaventaa yhteiskunnan kontrollin avulla.

Lähtö vääränä valintana

Menneisyyden itsemääräämisoikeutta pohdittiin aineistossa konfliktialueelle lähdön motiiveina sekä alueella tehtyinä tekoina. Keskustelussa arvioitiin sitä, kuinka tietoisesti naiset ovat halukkaasti

hakeutuneet juuri terroristiseen toimintaan mukaan lähtiessään Syyriaan. Vapaaehtoinen lähtö mainittiin syyksi siihen, ettei naisia toivottu takaisin Suomeen. Lähtemällä naiset olivat käyttäneet itsemääräämisoikeuttaan väärin. Puheenvuoroissa, joissa kuvailtiin naisten aktiivista tahtoa lähteä Syyriaan, lähdön motiivina oli pääasiassa liittyminen Isisin riveihin.

”Ei pitäisi tuoda, koska naiset ovat liittyneet äärimmäisen väkivaltaiseen terroristijärjestöön. He ovat ottaneet tietoisesti riskin Isis-taistelijoiksi ryhtyessään. Olisi poikkeuksellista, jos joku maa lähtisi avustamaan ainakaan täysi-ikäisten, aikuisten terroristien paluuta.”

Kansanedustaja Ville Tavio (ps.) (Pilke & Uosukainen 12.12.2019)

Mediakeskustelussa Isisiin liittyneitä länsimaalaisia naisia on pidetty hyväuskoisina jihadi-morsiamina, jotka ovat seuranneet miestään konfliktialueelle. Tässä aineistossa avioliitto tai miehen seuraaminen nostettiin hyvin harvoin lähdön motiiviksi. Tällöinkin naisten arveltiin tietävän, minkälainen tilanne Isisin alueilla on.

”Emme tiedä, ovatko Isis-vaimot syyllistyneet itse rikoksiin tai myötävaikuttaneet niihin. Mutta se, mikä tiedetään varmasti on, että he tiesivät tai heidän olisi pitänyt tietää, mihin lähtivät miehiään seurattessaan.”

Kansanedustaja Pia Kauma (kok.) (STT 6.7.2019)

Lähdön kuvailussa rauhallinen kotimaa vertautui synkkään ääri-islamilaiseen konfliktialueeseen. Naisten kerrottiin jättäneen kotimaansa muun muassa islamilaisen paratiisin, Isisin hirmuhallinnon palvelemisen tai taisteluihin liittymisen vuoksi. Lähtemistä kuvailtiin irrationaalisenä tekona, jota on vaikea tavallisen suomalaisen ymmärtää.

”Itseni, ja varmaan monen muun suomalaisen, on vaikea ymmärtää, miksi ihminen ylipäänsä lähtee tuollaisiin olosuhteisiin, terroristijärjestön toimintaan mukaan.”

Puolustusministeri Antti Kaikkonen (kesk.) (Mattila & Östman 14.12.2019)

Lähtemällä naiset ovat tehneet lopullisen valinnan länsimaalaisten arvojen ja konservatiivisen islamilaisen ideologian välillä. Koska näitä kahta pidetään yhteensopimattomina ja toistensa vastakohtina, oletuksena on, että naiset ovat luopuneet omasta länsimaalaisuudestaan.

Terrorismitutkija Juha Saarisen mukaan vuodesta 2013 lähtien jihadistinen liikehdintä on ollut merkittävin vetovoimatekijä Syyriaan lähteneille ulkomaalaisille (Zidan 17.8.2019). Saarinen totesi myös, että ainakin vuodesta 2014 alueelle matkustaneiden on pitänyt tietää Isisin propagandasta (Hara & Koivisto 28.5.2019). Tällöin Isisi julisti alueensa kalifaatiksi. Helsingin yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki arvioi, että ennen kalifaatin julistusta alueelle lähteneet eivät ole välttämättä tienneet

tarkasti Syyriassa toimivista ryhmistä tai heillä ei ole ollut selkeää ajatusta Isisiin liittymisestä. Malkki mainitsi yhtenä lähdön motiivina olleen mahdollisuus noudattaa konservatiivisen islamintulkinnan mukaisia elämäntapoja. Sen lisäksi lähtijän elämäntilanne on ollut muutokselle avoin.

”Ei tarvita edes varsinaista kriisiä tai traumaa. Voi olla, että esimerkiksi opiskelupaikka on jäänyt saamatta ja elämän suunta on ollut hakusessa.”

Helsingin yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki (Zidan 17.8.2019)

Ulkoministeriö oli antanut maastapoistumissuosituksen vuonna 2011 ja vuonna 2013 on tiedotettu, ettei lähetystö kykene avustamaan mahdollisissa evakuoinneissa alueella. Naisten oletetaan saaneen nämä tiedot ja näin ollen valinneet toimia suositusten vastaisesti. Konfliktialueelle lähteminen ja siellä pysyminen nähtiin vähentävän naisten oikeuksia apuun.

”Suomi ei hae automaattisesti kansalaisiaan, jotka ovat itse hakeutuneet konfliktiin. Tämä on myös ennakkotapaus tulevaan.”

Kansanedustaja Kai Mykkänen (kok.) (Sutinen & Paananen 11.12.2019)

Joidenkin puheenvuoroissa muistutettiin myös tapauskohtaisen arvioinnin tarpeesta. Naiset olivat matkustaneet Syyriaan eri aikoina ja eri syiden vuoksi. Kaikki eivät välttämättä ole hakeutuneet Isisin alueelle vapaaehtoisesti ja joku on voinut pyrkiä sieltä jo aiemmin pois.

”Leirillä olevien keskuudessa saattaa olla ihmisiä, jotka ovat tahtoneet jo aiemmin alueelta pois, sekä ihmisiä, jotka eivät alkuunkaan ole lähteneet alueelle itsenäisesti.”

Helsingin yliopiston tutkija, sosiaalityön yliopisto-opettaja Karin Creutz (Saarikoski 4.9.2019)

Pääministeri Antti Rinne (SDP) muistutti, että matkustaminen konfliktialueelle on tullut laittomaksi vasta naisten lähdön jälkeen (Korpela & Törnudd 27.6.2019). Tämä ei silti tuntunut vaikuttavan lähdön tuomittavuuteen. Hallituksen 10-kohtainen linjauksessa vapaaehtoinen lähteminen poisti valtion auttamisvelvollisuuden.

”Hallituksen lähtökohta on auttaa lapsia. Velvoitetta vapaaehtoisesti alueelle menneiden aikuisten avustamiseen ei ole.”

Valtionneuvoston kanslia (Luukka 16.12.2019)

Lasten avuttomuus ja valinnanvapauden puute nähtiin aineistossa merkitsevän heidän viattomuuttaan. Lapset eivät olleet voineet valita sen enempää vanhempiaan kuin joutumistaan keskelle Isisin hallinnoimaa aluetta. Lasten itsemääräämisoikeuden puute tässä tapauksessa siis vahvisti heidän

asemaansa kansalaisina. Lapsista puhuttiin syyttöminä, viattomina ja uhreina. Lasten uhriasema korostui, kun keskustelijat kuvasivat lasten joutuneen tavalla tai toisella vastoin tahtoaan vaarallisiin olosuhteisiin. Lasten viattomuutta rinnastettiin naisten syyllisyyteen. Näissä puheenvuoroissa naiset olivat aktiivisina toimijoina saattaneet lapsensa vaaraan. Ulkoministeri Pekka Haaviston (vihr.) mielestä naiset olivat toimineet väärin viedessään lapset konfliktialueelle ja hänen mielestään tapausta voisi verrata lapsikaappauksiin (Tolkki 11.12.2019). Myös lasten synnyttäminen konfliktialueella nähtiin huonona asiana.

”Leirillä olevat lapset ovat sietämättömissä oloissa, ja he ovat Isis-terrorismin uhreja. Heidät on viety sinne vastoin heidän omaa tahtoaan tai jopa synnytetty sotaolosuhteisiin kalifaatin alueelle.”

Kansanedustaja Päivi Räsänen (kd.) (Sutinen & Paasanen 11.12.2019)

Joissain tapauksissa viattomuus ja valinnanvapauden puute ulotettiin vain pienimpiin lapsiin. Muun muassa kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo totesi, että apua kotiuttamiseen pitäisi antaa pienille lapsille, jotka eivät ole voineet itse vaikuttaa leirille päätymiseen (Konttinen 23.5.2019). Naisten vanhemmuus näyttäytyi aineistossa huonoina valintoina.

”Lapsen saattaminen epäinhimillisiin olosuhteisiin viemällä hänet toiseen maahan tulee ymmärtää kaltoinkohteluksi tai hyväksikäytöksi.”

Helsingin yliopiston tutkijatohtori Sanna Mustasaari (Sillanpää 24.5.2019)

Äitien kyky huolehtia lapsistaan oli heikko. Naisten toiminta nähtiin jopa lasten kaltoinkohteluna. Lasten oikeuksien rikkomuksina pidettiin muun muassa naittaminen heidät alaikäisinä, käyttäminen välineenä taisteluissa ja altistaminen väkivallalle.

Teot konfliktialueella

Menneisyyden itsemääräämisoikeuden arviointiin vaikutti myös se, mitä naisten arveltiin tehneen konfliktialueella. Poliisilähteen mukaan edes keskusrikospoliisilla ei olisi varmaa tietoa siitä, mitä Irakissa ja Syyriassa on tapahtunut. Varmaksi voitiin sanoa, että naiset ovat oleskelleet Isisin hallinnoimilla alueilla ja osan puoliso on kytköksissä Isisin toimintaan. Kuitenkaan naisten omista tekemisistä ei ollut luotettavaa tietoa. Epätoivottavaa eivät olleet pelkästään varsinaiset väärät teot, vaan myös väärin tekojen ja ideologian kannatus.

”Heidän toimintansa on voinut vaihdella matalan tason kannatuksesta ja värväämisestä aina terroristiseen toimintaan.”

Suojelupoliisin erikoistutkija Pekka Hiltunen 24.5.2019 (Toivonen 24.5.2019)

Suojelupoliisin mukaan naiset olivat osallistuneet järjestössä tukitehtäviin, kuten propagandan tuottamiseen, värväykseen ja rahoitukseen. Maanpuolustuskorkeakoulun dosentti Antti Paronen mukaan ainakin yhden naisen kerrottiin osallistuneen propagandatoimintaan (Östman 14.6.2019).

”Myös aseellinen toiminta on ollut mahdollista. Naisilla on myös ollut keskeinen rooli jesidivähemmistöön kuuluvien naisten ja lasten orjuuttamisessa.”

Suojelupoliisin viestintäasiantuntija Minna Passi 11.12.2019 (Kerkelä & Vihavainen 11.12.2019)

Useimmat oppositiopuolueiden ja keskustan poliitikot pitivät naisten syyllisyyttä varmana. Joulukuun eduskunnan välikysymyskeskustelussa Mika Niikko (ps) totesi naisten osallistuneen julmuuksiin ja Jussi Halla-aho (ps.) kertoi naisten olleen aktiivisia toimijoita ja osallistuneen propagandan levittämiseen (Tikkala 17.12.2019).

”Eikö lähtökohtaisesti se, että menee terroristisen järjestön toimintaan mukaan, menee sinne huoltoimenpiteisiin, valmistamaan ruokaa, olemaan läsnä paikan päällä, eikö se ole terrorismin tukemista, osallistumista terroristiseen toimintaan.”

Kristillisdemokraattien puheenjohtaja Sari Essayah (Orjala & Stenroos 27.6.2019)

Naisten pelättiin jäävän ilman rankaisua teoistaan. Tämä nähtiin myös yhtenä syynä olla tuomatta naisia takaisin Suomeen. Terrorismitutkija Juha Saarinen arvioi, että Isisin alaisuudessaakin olisi ollut mahdollisuus naisten kuvailemaan tavalliseen arkielämään (Hara & Koivisto 28.5.2019). Silti naisten omia kertomuksia ei nähty voivan pitää luotettavina. Naisten epäiltiin olevan epärehellisiä kertomuksissaan, koskivat ne sitten paluun ja lähdön motiiveja tai heidän tekojaan Syyriassa. Epätoivoisessa tilanteessa naisten ajateltiin sanovan mitä vain saadakseen apua. Mahdollisena pidettiin myös sitä, että naiset valehtelisivat ideologiasta irtaantumisesta, vaikka todellisuudessa suunnittelisivat jihadistista toimintaa Suomessa. Esiin nostettiin myös mahdollisuus siitä, naiset joutuisivat valehtelemaan tai salailemaan todellisia ajatuksiaan leiriympäristön vaarallisuuden vuoksi. Toisaalta epäiltiin, etteivät naiset itsekään kaoottisessa tilanteessa pysty selkeästi jäsentämään ajatuksiaan.

”Suomalaisnaisten asema on tietysti vaikea. Eittämättä he pyrkivät kertomaan että heidän roolinsa alueella on ollut verraten mitätön.”

Terrorismitutkija, maanpuolustuskorkeakoulun dosentti Antti Paronen (Östman 14.6.2019)

Ulkomailla tapahtuneet asiat eivät pääministeri Antti Rinteen mukaan vaikuttaisi kuitenkaan siihen, saako kansalainen palata Suomeen vai ei (Areva & Hemmilä 24.5.2019).

Varttuneempien lasten kohdalla aineistosta nousi epäilyjä jonkinlaisesta aktiivisesta osallistumisesta Isisin toimintaan. Perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-aho esitti joulukuisessa välikysymyskeskustelussa väitteen, jonka mukaan myös lapset olisivat voineet osallistua taistelutoimintaan (Tikkala 17.12.2019).

”Ei voida varmuudella sanoa, ovatko sinne matkustaneet nuoret tai siellä syntyneet, nyt jo hieman vanhemmat lapset osallistuneet jonkinlaiseen aseelliseen tai terroristisen koulutukseen.”

Terrorismitutkija, maanpuolustuskorkeakoulun dosentti Antti Paronen (Östman 14.6.2019)

Lasten osallisuutta aseellisessa toiminnassa koskevissa puheenvuoroissa lasten toimintaa pohdittiin rikosoikeudellisen näkökulman kautta eikä heitä nimetty lapsisotilaiksi. Lasten arveltiin ainakin osallistuneen Isisin koulutusohjelmaan, jossa pojista muokataan uskonsotureita ja tytöistä kuuliaisiksi vaimoja. Lapsia ei vaadittu niinkään rangaistaviksi teoistaan, mutta osan mielestä osallisuus Isisin toimintaan olisi este avustetulle paluulle. Toisten mielestä lapsilla ei ollut vapautta valita tilanteessaan.

”Lasten osalta on selvää, että he ovat uhreja. Vaikka lapsi olisi tehnyt jotain julmaa, niin silti on selvää, että hän on uhri, ei hän ole sitä tehnyt vapaasta tahdosta”

Kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien professori Martin Scheinin (Skara 10.7.2019)

Aktiiviset ja passiiviset palaajat

Nykyhetken itsemääräämisoikeus nousi aineistossa esiin, kun puhuttiin naisten ja lasten kotiinpaluusta. Suomeen palaamisessa keskustelua herätti sen motiivit. Paluuta pidettiin arveluttavampana, jos sen taustalla oli joku muu, kuin vilpittömän tahto palata kotimaahan. Palaajien arveltiin olevan enemmänkin pakon kuin vapaan valinnan edessä. Paluun motiiveista puhuttiin yleisellä tasolla, mutta palaajien vahva toimijuus viittaa siihen, että pohdittavana on aikuisten motiivit.

”Paljon riippuu siitä, mikä näiden henkilöiden motiivi paluulle on. Palaavatko he sen takia, ettei heillä ole käytännössä muuta vaihtoehtoa, vai onko taustalla jo pidempään jatkunut prosessi, että halutaan irtautua siitä mitä Isisin alueella on tapahtunut.”

Suojelupoliisin erikoistutkija Pekka Hiltunen (Toivonen 24.5.2019)

Paluun syynä saattoi olla myös Isisin käsky palata kotimaahan jatkamaan jihadistista toimintaa sieltä käsin. Mahdollisena pidettiin myös sitä, että palaajat olisivat pettyneitä Isisiin kokemustensa perusteella.

”Aiemmin Suomeenkin palasi pääosin kalifaattiin pettyneitä henkilöitä, mutta nyt mahdollisesti palaavien kohdalla paluu ei ole useimmissa tapauksissa vapaaehtoinen vaan seurausta siitä, että Isis on menettänyt keskeiset alueensa.”

Suojelupoliisin viestintäasiantuntija Anni Lehtonen (Sillanpää 31.8.2019)

Vaikka paluun motiivit aiheuttivat pohdintaa, päätös paluusta ja sen toteutumistavasta oli pääsääntöisesti annettu viranomaisille ja poliittisille päättäjille. Vain muutama piti tärkeänä naisten oman mielipiteen selvittämistä ja joissain tapauksissa heidän nähtiin voivan päättää myös lastensa paluusta. Lasten omaa mielipidettä paluusta äitien kanssa tai ilman ei maininnut kukaan.

”Pitää pyrkiä ratkaisuun äitejä kuullen, haluavatko he muuttaa Suomeen tai johonkin muuhun maahan ja tehdä sen mukaan ratkaisuja.”

Kansanedustaja Johannes Koskinen (SDP) (Kauppinen 26.6.2019)

Paluun hyväksymiseen vaikutti myös se, nähtiinkö palaajat aktiivisina vai passiivisina toimijoina asiassa. Omatoiminen paluu al-Holin leiriltä Suomeen aiheutti paljon vähemmän keskustelua kuin avustettu paluu. Aktiivisen toimijan rooli palaajana sai keskustelussa myönteisemmän vastaanoton kuin autettavan passiivisen palaajan. Aivan keskustelun alkuvaiheessa silloinen sisäministeri Kai Mykkänen (kok.) totesi, että itsenäisesti palaavat naiset otettaisiin kiinni (Kerkelä 4.6.2019). Itsenäisesti palaavien kohdalla ei oltu pääsääntöisesti huolissaan turvallisuusriskeistä tai rangaistuksista, vaan pikemminkin heitä oltiin jopa halukkaampia auttamaan.

”Suomi on maa, joka on velvoitettu auttamaan palaavia kansalaisia, mutta paluu pitäisi itse järjestää.”

Kansanedustaja Ville Tavio (ps.) (Pilke & Uosukainen 12.12.2019)

Itsenäisesti palaavien ei tarvinnut selvittää omin avuin Suomeen asti, vaan apua olisi saatavilla Suomen konsulaatista. Vain harva toi esiin omatoimisen paluun aiheuttamia turvallisuusriskejä. Omatoimisesti palaavien kohdalla riskit saattaisivat toteutua vasta myöhemmässä vaiheessa.

Avustettuna palaavat naiset ja lapset näyttäytyivät aineistossa passiivisina toimijoina. Näissä puheenvuoroissa ihmisiä otettiin, noudettiin tai haettiin Suomeen. Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kaikkonen ja perussuomalaisten kansanedustaja Ville Tavio paheksuivat tilannetta, jossa pelastusoperaation kustannukset tulisivat veronmaksajien maksettaviksi (Mattila & Östman 14.12.2019). Leirillä olevien omaiset olivat halukkaita maksamaan matkakulut ja keskustelussa nostettiin esiin myös se seikka, että konsulipalveluja saavat henkilöt vastaavat aina kustannuksista itse.

Tulevaisuuden toimijat

Tulevaisuuden itsemääräämisoikeutta käsiteltiin, kun arvioitiin mitä al-Holin suomalaisnaiset ja heidän lapsensa tulevat tekemään tulevaisuudessa. Tulevaisuuden pohdinta keskittyi niin naisten kuin lastenkin osalta turvallisuushkiin. Suojelupoliisi arvioi keskustelun alkuvaiheilla, että naisten paluu saattaisi aiheuttaa turvallisuushkia Suomeen. Tätä arviota käyttivät aineistossa laajasti niin toimittajat, kuin poliitikot ja asiantuntijatkin. Valtaosa naisten tulevaisuuden toiminnan negatiivisista arvioista perustui tähän yhteen Suojelupoliisin lausuntoon. Arvion sävyä vaihdeltiin epävarmemmasta ”saattaa aiheuttaa” suurempaan kausaaliseen uhkakuvaan ”terrorismin uhka kasvaa, jos he palaavat Suomeen” (Strömberg & Toivonen 13.12.2019).

”He ovat Suomelle konkreettinen turvallisuushka. Suomeen tultua he voivat jatkaa terroristista toimintaansa”

Perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-aho (Hara & Tolkki 11.12.2019)

Suojelupoliisin huoli naisten suhteen ei koskenut varsinaisten terroritekojen suorittamista, vaan heidän rooliaan jihadistisessa verkostossa. Naisista saattaisi tulla Suomessa avainaktivisteja, jotka vahvistaisivat tiedoillaan ja yhteyksillään olemassa olevia verkostoja sekä levittäisivät radikaalia ajatusmaailmaa. Jo naisten osallisuus verkostossa saattaisi antaa innoitteen muille toimia.

”Heillä on mahdollisesti aseellista koulutusta ja kontaktit aseellisiin ryhmiin. He voivat pyrkiä levittämään tätä osaamista, ja koska he ovat jo taistelleet jihadististen ryhmien riveissä, heidän uskottavuutensa ja karismansa ovat kasvaneet näiden kokemusten myötä.”

Terrorismitutkija Juha Saarinen (Hara & Mäntymaa 14.12.2019)

Vaikka naiset jätettäisiin Syyriaan, he saattaisivat silti olla osallisina Isisin toiminnassa Suomessa. He saattaisivat värvätä ihmisiä taistelemaan konfliktialueelle tai tekemään Suomessa terrori-iskuja. Naisten kohdalla jo pelkkä epäily tulevista väärin tekemisistä riitti perustelemaan oikeuksien kaventamista.

Lasten karut elinolosuhteet leirillä ja heidän altistumisensa väkivallalle ja propagandalle ei ollut pelkästään syy auttaa lapsia. Rankat kokemukset saattaisivat ajan myötä tehdä myös heistä turvallisuushkia suomalaiselle yhteiskunnalle. Joidenkin näkemysten mukaan lapset voisivat aiheuttaa uhkaa jo pian Suomeen saavuttuaan. Esimerkiksi ei voida ennalta tietää, mitä tapahtuu, jos Isis-koulutuksen saaneet lapset pääsevät tavallisiin koululuokkiin.

Naisten toisen toimimisen mahdollisuudesta puhui Helsingin yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki. Hänen mukaansa naisten tulevaisuudesta ei pitäisi tehdä automaattisia oletuksia. Malkin mielestä naiset eivät ehkä itsekään tiedä, miten tulisivat toimimaan erilaisissa olosuhteissa. (Asikainen 12.12.2019.)

”Olen väitellyt terrorismitoiminnasta irtautumisesta, ja siksi minun on vaikea ostaa väitettä siitä, että jokainen kotiutettava nainen olisi väistämättä valtava välitön turvallisuusriski. Terroristiseen toimintaan osallistuminen on usein hyvin kontekstisidonnaista. Toimintaympäristön muutos voi vaikuttaa osallistumishaluun.”

Helsingin yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki (Koskinen 16.12.2019)

Täysi yksimielisyys nousi aineistosta siitä, että al-Holin leiriltä palaavat naiset ja lapset tulisi saada yhteiskunnan kontrolliin jollain tavoin. Yhdessäkään puheenvuorossa yhteiskunnan hallintaa ei nähty tarpeettomana tai vääränä. Leiriläisten palaamisen vähimmäisehtona olisi kokoomuksen kansanedustajan Pia Kauman mielestä velvollisuus tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa. Näin voitaisiin estää tulevat terroriteot ja selvittää jo aiemmin tehdyt. (STT 6.7.2019.)

”Kyllä Supolla on käytössään keinovalikoima, jolla näitäkin ihmisiä pystytään tarkkailemaan ja seuraamaan, jos heidät tuodaan Suomeen. Se on ammattilaisten työtä seurata mahdollisia riskihenkilöitä, ja huolehtia siitä, että riskit eivät aktualisoidu.”

Kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien professori Martin Scheinin (Skara 10.7.2020)

Al-Holin leirillä olevien toimijuus tulevaisuudessa ilman yhteiskunnan hallintaa näyttäytyy epämääräisenä. Heidän ei välttämättä kuvailla aktiivisesti pyrkivän toteuttamaan terroria tai verkostoitumaan muiden jihadistien kanssa. Sen sijaan heidän pelätään ajelehtivan yhteiskunnan reunamilla oleviin yhteisöihin tai joutuvan vääränlaiseen vaikutuspiiriin. Turvallisuusuhan realisoituminen nähdään enemmän tai vähemmän vääjäämättömänä, ja vain viranomaistoiminta voi pysäyttää tämän kehityskulun.

”---punninnassa on otettava huomioon se, missä määrin aikuisista palaajista aiheutuva turvallisuusuhka on hallittavissa kohtuullisin toimenpitein.”

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti (STT 10.10.2019)

Valtion tekemät negatiiviset toimet, kuten lasten erottaminen äideistään, voisivat yllyttää ja nopeuttaa tätä prosessia niin lasten kuin äitienkin kohdalla.

”Äitien viholliskuva saattaisi muuttua yhä Suomi-keskeisemmäksi. Erottamisella saattaa olla myös lapsiin psykologisia vaikutuksia, joiden turvallisuuspoliittisia seurauksia on vaikea ennakoida”

Terrorismitutkija Juha Saarinen (Koskinen 16.12.2019)

Naiset ja lapset eivät saa aktiivista toimijuutta, he ovat vain alustana uhan kehittymisessä kohti oikeaa vaaraa. Toisaalta naisten ja lasten ajateltiin jäävän Isisin hallintaan, toteuttamaan Isisin suunnitelmia, jos mikään muu valtio ei puuttuisi asiaan. Viattomat lapsetkaan eivät pysyisi viattomina ilman yhteiskunnan puuttumista. Lasten kohdalla uhkana oli kasvatuksessa saatu radikaalin ajattelun siemen, joka ilman puuttumista pääsee kasvamaan.

Hallintatoimiksi tarjottiin tarkkailua, aivopesun purkua ja deradikalisatio-ohjelmia. Lasten hallintaa kuvailtiin pehmeämmin kuin naisten. Heidän kohdallaan puhuttiin enemmänkin tuesta kuin valvonnasta. Lasten kohdalla painotettiin yhteiskuntaan integroitumisen tarvetta. Lasten ajatustapojen muutoksessa nostettiin esiin positiiviset kokemukset. Luotettavien ihmisten ja turvallisten kokemusten nähtiin auttavan oman identiteetin kehittämisessä. Naisten kohdalla tällaisia positiivisia kokemuksia ei mainittu.

”On ihan selvää, että lapset ovat leirillä massiivisen aivopesun kohteena. Mutta heidät on mahdollista kasvattaa siitä pois. Aivopesu ei poistu aivopesulla vaan sillä, että lapselle luodaan turvallisia kokemuksia ja uskoa, että muitakin vaihtoehtoja on.”

Pelastakaa lapset -järjestön pääsihteeri Hanna Markkula-Kivisilta (Kangas 17.12.2019)

Oman toimijuuden tärkeys ja itsemääräytyminen jäi lähes kokonaan puuttumaan aineistosta niin aikuisten kuin lastenkin osalta. Oma tahto ja valinta deradikalisation prosessissa mainittiin vain yhdessä puheenvuorossa.

”On liioittelua väittää, että turvallisuusuhka poistuisi jonkin helpon deradikalisatio-ohjelman avulla. Ne perustuvat aina henkilön omaan haluun irtautua.”

Helsingin yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki (Koskinen 16.12.2019).

Leiriltä palaavien hallinta ei kuuluisi vain yhdelle tietylle viranomaiselle, vaan eri viranomaiset valvoisivat ja arvioisivat heitä. Hallinnan tarpeen arveltiin kestävän useita vuosia. Riittämättömät resurssit hallinnan suorittamiseksi olivat yksi syy jättää ainakin naiset al-Holin leirille.

”Ottaen huomioon suojelupoliisin rajallisemmat resurssit kohdehenkilöiden seurannan toteuttamiseksi ja sen, kuinka haastavaa Suomessa on saada ihmisiä tuomituksi konfliktialueilla

tapahtuneista mahdollisista rikoksista, olen taipuvainen ajattelemaan, että Suomen turvallisuuden kannalta turvallisinta olisi antaa ainakin aikuisten naisten jäädä toistaiseksi leirille.”

Terrorismitutkija Juha Saarinen (Koskinen 16.12.2019)

Oikeustieteilijät vastustivat ajatusta kontrollin vaikeudesta. Noin kymmenen naisen tarkkailun ja hallinnan ei heidän mielestään pitäisi olla yhteiskunnalle kovin vaikeaa.

Itsenäisesti palaavien hallintaa ei ajateltu yhtä ongelmallisena, kuin avustetusti palaavien. Itsenäisesti paluun hallinta järjestettäisiin viranomaisten riittävällä varautumisella. Ne harvat, jotka näkivät omatoimisessa paluussa ongelmia, nostivat esiin juuri kontrollin puutteen. Omatoimisesti palaavat eivät välttämättä joutuisi mihinkään prosessiin sisälle, vaan jäisivät ilman seurantaa.

”Kansalaiset ovat oikeutettuja palaamaan kotimaihinsa, joten arvioidaan turvallisuuden kannalta hyödyllisemmäksi hakea kansalaiset itse, jolloin heitä voi asettaa oikeuden eteen ja myös valvoa.”

Helsingin yliopiston tutkija, sosiaalityön yliopisto-opettaja Karin Creutz (Saarikoski 4.9.2019)

Kontrollin avulla pystyttäisiin hallitsemaan myös palaajien eristäytymistä yhteiskunnasta omiin yhteisöihinsä.

Valtio toimijana

Naisten ja lasten toimijuuden määrittelyn tapa vaikutti siihen, minkälainen vastuu valtiolle tilanteessa syntyi. Lasten kykenemättömyys huolehtia itsestään teki tarpeelliseksi valtion ottaa toimijan roolin asiassa. Naisten tapauksessa huonojen päätösten ja tekojen nähtiin poistavan valtion vastuun auttamisessa.

”Aikuisiin, jotka ovat menneet sinne itse, en suuntaisi aktiivisia toimia.”

Kansanedustaja Markus Lohi (kesk.) (Pilke & Uosukainen 12.12.2019)

Kotiuttamisesta päättävät tahot nimettiin vastuullisiksi muihin kansalaisiin mahdollisesti aiheutuvasta haitasta. Pääministeri Antti Rinteen (SDP) mukaan valtion tulisi huolehtia siitä, ettei tulevaisuudessa terrorismin uhka toteudu (Sajari 21.6.2019). Oppositio puolueet puolestaan vaativat palautuksista päättäviä tahoja ottamaan henkilökohtaisen vastuun.

”Eikö hallitus välitä supon [suojelupoliisin] riskiarviosta? Otatteko henkilökohtaisen vastuun, jos nämä ihmiset toteuttavat terroristisia toimia suomalaisia kohtaan?”

Kansanedustaja Riikka Purra (ps.) (Kauppinen, Nalbantoglu & Paananen 12.12.2019)

Vastuu palaavien teoista ei ollut juridinen, vaan moraalinen.

”Jos ei tehdä mitään, sen riskit konkretisoituvat vasta myöhemmin. Kun ajallinen etäisyys on pidempi, asiasta ei olla samalla tavalla poliittisesti vastuussa.”

Helsingin Yliopiston terrorismitutkija Leena Malkki (Hara & Mäntymaa 14.12.2019)

Moraalinen vastuukysymys tulevaisuuden tapahtumista saattoi vaikuttaa haluttomuuteen tehdä päätös naisten ja lasten palauttamiseksi. Jos päätöksentekijät valitsisivat olla auttamatta leirillä olevia, heitä ei asetettaisi tulevaisuudessa samalla tavalla vastuuseen.

5.5. Solidaarisuus

Solidaarisuuden ulottuvuus keskittyy tunteisiin kansalaisten välillä ja yhteiskuntaa kohtaan. Solidaarisuus tuo ihmisille samaistumisen tunteita muita kohtaan ja auttaa toimimaan yhdessä muiden kanssa heidän tavoitellessaan oikeutta ja tunnustamista. Aineistossa solidaarisuuden ulottuvuus ilmeni kahdella eri tavalla. Puhujat itse ilmaisivat omia sympatian tai halveksunnan tunteitaan al-Holin leirin suomalaisnaisia ja lapsia kohtaan. Lisäksi puhujat yrittivät määritellä leirillä olevien solidaarisuuden tunnetta suomalaista yhteiskuntaa ja kanssakansalaisia kohtaan.

Poliitikkojen ja asiantuntijoiden käymä julkinen keskustelu on yleisesti pikemminkin asia- kuin tunnepitoinen, eikä omaa henkilökohtaista mielipidettä tuoda herkästi esille. Solidaarisuuden ulottuvuus pääsi odotetusti al-Hol keskustelussa ulottuvuuksista kaikkein vähiten esille. Aineistossa solidaarisuuden ulottuvuuden positiiviset lausunnot koskivat pääasiassa lapsia ja negatiiviset naisia. Naisia tai kaikkia koskevia positiivisia puheenvuoroja ei ollut juuri ollenkaan.

Tunteet

Tunteista puhuttiin aineistossa vähän. Lapsia kohtaan osoitettiin myötätuntoa ja sääliä. Myötätunnosta puhuivat miespoliitikot sellaisessa yhteydessä, jossa he vastustivat al-Holin suomalaisten naisten kotiuttamista vaarallisuuteen vedoten. Esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-aho kertoi säälivänsä leirillä olevia suomalaislapsia (Konttinen 23.5.2019). Lapsista käytetty tunnepuhe kytkettiin lasten avuttomuuteen ja asemaan uhreina.

”Yli puolet lapsista on tietojeni mukaan alle viisivuotiaita. He ovat tietysti täysin syyttömiä osaansa. Sydän sanoo, että vähintään heitä pitäisi pystyä auttamaan.”

Puolustusministeri Antti Kaikkonen (kesk.) (Mattila & Östman 14.12.2019)

Helsingin yliopiston sosiaalietiikan professori Jaana Hallamaa kuvaa, miten lasten puolustamista pidetään tyypillisenä osana moraalialueita (Kangasvieri & Koivisto 13.6.2019). Lasten auttamista pidettiin yleisenä moraalisena velvollisuutena. Sama tunne ei yltänyt äiteihin.

”Lapsia Suomen tulee auttaa. Oikeudellisesta velvoitteesta on näköjään esitetty eriäviä näkemyksiä, mutta yhtä kaikki; moraalinen velvollisuus on ilmiselvää. Sama velvoite ei ulotu äiteihin, vaikka Suomen kansalaisina heillä on oikeus konsulipalveluihin.”

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö (Kauppinen, Pekonen & Pikkarainen 15.12.2019)

Naisia kohtaan koetuista tunteista löytyi aineistosta vain yksi puheenvuoro Petteri Orpolta. Kyseistä sitaattia kuitenkin käytettiin useassa artikkelissa pidemmällä aikavälillä.

”En tunne mitään sympatiaa niitä kohtaan, jotka ovat vapaaehtoisesti lähteneet Suomesta palvelemaan terroristijärjestöä.”

Kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo (Kauppinen 26.6.2019)

Poliittisessa keskustelussa arvioitiin toisten keskustelijoiden suhtautumista al-Holin suomalaisnaisiin ja lapsiin. Joulukuun välikysymyskeskustelussa sosiaalidemokraattien kansanedustaja Erkki Tuomioja moitti aiheesta käytyä keskustelua sosiaalisessa mediassa ja vertasi sitä sisällissotaa edeltäviin aikoihin. Samassa keskustelussa myös pääministeri Sanna Marinin (SDP) nuhteet opposition asennoitumisesta herätti keskustelua.

”Suomi on oikeusvaltio ja minun hallitukseni tulee pitämään siitä kiinni. Ja tämän todettuani, katson erityisesti opposition suuntaan, erityisesti kokoomuksen suuntaan ja kysyn – eikö teitä hävetä?”

Pääministeri Sanna Marin (SDP) (Tikkala 17.12.2019)

Sosiaalisen mediassa huomiota herättivät etenkin keskustan puheenjohtajan, valtiovarainministeri Katri Kulmunin ja perussuomalaisten puheenjohtajan Jussi Halla-ahon julkaisut. Katri Kulmuni teki Instagramissa seuraajilleen kyselyn al-Holin suomalaisten kotiuttamisesta. Kysely aiheutti niin kansallista kuin kansainvälistäkin huomiota. Kulmuni pyysi myöhemmin tekoa anteeksi. Jussi Halla-aho syytettiin disinformaation levittämisestä. Hän epäili Twitterissä Tullin lentokenttäharjoituksen olevan todellisuudessa al-Holin leiriläisiä kuljettava lento Irakin Erbilistä. (Paananen 12.12.2019.)

Al-Hol keskustelussa kokonaisuudessaan yksi merkittävistä sivuhaaroista on ollut ulkoministeri Pekka Haaviston (vihr.) toiminta. Haaviston epäiltiin ylittäneen toimivaltuutensa ja syrjäyttäneen

toimivan konsulipäällikön Pasi Tuomisen, kun Tuominen ei toiminut Haaviston toivomalla tavalla. Haaviston itsensä kuvailtiin toimineen liiallisesta halusta pelastaa lapset.

Meitä vai muita?

Al-Holin suomalaisnaisiin ja lapsiin kohdistuvaa negatiivista suhtautumista ei nähty ennennäkemättömänä, vaan sitä verrattiin niin sisällissodan punaisiin kuin Lapin sodan saksalaissotilaiden lapsiin suhtautumiseen.

”Esimerkiksi Lapin sodan jälkeen saksalaissotilaiden Suomeen jääneet lapset olivat erittäin hyljeksittyjä. Samantyyppinen suhtautuminen, jossa lauma ei hyväksy vieraita, näkyy tässä. Sitä voi pitää primitiivisenä, eikä suinkaan moraalin ilmentymänä”.

Helsingin yliopiston sosiaalietiikan professori Jaana Hallamaa (Kangasvieri & Koivisto 13.6.2019)

Terveystieteiden emeritusprofessori Matti Rimpelä vertasi keskustelua siihen, miten vuonna 1918 puhuttiin aseelliseen taisteluun punaisten puolella osallistuneista äideistä sekä punaisten taistelijoiden lapsista. Rimpelän mukaan sisällissodan jälkeistä keskustelua ja nykyistä Al-Hol keskustelua yhdistää voimakas ja tunnepitoinen moraalipaniikki sekä viholliskuvan muokkaaminen. Vaikka tunteiden suorat osoitukset jäivät vähälle aineistossa, arveltiin niiden silti vaikuttavan kansakeskustelijoiden näkemyksiin ja päätöksentekoon.

”Tämä osoittaa, että järki tahtoo kadota, kun ryhdytään demonisoimaan ihmisiä.”

Terveystieteiden emeritusprofessori Matti Rimpelä (Koskinen 27.6.2019)

Vaikka leirin suomalaisia ei aina nähty osana omaa kuviteltua yhteisöä, rooli vanhempana toi samaistumisia niin lapsiin kuin äiteihinkin. Oma vanhemmuutta verrattiin al-Holin suomalaisnaisten äitiyteen niin negatiivisesti kuin positiivisestikin. Toisaalta naisten lähtöä konfliktialueelle pidettiin huonona vanhemmuutena, toisaalta yritettiin miettiä, miten itse samassa tilanteessa ajattelisi.

”Se on se, mitä itse äitinä mietin.”

Sosiaali- ja terveysministeriön osastopäällikkö, ylijohtaja Tuija Kumpulainen (STT 2.7.2019)

Lapsia kohtaan tunnettua solidaarisuutta kuvailtiin oman vanhemmuuden kautta. Haluttomuus auttaa lapsia voitaisiin nähdä puhujan huonona vanhemmuutena.

”Haavisto kertoi keskiviikkona, että hänelle oli jäänyt eräästä syyskuun tapaamisesta sellainen käsitys, että minä olisin antanut jättää lapset kuolemaan al-Holin leirille.

Kiistin tämän hänen käsityksenä jyrkästi ja pidän sitä isänä täysin käsittämättömänä. Eihän kukaan voi olla sitä mieltä, että lapset pitäisi jättää kuolemaan leirille.”

Konsulipäällikkö Pasi Tuominen (Sajari 6.12.2019)

Al-Holin tapauksen nähtiin jakavan vahvasti kansalaisyhteiskuntaa. Pääministeri Antti Rinne (SPD) kertoi hallituksen pyrkivän löytämään ratkaisun, joka olisi niin moraalisesti, eettisesti ja turvallisuusnäkökulmasta suomalaisia tyydyttävä (Orjala & Stenroos 27.6.2019). Keskustan puheenjohtaja ja valtionvarainministeri Katri Kulmuni koki kanssakansalaisten ajatukset tärkeinä Instagram-kyselyssään.

”Suomalaislapsia pitää auttaa, mutta terrorismia ei pidä tukea. Ja kysymykseni oikeastaan kuuluu teille. Mitä te ajattelette? Autetaanko suomalaiset lapset tänne? Vai pitääkö myös heidän äidit tuoda? Jälkimmäisestä mie en ole ollenkaan innostunut, koska näihin aikuisiin liittyy hirvittävä terrorismivaara.”

Valtionvarainministeri Katri Kulmuni (Paananen & Nalbantoglu 13.12.2019)

Osa keskustelijoista näki tärkeänä leiriläisten saamisen takaisin osaksi yhteiskuntaa. Osallisuus yhteiskunnassa ei muodostuisi automaattisesti, vaan siihen tarvittaisiin yhteiskunnan puolelta integraatiotoimia. Näissä puheenvuoroissa ei tunnistettu naisten ja lasten mahdollista aiempaa osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa, sillä puhuttiin poikkeuksetta integraatiosta uudelleenintegraation sijaan. Lasten kohdalla kuvailtiin osallisuuden positiivisia vaikutuksia yksilöön, kun taas naisten kohdalla osallisuus nähtiin tarpeellisena eriytymisen ja radikaalin toiminnan estämisen keinona. Heidät toisin sanoen oltiin halukkaita ottamaan osaksi yhteiskuntaa, kun taas naisten kohdalla kyseessä oli pakko ongelmien estämiseksi.

Vähäisemmälle osalle jäi naisten ja lasten kokema solidaarisuus. Heidän samaistumistaan ja tunteitaan käsiteltiin ennakoimalla minkälaista solidaarisuutta naiset ja lapset tunsivat suomalaista yhteiskuntaa kohtaan palatessaan. Heidän epäiltiin pyrkivän eristäytymään yhteiskunnan laitamilla sijaitseviin yhteisöihin, jos yhteiskunta ei tähän toimillaan puuttuisi. Naiset paikannettiin osaksi jihadistista alamaailmaa yhteiskunnan keskiön sijaan. Naisten solidaarisuuden puutetta kuvattiin kertomalla heidän Suomikeskeisestä viholliskuvastaan. Etenkin naisten, mutta myös lasten, ajateltiin siis olevan edelleen solidaarisia Isisiä ja muuta ääri-islamilaista yhteisöä kohtaan. Vain erikoistoimenpiteet voisivat saada heidät tuntemaan samaistumista suomalaista yhteiskuntaa kohtaan.

6. Johtopäätökset

Al-Holin suomalaisnaisia ja heidän lapsiaan koskevassa julkisessa keskustelussa käytiin välillä kiivastakin rajanvetoa ihmisoikeuksien ja turvallisuuden välillä. Ongelma paikantui valtion ja

kansakunnan rajojen ulkopuoliseksi. Keskustelussa naisilla ja lapsilla tunnustettiin olevan kansalaisuuden yksinkertainen malli, eli jäsenyys valtiossa. Syvempi yhteys kansakunnan ja kansalaisen välillä jäi puutteelliseksi. Keskeisimpiä keskustelijoita olivat poliitikot sekä turvallisuusviranomaiset. Heillä oli jaettu näkemys leirin suomalaisista turvallisuusongelmana. Myös asiantuntijat pitivät naisia pääsääntöisesti turvallisuusuhkina. Naisten kohdalla keskusteltavaksi jäikin vain se, kuinka vaikeasti hallittava ongelma on ja millaisia keinoja hallintaan tarvitaan. Keskustelussa käyty vastapuhe kohdistuikin pääasiassa lasten tilanteeseen. Varsinkin asiantuntijoiden riveistä nousi enemmän kritiikkiä pelkkää turvallisuusnäkökulmaa vastaan ja lapsia tahdottiin tarkastella enemmän lapsina. Kritiikki nojautui pääasiassa lapsen oikeuksien sopimukseen. Kaikki keskustelijat hyväksyivät kuitenkin sen, että myös lapsiin kohdistui hallinnan tarve.

Keskustelussa hyvä kansalaisuus nojaa T.H. Marshallin kansalaisuusmalliin. Täyttämällä kansalaisen velvollisuudet muun muassa veroja maksamalla ja uusia kansalaisia tuottamalla ansaitaan erilaisia oikeuksia toimia valtiossa. Aiemmin maahanmuuttajiin käytettyä retoriikkaa yhteiskunnan varojen kuluttamisesta tuotteliaisuuden sijaan sovelletaan nyt al-Holin suomalaisnaisiin. Myös uusien kansalaisten tuottaminen on ollut yhteiskunnan kannalta vääränlaista. Heidän lastensa ei ajatella olevan Suomen tulevaisuuden kansalaisia, vaan Isisin. Lapset eivät ole kasvaessaan sisäistäneet yhteiskunnalle ominaisia arvoja, joten heistäkin saattaa tulevaisuudessa tulla yhteiskunnalle pikemminkin taakka tuotteliaisuuden sijaan. Leiriläisten rajattu kansalaisuus tulee esiin selkeästi inkluusiivisen kansalaisuuden eri ulottuvuuksissa. Inkluusiivinen kansalaisuus tarkastelee yhteiskuntaa ja ihanteellista kansalaisuutta marginalisoitujen näkökulmasta. Naisten ja lasten kansalaisuudesta puhuttiin eri tavoin inkluusiivisen kansalaisuuden eri ulottuvuuksissa. Ulottuvuudet olivat kuitenkin vuorovaikutuksessa keskenään. Etenkin naisten tunnustamisen ja itsemääräämisoikeuden ulottuvuuksissa tehdyt luokittelut vaikuttivat muihin ulottuvuuksiin, sekä heidän itsensä että heidän lastensa kohdalla.

Oikeusulottuvuuden merkittävin keskustelun aihe ei ollut se, onko al-Holin leirillä olevilla suomalaisnaisilla ja heidän lapsillaan oikeuksia, vaan se voidaanko näistä oikeuksista joustaa muiden kansalaisten turvallisuuden takaamiseksi. Poliittinen päätös naisten tuomiseksi Suomeen on päättäjille mitä ilmeisemmin vaikea. Auttamatta jättäminen ei kuitenkaan vaikuta niin paljon itse naisten oikeuksiin, kuin haavoittuvammassa asemassa olevien lasten oikeuksiin. Leirille jättäminen rikkoisi kaikkia lapsen oikeuksien sopimuksen neljää yleisperiaatetta vastaan, pahimmillaan lapsen oikeutta henkiinjäämiseen (Yleiskommentti No. 5 2003, kohta 12). Al-Hol keskustelussa niin poliitikot kuin muutkin asiantuntijat toistelevat yhä uudelleen lapsen edun sekä oikeuksien tärkeyttä ja ensisijaisuutta. Tärkeyden vaikutelmaa vähentää turvallisuuskysymysten nostaminen

tasavertaiseksi lapsen edun rinnalle. Suurimmaksi esteeksi lasten edun toteutumiselle nousi kuitenkin haluttomuus auttaa heidän äitejään.

Tapa kehystää ongelma vaikuttaa siihen, minkälaisia toimenpide-ehdotuksia tarjotaan. Ratkaisuehdotukset riippuvat siitä, puhutaanko hädänalaisista kansalaisista vai terroristeista. Tämä jaottelu määrittää jo heti alkuun sen, lasketaanko leirillä olevat naiset ja lapset osaksi ”meitä” vai ”muita”. Hädänalaisista kansalaista puhuttaessa esiin nousevat ihmisoikeudet, terrorismista puhuttaessa rangaistukset. Naisista käydyssä keskustelussa ei niinkään pohdita onko heillä oikeutta apuun, vaan ovatko he huonoina kansalaisina ansainneet saada apua. Tunnustamisen ulottuvuudessa al-Holin suomalaisnaisille ja heidän lapsilleen annettiin julkisessa keskustelussa toisistaan poikkeavat roolit. Naisilla on rooli terroristeina, vaikka he eivät olisi tehneet varsinaisia terroristisia tekoja. Naisten osallisuus terroristisessa järjestön toiminnassa riittää siihen, että heitä tulisi rangaista. Lapsia pidetään viattomina uhreina ja heitä kohtaan tunnetaan sympatiaa. Lasten viattomuus perustuu heidän ikäänsä ja siihen, että he eivät vielä ole tehneet väärää valintoja. Vanhempien lasten kohdalla viattomuutta alettiin kyseenalaistaa, sillä heillä on jo isompi toimijuus elämässään. Isompia lapsia tarkasteltiin jo jonkinlaisena osana ääri-islamilaista ryhmää. Lapsia ei myöskään ollut roolia Suomen tulevaisuuden toivoina, vaan Isisin.

Naisten valintaa lähteä Irakin ja Syyrian konfliktialueille pidettiin kansalaisuuden suoman itsemääräämisoikeuden väärinkäyttönä. Tässä aineistossa se kertoi keskustelijoille halusta luopua länsimaalaisuudesta ja liittyä ääri-islamistiseen terroristijärjestöön. Lähtö on kaikkein tuomittavin teko, sillä sen jälkeen riittää pelkkä epäily naisten vääristä teoista Isisin alueella ja uhka tulevista vääristä valinnoista. Naisista itsestään on tullut epäluotettavia. Vaikka naiset ovat luopuneet länsimaalaisuudestaan, heille ei kuitenkaan anneta miesten sortaman musliminaisen tai hyväuskoisen ”jihadimorsiamen” roolia. Heitä tarkastellaan edelleen tasa-arvoisen ja aktiivisen pohjoismaalaisen sukupuolikäsityksen kautta. Naisten toimijuus ja omat valinnat tulevaisuudessa ovat vaarallisia, jonka vuoksi heitä on kontrolloitava. Lasten kohdalla itsemääräämisoikeuden puute konfliktialueelle joutumisessa vahvistaa viattomuutta sekä oikeuttaa lapsen edun ensisijaisuuden. Heidän kykenemättömyytensä toimia vaikutti positiivisesti heidän kansalaisuuteensa ja lisäsi valtion velvoitteita. Osa keskustelijoista arveli kuitenkin lasten viattomuuden välillä olevan eroavaisuuksia esimerkiksi iän vuoksi. Vaikka lapset eivät ole menneessä olleet aktiivisia toimijoita, tulee heitäkin hallita tulevaisuudessa, jotteivät he käyttäisi itsemääräämisoikeuttaan väärin. Sekä naisten että lasten mahdollisuus päättää omasta elämästään ja tehdä valintoja tulevaisuudessa oli hyvin rajattua.

Leiriläisten, varsinkin naisten, huonoa kansalaisuutta peilataan ”tavallisten suomalaisten” hyvään kansalaisuuteen. Ihailuiksi ominaisuuksiksi nousevat etenkin veronmaksajuus, länsimaisten arvojen

kannattaminen sekä lojaalius isänmaata kohtaan. Al-Holin suomalaisnaiset sen sijaan ovat hylänneet pohjoismaalaiset arvot ja valinneet seurata toisenlaista ideologiaa. Tässäkin keskustelussa etenkin poliitikot liittävät ääri-islamiin orientalistisia ja primordialistisia piirteitä. Itäisen kulttuurin muuttumattomuuden vuoksi naisten on mahdotonta säilyttää itsessään aikaisempia pohjoismaalaisia arvojaan tai myöhemmin palata niihin. Naisten ja lasten arveltiin olevan solidaarisia Isisiä kohtaan suomalaisen yhteiskunnan sijaan. Perinteisesti naisten kansalaisuus on ollut sidoksissa avioliittoon sekä äitiyteen. Samoja elementtejä näyttäytyy myös tässä keskustelussa. Syyriaan lähtöä pidetään oman kansakunnan hylkäämisenä ja liittymisenä toiseen joukkoon. Äitiys on tässä keskustelussa edelleen uusien kansalaisten synnyttämistä ja kulttuurin jakamista näille lapsille. Lasten synnyttäminen väärille isille ja väärässä paikassa ovat olleet huonoja valintoja.

Kuviteltu suomalaisuus on perustunut pitkään yhteneväiseen kansakuntaan, joiden tunnusmerkkejä on yhteinen kieli ja etninen tausta. Nyt käydyssä keskustelussa al-Holin suomalaisuutta ei kuitenkaan verrata näihin kahteen ominaisuuteen. Tämä keskustelu tuo näkyviin, miten Suomessakin kulttuuriset seikat ovat nousemassa tärkeimmäksi kansallisen yhteensopivuuden elementiksi. Suomalaisuuteen sopimatonta ideologiaa kannattamalla naisista on tullut vieras toinen. Vieraudesta kertoi myös keskusteluun osallistuvien mielikuva toisten kanssakeskustelijoiden tai kansalaisten solidaarisuuden puutteesta leirillä olijoita kohtaan.

Al-Holin suomalaisnaisia ja lapsia koskeva keskustelussa keskeisiksi nousevat samat elementit, kuin aiemmissakin terrorismia käsittelevissä keskusteluissa Suomessa. Ongelmaa pidetään vieraana ja ulkoisena uhkana. Uhkan realisoituminen estetään pitämällä vaarallinen aines valtion rajojen ulkopuolella. Poliittisen pelin keskeisenä kysymyksenä onkin vastuu. Kenen vastuulla on, jos naiset tai lapset osallistuvat Suomessa jollain tavalla terroristiseen toimintaan. Päätäjillä ei ole vain sisäistä poliittista painetta päätöksentekoon, vaan lisäksi kansainvälisten suhteiden luomia velvoitteita. Syyrian kurdihallinto on pyytänyt valtioita huolehtimaan omista alueella olevista Isisiin kytkeytyneistä kansalaisistaan. Myös esimerkiksi YK ja Yhdysvallat ovat painostaneet valtioita kotiuttamaan kansalaisiaan (STT 2020). Päätöksentekoon vaikuttaa silti EU:n yhteinen sisäinen turvallisuuspolitiikan muodostus. Presidentti Sauli Niinistöä huoletti, ettei Suomen linja saa olla poikkeava muiden verrokkimaiden linjoista. Onkin huomattavaa, että muut Länsi-Euroopan maat ovat kotiuttaneet lähinnä orpoja ja sairaita lapsia. Kokonaisia perheitä ovat palauttaneet muun muassa Venäjä ja Kazakstan. (Cook & Vale 2019, 31.)

Terrorismiin liittyvissä tutkimuksissa ja keskusteluissa kuva lapsista ei vastaa lapsen oikeuksien sopimuksen lapsikuvaa. Lapsen viattomuus ja uhrius on terrorismin kontekstissa sidoksissa ikään ja toimijuuteen. Jopa alle kymmenvuotiaita lapsia saatetaan luokitella aktiivisiksi toimijoiksi.

Terroristisessa liikehdinnässä mukana olleita lapsia pidetään helposti nuorina terroristeina, eikä lapsisotilaina. Al-Hol keskustelussa lapsista puhuttiin joko uhreina tai turvallisuusuhkina. Ääri-ideologista opetusta saaneet tai terroristisessa toiminnassa olleita lapsia pidettiin uhkaavampina kuin niitä, jotka ikänsä puolesta eivät olleet voineet vielä toimintaan osallistua. Toiminnassa mukana olleita lapsia oltiin myös haluttomampia kotiuttamaan Suomeen. Heitä ei kuitenkaan luonnehdittu lapsisotilaiksi kertaakaan. Terrorismiin liittyvässä turvallisuuskeskustelussa on pidetty ongelmallisena turvallisuuden ensisijaistamista uhkaavina pidettyjen ihmisoikeuksien kustannuksella. Tässä keskustelussa osa poliitikoista ja asiantuntijoista olivat valmiita asettamaan turvallisuuden etusijalle, vaikka se olisi tarkoittanut lapsen oikeuksien loukkaamista. Suomessa esimerkiksi Suojelupoliisi on jo aiemmin raporteissaan nostanut Syyriasta palaavat lapset turvallisuusuhiksi. Lasten tarkasteleminen ensisijaisesti turvallisuusuhkana voi vahingoittaa yksittäisen lapsen kehitystä, sekä aiheuttaa yleisesti yhteiskunnassa ennakkoluuloja tiettyyn ryhmään kuuluvia lapsia kohtaan.

Hallituksen 10-kohtainen linjaus ainakin lasten kotiuttamisesta herätti toiveita siitä, että lapsen etu olisi ensisijainen päätöksenteossa. Suomi ryhtyikin toimiin melkein heti linjauksen jälkeen, kun jo samalla viikolla kaksi orpolasta kotiutettiin al-Holin leiriltä joulukuussa 2019 (Hakala & Sipola 2019). Suomeen on palannut itsenäisesti toukokuussa 2020 kolme naista ja yhdeksän lasta sekä elokuussa 2020 yksi nainen lapsineen (Aaltonen 2020). Yleisesti keskustelu al-Holista väheni vuonna 2020. Todennäköisesti osittain syy oli koronapandemiassa, joka vei koko maailman huomion. Suomessa al-Hol keskustelu pyöri lähinnä ulkoministeri Pekka Haaviston virkarikostutkinnan ympärillä. Leirillä olevien kotiuttamisesta ei juurikaan enää puhuttu. Alkoikin vaikuttaa siltä, että Suomi ei aio toimia loppujen naisten ja lasten kotiuttamiseksi. Muutama päivä ennen joulua 2020 uutisoitiin yllättäen, että al-Holin leiriltä on avustettu Suomeen kaksi naista ja kuusi lasta. Operaatiota perusteltiin lasten perusoikeuksien turvaamisella. Pelkästään lasten kotiuttaminen ei ollut mahdollista, joten mukana tulivat myös heidän äitinsä. (Sippola, Manner, Teittinen 2020.) Näillä toimilla lasten oikeudet ja etu tuotiin sanoista tekoihin.

Kansalaisuutta ja terrorismia tullaan todennäköisesti käsittelemään suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa yhdessä yhä useammin. Al-Holin tapaus on näyttänyt, että uskonnolliseen väkivaltaan kytkeytyneessä liikehdinnässä on mukana myös Suomen kansalaisia. Ääri-ideologisen islamin, terrorismin ja suomalaisuuden yhdistäminen julkisessa keskustelussa on vaikeaa. Keskustelussa korostuu naisten luopuminen länsimaalaisuudesta ja heidän vierautensa. Jatkossa terrorismikeskusteluissa tullaan todennäköisesti käsittelemään yhä enemmän ”tavallisia suomalaisia” tekijöitä. Väkivaltaista ääriliikehdintää koskevassa kansallisessa keskustelussa uskonnollisen terrorismin rinnalla on alettu puhua myös poliittisen terrorismin mahdollisuuksia. Varsinkin

kotimainen äärioikeisto on nostettu potentiaalisesti turvallisuutta uhkaavaksi tekijäksi. (Sisäministeriö 2020, 11.) Tulevassa tutkimuksessa tulisikin tarkastella sitä, minkälaisia ideologioita nyt ja menneisyydessä ”suomalaisuuteen” on hyväksytty tai jätetty hyväksymättä. Esimerkiksi 1960-luvun Suomessa tieteellisessä ja poliittisessä keskustelussa kommunistiset aatteet aiheuttivat huolta ja keskusteluissa nousi tarve niin ymmärtää kommunistisen ideologian omaksumisen syitä, kuin integroida näitä väärää ideologiaa kannattavia kansalaisia takaisin yhteiskuntaan. (Katso esim. Allardt 1966, 172-173.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan al-Holin suomalaisnaisten ja heidän lastensa kansalaisuutta yhteiskunnallisten vaikuttajien näkökulmasta, ylhäältä alaspäin. Kansalaisuus ei kuitenkaan ole yksisuuntainen prosessi, vaan se perustuu laajempaan vuorovaikutukseen. Tutkimuksen näkökulma jättää naisten ja lasten omat kuulumisen ja kansalaisuuden määritelmät pimentoon. Eliitin ohella tavalliset kansalaiset osallistuivat julkiseen keskusteluun mielipideosioissa, sosiaalisessa mediassa sekä uutisartikkeleiden kommenttiosioissa. Kanssakansalaisten käymän keskustelun analysointi toisi lisää syvyyttä al-Holin suomalaisnaisista ja heidän lapsistaan käytyyn kansalaisuuskeskusteluun. Lisäksi medialla vahvaa vaikutusta keskustelun kulkuun olisi syytä jatkossa tarkastella. Aineistossa toimittajien sanavalinnat olivat monesti kärkevämpiä, kuin poliitikkojen tai asiantuntijoiden. Huomattavaa oli myös naisten visuaalisen kuvauksen yhdenmukaisuus. Länsimaissa terrorismia ei liitetä vain islamin uskoon, vaan myös muslimin näköisiin ihmisiin. Useissa Euroopan maissa musliminaisten kasvot peittävät vaatetukset on kielletty lailla osana terrorismin ja radikalisoitumisen vastaista toimintaa. Näitä toimenpiteitä on kritisoitu kohdistuvan vain tiettyyn sukupuoleen ja uskonnolliseen ryhmään. (Saiya & Manchanda 2020, 1795.) Al-Holin uutisoinnin kuvituksessa naiset olivat pukeutuneet kasvot ja vartalon peittäviin mustiin asuihin. Usein artikkelit sisälsivät myös piirrettyjä kuvia kasvottomista, huiviin puetuista päistä (katso esim. Sillanpää 2019). Nämä visuaaliset kuvat alleviivaavat toisaalta naisten uskonnollista vakaumusta, mutta myös kategorisointia vieraana ja vaarallisena toisena.

7. Lähteet

- Aaltonen, J. (2020) Al-Holin leiriltä paennut äiti ja hänen alle 10-vuotiaat lapsensa palasivat Suomeen – ”Perhe on itse ollut tilanteessa aloitteellinen”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006588717.html>. Luettu 9.12.2020.
- Ahmed, S. (2016) Citizenship, Belonging and Attachment in the “War on Terror.” *Critical Criminology* 24(1), 111–125. <https://doi.org/10.1007/s10612-015-9279-2>
- Ahmed, S. (2018) *Tunteiden kulttuuripolitiikka* (suom. Halttunen-Riikkonen, E.). Tampere: niin & näin.
- Alasuutari, P. (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uud. p.). Tampere: Vastapaino.
- Allardt, E. (1966) *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. Helsinki: WSOY.
- Anderson, B. (1983) *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Lontoo: Verso.
- Baker-Beall, C. (2014) The Evolution of the European Union’s ‘fight Against Terrorism’ Discourse: Constructing the Terrorist ‘other’. *Cooperation and Conflict* 49(2), 212–238. <https://doi.org/10.1177/0010836713483411>
- Bassil, N. R. (2019) A critique of western representations of ISIS: deconstructing contemporary Orientalism. *Global Change, Peace & Security* 31(1), 81–94. <https://doi.org/10.1080/14781158.2018.1481828>
- Irene Bloemraad, Anna Korteweg, & Gökçe Yurdakul. (2008) Citizenship and Immigration: Multiculturalism, Assimilation, and Challenges to the Nation-State. *Annual Review of Sociology* 34(1), 153–179. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.34.040507.134608>
- Bloom, M., Horgan, J. & Winter, C. (2016) Depictions of Children and Youth in the Islamic State’s Martyrdom Propaganda, 2015-2016. *CTC Sentinel* 9(2), 29–32. <https://ctc.usma.edu/depictions-of-children-and-youth-in-the-islamic-states-martyrdom-propaganda-2015-2016/>
- Bowen, J., Bertossi, C., Duyvendak, J. W. & Krook M. L. (2013) *European States and their Muslim Citizens: The Impact of Institutions on Perceptions and Boundaries*. Cambridge University Press.
- Caló, B., Malet, D., Howie, L., & Lentini, P. (2020) Islamic Caliphate or nation state? Investigating the Islamic State of Iraq and the Levant’s imagined community. *Nations and Nationalism* 26(3), 727–742. <https://doi.org/10.1111/nana.12616>
- Capone, F. (2017) “Worse” than Child Soldiers? A Critical Analysis of Foreign Children in the Ranks of isil. *International Criminal Law Review* 17(1), 161–185. <https://doi.org/10.1163/15718123-01701003>
- Cook, J., & Vale, G. A. (2018) *From Daesh to 'Diaspora': Tracing the women and minors of Islamic State*. *International Centre for the Study of Radicalisation*. Department of War Studies, Kings College. [Raportti]. <https://giwps.georgetown.edu/resource/from-daesh-to-diaspora/>
- Cook, J. & Vale, G.A. (2019) From Daesh to ‘Diaspora’ II: The Challenges Posed by Women and Minors After the Fall of the Caliphate. *CTC Sentinel* 12(6), 30-45. <https://ctc.usma.edu/daesh-diaspora-challenges-posed-women-minors-fall-caliphate/>
- D’Orazio, V. & Salehyan, I. (2018) Who is a Terrorist? Ethnicity, Group Affiliation, and Understandings of Political Violence. *International Interactions* 44(6), 1017-1039. <https://doi.org/10.1080/03050629.2018.1500911>

- EPRS. (2018) *The return of foreign fighters to EU soil*. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621811/EPRS_STU\(2018\)621811_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621811/EPRS_STU(2018)621811_EN.pdf)
- Fangen, K. & Kolås, Å. (2016) The 'Syria traveller': reintegration or legal sanctioning? *Critical Studies on Terrorism* 9(3), 414–432. <https://doi.org/10.1080/17539153.2016.1192260>
- Friedrichs, J. (2006). Defining the International Public Enemy: The Political Struggle behind the Legal Debate on International Terrorism. *Leiden Journal of International Law* 19(1), 69–91. <https://doi.org/10.1017/S0922156505003183>
- Gullestad, M. (2002). Invisible Fences: Egalitarianism, Nationalism and Racism. *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 8(1), 45–63. <https://doi.org/10.1111/1467-9655.00098>
- Griffin, G., & Braidotti, R. (2002) *Thinking differently: a reader in European women's studies*. Lontoo: Zed.
- Hakala, P. & Sippola, J. (21.12.2019) Poliisi: Kaksi al-Holin leiriltä kotiutettua suomalais-lastaa saapui Suomeen – Operaatio aloitettiin kiireellisenä maanantaina lasten haavoittuvuuden takia. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006351585.html> Luettu 9.12.2020.
- Hoyle, C., Bradford, A. & Frenett, R. (2015) *Becoming Mulan? Female Western Migrants to ISIS*. Institute for Strategic Dialogue. [Raportti]. https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/02/ISDJ2969_Becoming_Mulan_01.15_WEB.pdf
- Isin, E.F. & Turner, B.S. (2007) Investigating Citizenship: An Agenda for Citizenship Studies. *Citizenship Studies* 11(1), 5-17. <https://doi.org/10.1080/13621020601099773>
- Jakku, N. (2018). Muslim clothing and Swedish whiteness: Becoming Muslim and the mobility of white converts to Islam. *Tijdschrift Voor Genderstudies* 21(3), 265–280. <https://doi.org/10.5117/TVGN2018.3.005.JAKK>
- Juusola, H. (2019) Sektarianismin nousu: Uskontokuntiin liittyvät jakolinjat ja konfliktit Lähi-idässä. Teoksessa H Pesonen, T Sakaranaho & S Paukkunen (toim), *Uskonto ja maailmanpolitiikka* (s.127-148). Helsinki: Gaudeamus.
- Kabeer, N. (2005) *Inclusive Citizenship*. London & New York: Sage.
- Keskinen, S., Näre L. & Tuori S (2015) Valkoisuusnormi, rodullistamisen kritiikki ja sukupuoli. *Sukupuolentutkimus* 28(4), 2–5. <http://hdl.handle.net/10138/236695>
- Kivikoski, M. (2020) Uskonnollisuus osana jihadistista radikalisoitumista länsimaissa. Teoksessa: A. Paronen, & J. Saarinen (toim.), *Karavaanin sotapolku: näkökulmia jihadismiin* (s.11-30). Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 42. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3154-7>
- Kuronen, A. (23.5.2019) Yle Isis-leirillä Syyriassa: Leirillä on jopa 44 suomalaista, kertovat suomalaisnaiset videolla – "Haluamme takaisin Suomeen". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10798807> Luettu 15.10. 2020.
- Kuronen, A. & Ortamo, S. (2.9.2019) Al-Holin leirillä on kaksi kuolleen suomalaisnaisen lasta – orpojen omaiset ovat vedonneet viranomaisiin, jotta heidät noudettaisiin Suomeen. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10950129> Luettu 17.10.2019.
- Lazar, A. & Lazar M.M. (2007) Enforcing justice, justifying force. Teoksessa A. Hodges, & C. (toim.), *Discourse, war and terrorism* (s.45-66). Nilep Philadelphia, Pa: John Benjamins North America,

- Leinonen, J. (2017) Hierarchies of Desirability: Racialized Cartographies in Media Discourses on Relationships between Finns and Foreigners (1982–1992). *Scandinavian Studies* 89(2), 217–239. <https://doi.org/10.5406/scanstud.89.2.0217>
- Leppänen, M. & STT (6.3.2019) "Sanna" ja hänen naitettu 13-vuotias tyttärensä haluavat Syyriasta Suomeen – "Nyt kaikki on kauheaa", nuori tyttö sanoo. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10675588> Luettu 15.10.2020.
- Li, D. (2010) A universal enemy? 'Foreign fighters' and legal regimes of exclusion and exemption under the 'global war on terror'. *Columbia Human Rights Law Review* 41(2), 355–428.
- Lister, R. (2007) Inclusive Citizenship: Realizing the Potential. *Citizenship Studies*, 11(1), 49–61. <https://doi.org/10.1080/13621020601099856>
- Lockman, Z. (2010) *Contending visions of the Middle East: the history and politics of Orientalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malet, D. & Hayes, R. (2018) Foreign Fighter Returnees: An Indefinite Threat? *Terrorism and Political Violence* 32(8), 1617–1635. <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1497987>
- Malkki, L. (2003) Näkemyksiä terrorismin luonteen muuttumisesta terrorismintutkimuksessa. *Politiikka* 45(1), 3–21. <https://blogs.helsinki.fi/leenamalkki/files/2012/07/Malkki-2003-Politiikka.pdf>
- Malkki, L. (2016) International Pressure to Perform: Counterterrorism Policy Development in Finland. *Studies in Conflict and Terrorism* 39(4), 342–362. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2016.1117332>
- Malkki, L. & Saarinen, J. (2019) *Jihadistinen liikehdintä Suomessa*. Sisäministeriön julkaisuja 2019:14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-254-8>
- Malkki, L. & Sallamaa, D. (2018) To Call or Not to Call It Terrorism: Public Debate on Ideologically-motivated Acts of Violence in Finland, 1991–2015. *Terrorism and Political Violence* 30(5), 862–881. <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1447191>
- Marshall, T.H. (1992 [1949]) *Citizenship and Social Class*. London: Pluto Press.
- Matikainen, J., Ojala, M., Horowitz, M. & Jääsaari, J. (2020) *Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: Instituutiot, journalismi ja mediasuhde*. Helsinki: Unigrafia.
- Nivala, E. (2006) Kunnon kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisena ihanteena. Teoksessa: L. Kurki & E. Nivala (toim.) *Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen: johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan* (s.25-114), Tampere: Tampere University Press.
- Nyamutata, C. (2020) Young Terrorists or Child Soldiers? ISIS Children, International Law and Victimhood. *Journal of Conflict & Security Law* 25(2), 237–261. <https://doi.org/10.1093/jcsl/krz034>
- Nyström, A-S. (2020) Naisten kehittyvä rooli jihadistisessa liikehdinnässä. Teoksessa: A. Paronen, & J. Saarinen (toim.), *Karavaanin sotapolku: näkökulmia jihadismiin* (s. 69-82). Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 42. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3154-7>
- Pulkkinen, A. (2004) Pysyvän poikkeustilan politiikka: Sodan oikeutuksen narratiivi Yhdysvaltain globaalin maailmanvallan vahvistajana. *Kosmopolis: rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti*, 34(2), 33–52. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1028729>
- Pulkkinen, L. (2018) *Kohti yhteistä lapsikäsitystä*. Työpaperi 12/2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Rigatelli, S. (12.12.2019) Näin kiista al-Holin suomalaisista on edennyt – Tämän kaiken tiedämme kohun vaiheista. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11109986> Luettu 1.3.2020
- Roald, A. (2004) *New Muslims in the European context the experience of Scandinavian converts*. Leiden: Brill.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L. Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. (2011) *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYPro.
- Rosen, D. (2009) Who is a child? The legal conundrum of child soldiers. *Connecticut Journal of International Law*, 25(1), 81–118.
- Saiya, N., & Manchanda, S. (2020) Do burqa bans make us safer? Veil prohibitions and terrorism in Europe. *Journal of European Public Policy*, 27(12), 1781–1800. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1681494>
- Schuurman, B., Grol, P. & Flower, S. (2016) “Converts and Islamist Terrorism: An Introduction”, The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 7(3)
- Sillanpää, S. (13.12.2019) 11 naista ja heidän lapsensa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006341623.html>. Luettu 14.10.2020.
- Sippola, J., Manner, M. & Teittinen, P. (20.12.2020) Al-Holin leirillä asuneet kaksi naista ja kuusi lasta on kotiutettu – Suomi haki ensi kertaa leiriltä pois aikuisia, joilla on Isis-kytköksiä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007694376.html> Luettu 3.1.2021.
- Sisäministeriö. (2020) *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020*. Sisäministeriön julkaisuja 2020:8
- Sisäministeriö. (2019) *Vakaviin rikosiin syyllistynyt voi jatkossa menettää Suomen kansalaisuuden*. Tiedote 33/2019.
- Sisäministeriö. (2018) *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä*. Sisäministeriön julkaisu 13/2018.
- STT (16.1.2020) YK vaatii ulkomaalaisten Isis-taistelijoiden lasten palauttamista Syyriasta kotimaihinsa. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11161937>. Luettu 3.1.2020.
- Toivanen, M. (2014) The Visual Lexica of (National) Belonging and Nonbelonging in the Accounts of Young Kurds in Finland. *Nordic Journal of Migration Research*, 4(4), 192–200. <https://doi.org/10.2478/njmr-2014-0027>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) *Laadullisen aineiston analyysi: sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- UNICEF. (2018) *Protected on Paper? An analysis of Nordic country responses to asylum-seeking children*. Firenze: UNICEF Office of Research.
- UNODC (2017) *Handbook on Children Recruited and Exploited by Terrorist and Violent Extremist Groups: The Role of the Justice System*. Itävalta: United Nations Office on Drugs and Crime.
- Urponen, M. (2012) Kansalaisuus, kansallisuus ja sukupuoli. Teoksessa: T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen, (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* (s.292-304). Tampere: Vastapaino.
- Weggemans, D., Bakker, E. & Grol, P. (2014) Who Are They and Why Do They Go? The Radicalization and Preparatory Processes of Dutch Jihadist Foreign Fighters. *Perspectives on Terrorism*, 8(4), 100–110. <https://www.jstor.org/stable/26297200>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (2020) *Lapset ilman perhettä – Kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten perheenyhdistäminen*. Selvitys.

YK (2014) *Päätös 2178 S/RES/2178*. Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. (1989) SopS n:o 60/1991. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Yleiskommentti No. 5 (2003) *Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleiset täytäntöönpanotoimenpiteet*. YK:n lapsen oikeuksien komitea.

Liite 1 Aineistoluettelo

Areva, M. & Hemmilä, I. (24.5.2019) Ylen tentissä puhuttiin Isis-leirin suomalaisista – Rinne: Suomen kansalaisella on oikeus palata. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006116578.html>

Asikainen, H. (12.12.2019) Tutkija al-Holin lasten palauttamisesta: "Lastensuojelua ei saa valjastaa politiikantekoon". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11120768>

Burtsov, P. (24.5.2019) Sisäministeri Mykkänen Isis-leirin kymmenistä suomalaisista: "Aikuisia emme halua Suomeen, lapset Suomen viranomaisten haltuun". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10799617>

de Fresnes, T. (3.9.2019) Miksi Suomi ei auta orpolapsia pois al Holista? Antti Rinne vastaa 4 kysymykseen. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10953043>

Frilander, A. & Pelli, P. (16.6.2019) Ompelivatko Isis-naiset pommiliivejä vai ovatko he itse uhreja? Tutkijat ja leirille jumiin jääneiden naisten omaiset vastaavat. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006144243.html>

Hakala, P., Hakkarainen, K., Halminen, L. & Varpula, S. (2.12.2019) Ulkoministeri Haavisto kiistää painostaneensa virkamiestä tuomaan alHolin leirin lapset Suomeen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006328142.html>

Hakkarainen, K., Halminen, L., Manner, M. & Teittinen, P. (2.12.2019) Hallitus on siunannut al-Holin leirillä olevien naisten ja lasten tuomisen tapauskohtaisesti takaisin Suomeen – myös presidentti Niinistö tietoinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006329153.html>

Halminen, L. & Huusko, J. (3.12.2019) Niinistö HS:lle: Poliittista päätöstä al-Holin palautuksista ei ole, tietoa valmistelusta on saatu. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006330254.html>

Happonen, P. & Orjala, A. (5.7.2019) Isis-leirin suomalaisnaiset haluavat kotiin, omaiset maksaisivat matkan, miksi edes lapsia ei haeta? Rinne: "Emme voi vain mennä leirille ja viedä ihmisiä pois". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10862413>

Harjunmaa, M. & Heikinmatti, A. (13.12.2019) Katri Kulmuni äänestyytti somessa al-Holin leirin suomalaisten kohtalosta – julkaisu ehti suututtaa ihmisoikeusjärjestön, Kulmuni poisti postauksen ja pyysi anteeksi. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11115914>

Hara, J. & Koivisto, M. (28.5.2019) Miten 33 suomalaislasta pelastetaan Isisleiriltä? Viranomaiset selvittävät nyt vaikeaa kysymystä, joka voi kaatua uuden hallituksen syliin. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10804759>

Hara, J. & Mäntymaa, E. (14.12.2019) Onko Suomi palauttamassa "terroristeja"? 5 olennaista kysymystä al-Holin suomalaisten synnyttämästä turvallisuushasta. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11117472>

Hara, J. & Tolkki, K. (11.12.2019) Oppositio teki välikysymyksen al-Holin suomalaislapsista ja naisista. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11112336>

Hartikainen, J. & Teittinen, P. (10.12.2019) Keskustan kansanedustaja vaatii, ettei hallitus tuo ketään al-Holin leiriltä, puheenjohtaja Kulmuni jätti puolueen linjan auki. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006339170.html>

- Hartikainen, J. & Kauppinen, L. (5.7.2019) Pääministeri Rinne: Rikosepäilyt vaikeuttavat ”Isis-leirin” suomalaisten tilanteen ratkaisemista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006164167.html>
- Heikkilä, M. (24.6.2019) Australia evakuoiki kahdeksan Isis-lasta alHolin leiriltä – myös suomalaisia lapsia samalla leirillä. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10844531>
- Hevonoja, J. (16.12.2019) Psykologiliitto: Al-Holin lapsia ja äitejä ei pidä erottaa toisistaan. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11119647>
- Hiilamo, E-A. (12.12.2019) Onko suomalaisten turvallisuus tärkeämpi kuin lasten oikeudet? HS kokosi kolme näkökohtaa siitä, miksi päätös al-Holin suomalaisten kotiuttamisesta on niin vaikea. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006340449.html>
- Hämäläinen, V. (11.10.2019) Nyt on kiire kotiuttaa suomalaislapset al-Holin leiriltä, sanovat oikeusoppineet – ”Tilanne on kestänyt käsittämättömän pitkään”. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11016001>
- Kauppinen, L. & Hiilamo, E-A. (20.6.2019) Pitääkö Isis-leirin suomalaisia auttaa? Oikeustieteilijöiden mukaan vastaus on täysin selvä, terrorismitutkija varoittaa riskeistä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006148795.html>
- Kauppinen, L. (26.6.2019) HS kysyi eduskunta-ryhmiltä, mitä Isis-leirin suomalaisille pitäisi tehdä: Puolueet painottavat naisten vastuuta ja toisaalta lasten syyttömyyttä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006154169.html>
- Kauppinen, L. Nalbantoglu, M. & Paananen, V. (12.12.2019) Sdp tukee poliittisen päätöksen tekemistä al-Holista, oppositio kuumotti hallitusta kyselytunnilla. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006340970.html>
- Kauppinen, L., Pekonen J-P. & Pikkarainen, E. (15.12.2019) Presidentti Niinistöltä selvä kanta al-Holin tilanteeseen: ”Lapsia tulee auttaa, sama velvoite ei ulotu äiteihin”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006344479.html>
- Kangas, J. (17.12.2019) Suomen Amnestyn johtaja: Turvallisuuskeskustelu al-Holin suomalaisista käy ylikierroksilla – ”Ihmisoikeuksia ei voi nollata turvallisuushuolen takia”. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11121135>
- Kangasvieri, F. & Koivisto, M. (13.6.2019) Ylen kysely: Puolet kansasta haluaa Suomen hakevan suomalaislapset pois Isisleiriltä, äitien paluuta tukee vain joka neljäs. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10823868>
- Kerkelä, L. (4.6.2019) Terrorismin tutkija: Suomeen palaavat Isistaistelijat voisivat olennaisesti vaikuttaa siihen, miten jihadistinen toiminta täällä kehittyy. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006131093.html>
- Kerkelä, L. & Vihavainen, S. (11.12.2019) Poliisi on selvittänyt al-Holin leirillä olevien suomalaisten rikostaustoja – Supon arvion mukaan leiriltä palaavat lisääsivät Suomeen kohdistuvan terrorismin uhkaa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006339799.html>
- Kervinen, E. & STT (11.12.2019) Kulmuni Ylelle: Al-Holin leirin äidit ja lapset pitäisi tarvittaessa voida erottaa toisistaan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006340068.html>
- Kontiainen, T. (30.6.2019) Professori valitti Suomesta YK:lle, katsoo lasten jättämisen Isis-leirille rikkovan ihmisoikeussopimusta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006159145.html>

Konttinen, M. (11.12.2019) Keskustan Kulmuni auttaisi al-Holin lapsia, mutta ei äitejä – haluaa oikeudellisen perustan, jolla lapset ja äidit voitaisiin erottaa. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11112913>

Konttinen, M. (23.5.2019) Puoluejohtajat kommentoivat uutista Isisleirin suomalaisista – Halla-aho: "Käveleviä aikapommeja", Orpo: "Ei mitään syytä auttaa heitä". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10799422>

Konttinen, M. (26.6.2019) Sisäministeriön kansliapäällikkö Ilkka Salmi: Palaavia Isis-naisia odottaa rikostutkinta – "Rikosten selvittäminen ainakin teoriassa mahdollista". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10848374>

Korpela, H. & Törnudd, N. (27.6.2019) Pääministeri Rinteen mukaan Suomi ei suunnittele Isis-perheiden evakuointia, myös presidentti Niinistö kommentoi suomalaisten tilannetta al-Hol-leirillä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006156048.html>

Koskinen, A. L. (27.6.2019) Professori arvostelee Suomen asennetta Isis-äitien lapsia kohtaan: "En osaa pitää kymmentä naista kauhean suurena vaarana Suomen turvallisuudelle". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10849538>

Koskinen, M. (16.12.2019) Terrorismitutkijat osin erimielisiä al-Holin suomalaisiin liittyvistä turvallisuusriskeistä: "Kaikkiin ratkaisuihin sisältyy riskejä". *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006345464.html>

Kuronen, A. (23.9.2019) Äiti vei Sumeyan Suomesta Isisin alueelle tokaluokkalaisena – tyttö päätyi naimisiin 13-vuotiaana ja kertoo nyt tarinansa Ylelle. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10984963>

Kuronen, A. & Ortamo, S. (2.9.2019) Al-Holin leirillä on kaksi kuolleen suomalaisnaisen lasta – orpojen omaiset ovat vedonneet viranomaisiin, jotta heidät noudettaisiin Suomeen. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10950129>

Loula, P. (24.5.2019) Yle: Sisäministeri Mykkäsen mukaan Isisleirin naiset pidätetään, jos he palaavat Suomeen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006116760.html>

Luukka, T. (16.12.2019) Hallitus laati 10-kohtaisen linjauksen: AlHolin lapset halutaan palauttaa, aikuisten avustamiseen ei velvoitetta, terrorismilakeja pohditaan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006345215.html>

Malmberg, K. (12.12.2019) Miten al-Holissa eläneet suomalaislapset voivat henkisesti ja mitä tapahtuu, jos heidät erotetaan vanhemmistaan? Asiantuntijat arvioivat. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000006341066.html>

Malinen, J. (4.7.2019) SPR:n Kalle Löövi: Al-Holin leirin raa'at olot voivat radikalisoida – vesi vähissä, monet lapset pahasti traumatisoituneita ja sairaita. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10861207>

Manner, M. & Teittinen, P. (4.12.2019) Näin Suomi pyrkii saamaan lapset pois al-Holin leiriltä – HS selvitti, mistä ulkoministeri Haavisto koskevassa kiistassa on kyse. *Helsingin Sanomat*. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006331994.html>

Mattila, M. & Östman, J. (14.12.2019) Puolustusministeri Antti Kaikkonen Ykkösaamussa: al-Holin kysymyksessä pitää valita huonoista vaihtoehdoista vähiten huono. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11117872>

Mäki, M. (14.6.2019) Sisäministeri Maria Ohisalo: Suomi ei vielä tiedä, mitä tehdä Syyriaan jääneiden suomalaisten lasten ja äitien kanssa. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10831463>

Mäki, M. & Orjala, A. (12.7.2019) Ulkoministeri Haavisto Isis-leirillä olevista: Suomalaisilla on aina oikeus palata kotiin. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10876059>

Mäntymaa, E. (4.12.2019) Al-Holin operaatio vaatii valtioneuvoston päätöksen, sanoo soteministeriön kansliapäällikkö: "Vastuu on yksittäiselle virkamiehelle liian suuri". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11103833>

Mäntymaa, E. (10.12.2019) Kansanedustaja Mika Niikko: Supon mukaan Isis-leirin äitejä ja lapsia ei pidä tuoda Suomeen – Supo: "Emme ota kantaa Niikon lausuntoihin". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11111034>

Nelskylä, L. (26.10.2019) Pekka Haavisto Ykkösaamussa Isisin voimistumisesta: "Riski on todellinen ja vaara koko kansainväliselle yhteisölle". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11038664>

Orjala, A. (26.6.2019) Pääministeri Rinne suomalaisista Islislapsista: "Jos asia olisi helppo, se olisi jo päätetty". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10848941>

Orjala, A. & Stenroos, M. (27.6.2019) Suomi ei ole hakemassa Isis-leireillä olevia takaisin Suomeen – oikeusministeri Henriksson kyselytunnilla: "Hallitus ei lähde aktiivisesti hakemaan näitä ihmisiä pois". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10850472>

Ortamo, S. (17.12.2019) Suomi päätti kotiuttaa al-Holin lapset, mutta milloin ja tulevatko äidit mukaan? Tämän tiedämme hallituksen linjauksesta. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11121508>

Paananen, V. (26.6.2019) "Ihmettelen Suomen hitautta, kun siellä on vain muutama kymmenen ihmistä" – järjestöjen mukaan kansainvälinen oikeus pakottaa tuomaan sekä lapset että aikuiset Suomeen Isis-leiriltä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006154855.html>

Paananen, V. (28.6.2019) Suomalaisten evakuointi Isis-leiriltä ei ole tällä hetkellä mahdollista, sanoo ulkoministeri Haavisto. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006157645.html>

Paananen, V. (10.12.2019) Näin Helsingin lastensuojelu valmistautuu lasten paluuseen al-Holin leiriltä – "Kyse ihan normaalista varautumisesta". *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006338660.html>

Paananen, V. (12.12.2019) Jussi Halla-aho yhdisti Tullin harjoituksen ja al-Holin suomalaisten kotiuttamisen, Tulli kertoi poikkeuksellisen laajasta disinformaatiokampanjasta – Näin Halla-aho vastaa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006341180.html>

Paananen, V. & Nalbantoglu, M. (13.12.2019) Katri Kulmuni pyysi anteeksi Instagramkyselyään al-Holin leiriläisistä – Ehti herättää laajaa arvostelua: "Ihan oikeasti, Suomi?" kysyi ihmisoikeusjärjestö. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006342093.html>

Paananen, V. & STT (25.6.2019) Supo: myös Isis-lapset voivat olla turvallisuusuhka Suomelle. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006153510.html>

Paananen, V. Taskinen, M-M. & Nalbantoglu, M. (17.12.2019) Oppositio syytti hallitusta vastuun pakoilemisesta ja ulkoministeri Haavistoa tietojen pimittämisestä – "Eikö teitä hävetä", kysyi pääministeri Marin al-Hol keskustelussa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006345928.html>

Pajuriutta, M. & Silfverberg, K. (11.12.2019) Helsinki, Espoo ja Vantaa ovat täydessä valmiudessa ottamaan vastaan al-Holin leiriltä saapuvia lapsia. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006339973.html>

Pantsu, P. (10.10.2019) Ulkoministeri Haavisto: Turvattomuus lisääntynyt al-Holin leirillä – alueella kymmeniä suomalaisia naisia ja lapsia. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11013707>

Pilke, A. & Uosukainen, R. (12.12.2019) Puolueet eri linjoilla al-Hol-kotiutuksista: "Lakihan on selvä, presidentin kanta erikoinen, aikuisten avustaminen olisi poikkeuksellista". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11113160>

Pöntinen, P., Heikkinen, H. & Pärssinen, M. (3.12.2019) Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta äänesti – enemmistö tuki ulkoministeri Haavistoa al-Holin leiriä koskevissa asioissa. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11100765>

Raivio, P. (7.6.2019) Sisäministeri Ohisalo Syyrian suomalaisista Isis-lapsista: "Lasten oikeuksien toteuduttava". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10821173>

Rigatelli, S. (12.12.2019) Näin kiista al-Holin suomalaisista on edennyt – Tämän kaiken tiedämme kohun vaiheista. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11109986> 3.9.2020

Saarikoski, J. (4.9.2019) Saavatko al-Holin leirin suomalaisorvot apua? Mikä jarruttaa toimia? Ylen toimittaja, tutkija ja Pelastakaa Lapset - järjestön edustaja vastasivat yleisön kysymyksiin. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10950626>

Sajari, P. (21.6.2019) Pääministeri Rinne HS:lle: Isis-leirillä olevia suomalaisia on perustuslain takia lähtökohtaisesti autettava. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006150663.html>

Sajari, P. (6.12.2019) Konsulipäällikkö Pasi Tuominen arvostelee HS:n haastattelussa ankarasti ulkoministeri Haavistoa: syyttää pelolla johtamisesta ja lainvastaisesta päätöksestä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006333612.html>

Sajari, P. (11.12.2019) Oikeustieteilijät ihmettelevät ulkoministeri Haaviston toimia al-Holin pakolaisleirin kysymyksessä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006340284.html>

Sillanpää, S. (24.5.2019) Seitsemän sisarta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006118007.html>

Sillanpää, S. (31.8.2019) Isis-vaimo ja sen mies. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006222484.html>

Skara, M. (10.7.2019) Ihmisoikeusprofessori Martin Scheinin: Supolla on keinoja hoitaa al-Holin leiriltä palaavien tilanne – "Tehkää työnne". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10871010>

Stenroos, M. & Tikkala, H. (10.12.2019) Ylen lähde: al-Holin leiriläisten siirtäminen Suomeen tällä viikolla ollut yksi vaihtoehdoista – ei enää todennäköinen. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11111093>

Strömberg, J. (10.7.2019) Suojelupoliisi: Al-Holin leirillä olevien suomalaisten tapaukset tutkitaan yksitellen – palajaat viranomaistoimien piiriin "tavalla tai toisella". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10871461>

Strömberg, J. (16.12.2019) Hallituksen al-Hol-linjaus: Selkeä tahtotila kotiuttaa lapset niin pian kuin mahdollista, aikuisten avustamiseen ei ole velvoitetta. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11120693>

Strömberg, J. & Toivonen, T. (13.12.2019) Al-Hol nostatti monta kiperää kysymystä: Voidaanko lapset erottaa äideistään, onko äidin äärimielipide riittävä syy lapsen huostaanotolle?. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11115260>

STT (14.7.2019) Toteutuvatko lasten oikeudet, kun he joutuvat odottamaan al-Holin leirillä, että Suomi toimii? Asia ei ole millään tavalla mustavalkoinen, sanoo sisäministeri Ohisalo. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10876919>

STT (2.7.2019) Ministeriö: Al-Holin leirillä olevien lasten hakeminen ei onnistu ilman äitien lupaa – "Sieltä puuttuu toimiva viranomainen". *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10859229>

STT (6.7.2019) Edustaja Pia Kauma Etyj-kokouksessa: Isialueilta palaavat saatettava oikeuden eteen. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10865848>

STT (10.10.2019) Oikeuskansleri: Hallitus on toiminut lainmukaisesti Syyrian leireillä olevien kotiuttamisasiassa. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11014505>

STT (13.12.2019) MTV: Hallitus linjaa maanantaina suhtautumisesta al-Holin suomalaisiin. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006343047.html>

STT (18.7.2019) Presidentti Halonen: Al-Holin leirillä olevilla lapsilla oikeus tulla Suomeen, sen mukaisesti on toimittava. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10884573>

STT (15.12.2019) Sauli Niinistö otti kantaa al-Holin tilanteeseen: Lapsia tulee auttaa, äiteihin sama velvoite ei välttämättä ulotu. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11118913>

STT (16.12.2019) Tutkija hallituksen al-Hol-ratkaisusta: ”Rohkea, muttei poikkeuksellinen”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006345479.html>

Sutinen, T. & Paananen, V. (11.12.2019) Koko oppositio jätti välikysymyksen hallituksen toiminnasta al-Holiin liittyen, Halla-aho: ”Epäselvää ja salakähmäistä” – tässä ovat opposition kannat. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006339549.html>

Takkunen, J., Turtiainen, S. & Zidan, A. (11.7.2019) Saksan haettava epäillyn Isis-taistelijan lapset ja vaimo Syyriasta – Haavisto: Suomi päivittäin yhteydessä leirin suomalaisten omaisiin. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10874322>

Tikkala, H. & Sundman, R. (12.12.2019) Yle seurasi: Al-Hol nousi odotetusti kyselytunnin ykkösaiheeksi – SDP ja keskusta tukevat poliittisen linjauksen tekemistä. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11114690>

Tikkala, H. (17.12.2019) Eduskunta kävi tiukkasanaanaisen välikysymyskeskustelun – Pääministeri Sanna Marin kokoomukselle: ”Eikö teitä hävetä?”. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11121794>

Toivonen, T. (24.5.2019) Otetaan Isis-taistelijoiden lapset Suomeen, jätetään äidit leirille – Lapsiasiavaltuutettu: ”Vierastan tämäntyyppistä kiristämistä”. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10800531>

Tolkki, K. (11.12.2019) Ulkoministeri Haavisto tarkentaa linjaansa al-Holin suomalaisnaisten ja lasten tilanteessa – ainakin lapset pitää saada turvaan. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11112373>

Turtiainen, S. (14.12.2019) Myös muut Euroopan maat ovat haluttomia hakemaan kansalaisensa al-Holista kotimaahan – mutta kohta Saksan on pakko. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11117254>

Uusitalo, K. (2.12.2019) Haavisto kiistää painostusväitteet al-Holin asiassa – Suomalaislasten tilannetta selvittämään nimetty erillinen virkamies. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11099620>

Welling, R. (4.7.2019) Isis-perheiden omaiset valmiit maksamaan matkat pois Syyrian leiriltä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006162369.html>

Zidan, A. (21.6.2019) HS: Pääministeri Rinteen mielestä Isoleirillä olevia suomalaisia on lain mukaan autettava. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10843405>

Zidan, A. (17.8.2019) Isoäiti odottaa perhettään kotiin Vantaalle, mutta tytär ja lapsenlapset ovat Syyrian aavikolla – Suomi vatvoo yhä, mitä al-Holin leirin naisille ja lapsille pitäisi tehdä. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10920784>

Östman, J. (14.6.2019) Terrorismitutkija käyttäisi harkintaa Isisnaisten palaamisessa – ”Lasten kohdalla varauduttava traumoihin, mutta myös radikalisoitumiseen”. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10832477>